هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان
104

سالّی/ 2015 – بەرگی سەدو چوار

چاپی یەکەم/ سالّی 2019

پێڕیست

پرۆتۆکـۆلی دانیشـتنی ژمـارە (7) ی خـولی چـوارەمی هەڵبـژاردن – چـوار شـەممە 2015/4/7 ل 5
پرۆتۆکـۆلی دانیشــتنی ژمــارە (8) خــولی چــوارەمی هەڵبــژاردن – چــوار شــەممە 2015/4/13 ل73 پرۆتۆکـۆلی دانیشـتنی ژمـارە (9) ی خـولی چـوارەمی هەڵبـژاردن – چوار شەممە 2015/4/21 ل`211
پرۆتۆکـۆلی دانیشـتنی ژمـارە (10)ی خـولی چـوارەمی هەڵبـژاردن – چـوار شـەممە 2015/4/29 ل 315
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی (11) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2015/4/25 ل 357

بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان، داوا لە بەڕێزتـان دەکەم لەبەر بـوونی دوو پـرۆژە یاسـاو، لەبەر بـوونی تەوصـیاتی تـایبەت لەلایەن پێکهاتەکـان خۆیـان و لەبەر بـوونی چەنـد مولاحەزاتێـك لەلایەن دەسـتەی مافەکـانی مـرۆڤ، ئەوە جـگە لە راپـۆرتی سـەنتەری توێژینەوە، داوا لە بەڕێزتان دەکەین کە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش ببێت بە ئەساس بۆ دەنگدان لەسەری، لە هەمان کاتیشدا داوا لە بەڕێزتـان دەکەیـن کە هەردوو ئەنـدامی لیـژنەی یاسـایی بەڕێـز مونـا خـان و بەڕێـز لینـا خـان کە دەورێکـی بـاڵایـان هەبـووە لە داڕشـتنی ماددەکـانی ئەو یاسـایەدا بفەرمـوون بـۆ سـەر مەنصـە بـۆ تـاوتوێ کردنـی بابەتەکە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشـە، سـوپاس، ئەم دوو بەڕێـزە خـاتوو (مونـا) و خـاتوو (لینـا) بفەرمـوون بـۆ سـەر مەنەصـە، ئەوە دەخەیـنە دەنـگەوە کە راپـۆرتی هاوبەشـی هەردوولیـژنەی یاسـایی و لیـژنەی مافەکانی مـرۆڤ ببێتە بنەمـا بـۆ گفتـو گـۆ، کـێ لە گەڵیەتـی؟، (61) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتـی؟، کەس نییە دژی بێـت، کەواتە پەسـەند کرا، فەرمـوون لە نـاو نیشانەوە بیخوێننەوە بۆئەوەی بیخەینە گفتو گۆیەوە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناو نیشانی پرۆژەکە بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێنرێتەوە:
ڕێکخستنی مافی پێکهاتەکان لە هەرێمی کوردستان - عێراق.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ناو نیشان؟، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پێشنیار دکم کـو (هەرێـم) بێتە لابرن، رێکخسـتنا مافێت پێکهاتەیا ل کوردستان - عێراق، ژبەر هندێ پرانیا ڤان پێکهاتا بتایبەتی خوشـك و برایێت مە کـوردێن (ئێـزدی) ل (شنگال) و دەورو بەرێت (مۆسڵ)، واتە ئەو دێ ژڤێ یاسایێ بێ بەهـر بـن، هەروەسا گەلەك ژ خویشـك و برایێـت تورکمـان و مەسـیحی ژی ژدەرڤەی سـنووورێن هەرێمـا کوردستانێ نە، ئەز پێشنیار دکم بۆ لیژنا قـانونی کـو ئەوان گەلەك حەساسیەتا هەی ب عێراقـێ و گرێـدانا هەرێمـێ ب عێراقـێ ڤە، هەمـی بەڵگەنامێـت مێژوویـی و جوگرافی ڤێ چەندێ دسەلمینن کو ئەو جهێن ناکۆکی لسەر بەشـەکن ژ کوردسـتانێ، بەس بۆ هندێ کو خوین نەئێت ڕشتن ئەڤێن هە بشێوازەکێ دیموکراسی ب گفتو گۆ ودانوسـتاندن بـێن چارەسـەر کـرن ئێـدی ئەو نـاڤ بـۆ هـات دیـتن ل گـۆڕ دەسـتووورێ عێراقـێ، لـێ ئەڤـرۆکە پشـتی کـو (1000) هەزار و چەنـد پێشـمەرگەێن قەهرەمـان شەهید بـووین و بسـەدان خەڵـك هاتینە دەربەدەر کـرن پشـتی جینۆسـایدا (ئێزدیا) ل (8/30) ئێـدی ئەز تشـتەکێ گەلەك زێـدە دبیـنم ئەو حەساسـیێەتا مە زێـدە بنـاڤێ عێراقێ ڤە بـت، بێگۆمـان ئەڤە ل پرانیا وەڵاتێن فیـدرال دێتە پیادەکرن ل بریتانیا، ل کەنەدا، ل وەڵاتێن دی، ئەو هەرێما کو سەر بوی وەڵاتی ڤە هەتا دپەرلەمـانێ خـوەدا ئالایێ وی وەڵاتی هەڵنا کـرن بتنـێ ژدەرڤە هەڵـد کـر ئەز پێشـنیار دکـم ژدەسـتەکا سەرۆکاتیا هەرێمێ ژی نەك رێز نەگرتنە رێزگرتن ل عێراقێ ئەگەر ئەم جـودا ژی ببین

دیسان بڕێکێن دیموکراسی و برایەتی، لێ پێویست ناکت دگەل هەر ئالایەکێ ل کوردستانێ دهۆلا پەرلەمانیدا ئالایەکێ عێراقێ ژی بێتە هەلکرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێرای پشتگیریا مە بۆ هەمی مافێن پێکهاتەیا بتایبەتی ئەوێن دقێ یاسایێ دا هاتین ئەم ژی دگەل ڤی ناڤ و نیشانینە براستی وشا (هەرێم) بێتە لابرن رێکخستنا مافێت پێکهاتەیا ل کوردستانێ ژبەر دوو ئەگەرێن سەرەکی ئێك: ماددا (2) بەحس دکەت (لە حوکمەکانی ئەم یاسایەدا لەسەرگشت هاووڵاتیانی کوردستان)، لێرە دا مادام گۆتیە هاووڵاتێن کوردستانێ دەبێت ناو نیشانیش بگونجێت هەتا دماددا (3) ژی دا بەحس ل هندێ دکەتن کو بەحسێ هاوڵاتێت کوردستانێ – عێراقێ دکەت نەك هەرێما کوردستانێ ئەڤە خالەك، خالا دووێ ئەم ژی دگەل وێ ڕەئیێ نە براستی کو پرانیا ڤان پێکهاتەیا یێت نەتەوەیی و ئاینی ل ناوچێن کوردستانی یێن ژدەرڤەی ئیدارا هەرێما کوردستانێ نە کو لژێر ماددا (140) دانە هەتا ژی (کەرکووکێ) بگرە و (شنگال) و (باشیك) و (شێخان) و چەندین ناوچێن دی، ژبەر هندێ ئەم دووپات دکەینە ڤە ئەڤ ناڤ و نیشانە بێتە گهۆڕین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باش، سوپاس، کاك یعقوب فەرموو.

بەڕێز یعقوب گورگیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو وشە بێنە ئیزافە کرن ل وی ناڤ و نیشانی ببێت (رێکخستنی مافی پێکهاتەکانی نەتەوەیی و ئاینی لە کوردستان – عێراق)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك ناضم فەرموو.

بەڕێز ناضم کبیر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من ژی دوو پێشنیارێت هەین، پشتگیری برادەران دکەم، یەك: رێکخستنی مافی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینییەکان و (هەرێم) ژی لابدرێت بلێت (پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینییەکان لە کوردستان – عێراق)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشەن سوپاس، کاك رابون فەرموو.

بەڕێز رابون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ناوەکە دوو پێشنیارم هەیە یەکێکیان ئەوەیە، هەموو یاسایەك کە دەر دەکرێت لە پەرلەمان یان دەزگای تەشریعی بۆ رێکخستنی بابەتێکە، یەعنی یاسا بۆ رێکخستنی بابەتێکە، بۆیە وشەی (رێکخستن) بەزیاد دەزانم یەکسەر مافی

پێکهاتەکـان رێکخسـتنەکە لاببرێـت، سـەبارەت بە (کوردسـتان – عێـراق)، (هەرێـم) لاببرێـت لەبەرئەوەی لە هەردوو یاسـاکە لە بـنەڕەتەوە لە خـۆلی پێشـووش دا کە پێشـنیار کـراوە ئاماژەیەکی گرینـگ و ئاراسـتەیەکی گرینـگ بـۆ ئەو خوشـك و بـرای پێکهاتە جیاوازەکانە لە ناوچەکانی کە لە ماددەی (140)ی دەستووری عێراقدا ئاماژەی بۆ کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو نجاە فەرموو.

بەڕێز نجاە محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاخفتنێت من هاتنە گۆتن ژلایێ بەڕێز (علی هالۆ)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دکتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پاڵپشتی قسەکانی کاك (رابون) دەکەم، بکرێتە (حمایە حقوق)، چونکە ئەوەی لەو یاسایەدا هاتووە هەر هەمووی پێدانی مافە، تەنزیم دەبێت ماف و ئەرك بێتن، بەڵام ئەو باسی ئەرکی تێدا نییە هەر هەمووی پێدانی مافی ئەو مکەوێناتانەیە شتی باشە پێمان باشە، بەڵام عینوانەکەی با بکرێتە (حمایە حقوق المکونات) لەبەرئەوەی ئەگەر تەنـزیم بێـتن، تەنـزیم بەدەسـتێك مـاف دانە و بەدەسـتێکیش ئەرکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشـە، سـوپاس، لیـژنە پەیوەندیـدارەکان چـی تێبینیەکتـان هەیە؟، خـاتوو دکتـۆرە ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زیـاتر لە (3) کەس پێشـنیاری کـرد کە (هەرێـم) هەڵبگیـرێتن، ئـێمەش لە لیـژنە پەیوەندیـدارەکان مـوتەفقین لەسـەر ئەوەی کە (هەرێـم) لە نـاو نیشـانی یاسـاکە هەڵبگیرێتن و، (2) کەسیش پێشـنیاری کـرد کە نەتەوەیـی و ئـاینیش زیـاد بکـرێتن بـۆ عینـوانەکە، ئـێمە تەعریفمـان کـردووە لە مـاددەی (1)م هەر بـۆ خـۆی خسوسـیەتی یاساکە تەنیا بۆ پێکهاتەی نەتەوەیـی و پێکهاتەی ئایینییە، بـۆیە کە تەعریـف کراوە لە مـاددەی (1)م ئەوە شـەرت نیـیە لە نـاو عینـوانەکەدا هەبێـتن و، بـاس لە بـابەتی رێکخستن کرا لەگەڵ حیمایەت کردن، لیژنە پەیوەندیدارەکان لەسەرئەوە رێککەوتن کە بکەین بە (پاراستنی مافی پێکهاتەکان)، واتە (حمایە حقوق المکونات).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کەواتە بیخوێننەوە بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نـاو نیشـانی پـڕۆژەکە دوای پێشـنیاری بەڕێـزان ئەنـدامانی پەرلەمـان بەم شـێوەیە دەخوێنرێتەوە (پاراستنی مافی پێکهاتەکان لە کوردستان – عێراق)،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵیەتی؟، (55) کەس لە گەڵیەتـی، کـێ دژیەتـی؟، (2) کەس دژیەتـی، کەواتە پەسەند کرا، فەرموون ماددەی (1)م.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی (1)م ماددەی (1)م مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژە و زاراوانەی خـوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم: حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان.

دووەم: پێکهاتەکان: کۆمەڵە نەتەوەییەکان (تورکمان و کلدانی و سریانی و ئاشـوری و ئەرمەن و ئاینیەکـان مەسـیحی و ئێـزدی و صـابیئە و کـاکەیی و هـی دیـکە کەلە کوردستان – عێراق دەژین).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ماددەی (1)م با ناوەکانی خۆیان بنووسن.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێـزانە گفتـو گـۆ دەکەن لەسـەر مـاددەی (1)م (قـادر ئۆتمـان، خلف احمد، سەرکەوت سەرحەد، سراج شێخ احمـد، نجـاە محمـد، فرحـان جـوهر، ناضـم کبیر، بێستوون فائق، ئایدن معروف، وحیـدە یـاقۆ، محمد سـعدالدین، سـروود سـلیم، یروانت نیسان).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سـەبارەت بە مـاددەی (1) بـڕگەی (2)م، پێشـنیار دەکەم کە (ئـاین و ئاینزاکـان بێـت) راسـتە ئاینزاکان یـان مەزهەبەکـانیش بەشـێکن لە ئاینەکـان، بەڵام بنووسـرێت ئـاین و ئاینزاکـان و، پێشـنیار دەکەم کە ئـاینی (زەردەشـتیش) تۆمـار بکرێـت راسـتە دەوترێـت هی دیکە هەموو ئەو ئاینانەش دەگرێتەوە کە ناویـان نە هاتووە، بەڵام بە تەئکیـدی لە چـوار چێـوەی کۆمەڵگای کوردسـتانی – عێـراق زەردەشـتیەکانیش هەن ئامارێکمـان لەبەر دەستدا نییە کە ڕێژەکانیان چەندە، بەڵام بوونیان هەیە و، مـن پێمـوایە کە ئێمە وامان ناو نیشانی قانونەکە چەسپاند کە کوردستانی – عێراق بێـت، کە کوردسـتانی – عێراق سبەی کە گرفتی ئەو ناوچانە نەما لەو ناوچـانە عەرەبـیش بـوونی هەیە، کـاتێ عەرەبیش بوونی هەیە راستە عەرەب لە عێراقدا زۆرینەیە کە من حەز ناکەم بـاس لە کەمیـنە و زۆریـنە بـکەم پێکهاتەکـان بە کەمیـنە نـاو بـبەم، بەڵـام لە چـوار چێـوەی کۆمەڵگـای کوردسـتانی – عێـراق سـبەی ئەوانـیش ژمارەکانیـان کەم دەبێـتەوە، بـۆیە ڕێژەیـان لەبەرامـبەر ڕێـژەی کـورد کەم دەبێـتەوە بـۆئەوەی یاسـاکەش جیاکـاری و هەڵاواردنی تێدا نەبێت، سبەی وا تەفسیر نەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دکتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە لەسەر بڕگەی (2)، من داوا دەکەم وای لێ بکرێت (المکونات تەبیعی نەصی عەرەبیەکە لای منە، ئەگەر لیژنەی قانونی دیقەت بدەن، (المکونات هی مجموعه قومیه التی لا تشکل الاکپریه وهم الترکمان و السریان و الاشور و الارمن والدینیه، المسیحیه والایزدیه و الی اخره)، کەواتە ماددەی (2)م نەمینێتن، ماددەی (2)م تێکەڵکێش بکرێتن لە گەڵ ماددەی (1)م ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم (وغیرها) تەبیعی لەم یاسایە، لەم بڕگەیە جێی گونجاو نییە لێرەدا هەبێت، لەبەر ئەوەی دەرگا واڵا دەکات بۆ داهاتوو چەندین گرووپی دیکە، چەندین کەسایەتی دیکە، کە دەڵێ (وغیرها) منیش قەومیەمە، منیش دینم، منیش کەسایەتیمە وەکو دین دەبێت هەق و مافم پێبدرێتن، جا لێرە ئێمە یاسا دادەڕێژین یاساش دەبێت خاڵ لەسەر حروف دابنرێتن، دیار بکرێت ئەو مکەویناتانە ئاینی و قەومی کێنە؟، لێرە بە یاسا ڕێك بخرێ و دیار بکرێ ئەگەر دیار نەکرێت دەرگا واڵا کردنە سبەینێ چەندین کەس و لایەنی دیکە دەڵێن ئێمەش دینین و ئێمەش قەومین، لێرەدا باسی (بەهائی)ش نەکراوە باسی (زەردەشتی)ش نەکراوە، لێرە من وا تەسەور دەکەم زەردەشتیش لەو ڕۆژانە ئیعلانی خۆیان کردووە لەوانەیە ببێتە گرفتێك بۆمان و، بەهائیش حزوریان هەیە، وجودیان هەیە لە کوردستان، من داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم ئەگەر پێدا چوونەوە بکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك بێستوون فەرموو.

بەڕێز بێستوون فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی کاك (قادر ئۆتمان) دەکەم لە مەسەلەی پێکهاتە نەتەوەییەکان، بێگۆمان (انشاو الله) پشت بە خوا کە ناوچە کوردستانییە جێ ناکۆکەکان گەڕانەوە بۆ سەر هەرێمی کوردستان کۆمەڵێك پێکهاتەی تر لەوێ هەن کە لێرە ناوەکانیان نە هاتووە، بۆئەوەی ئەم یاسایە جارێکی تر تەعدیل نەکرێتەوە لە کاتی گەڕانەوەی ئەوانە، من پێشنیار دەکەم وەکو کاك (قادر) وتی لە کۆمەڵەی نەتەوەییەکان تورکمان و کلدانی سریانی ئاشووری و ئەرمەنی و (ئەوانی دیکەشی) بۆ زیاد بکرێت تەبیعیە ناویان نە هێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئایدن فەرموو.

بەڕێز ئایدن معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (1)م لە بڕگەی (2)م دا کە تێدا پێناسەی پێکهاتەکان کراوە، دەستەواژەی پێکهاتە بەشێوەی کۆ (المکونات) ئاماژەی پێ کراوە لە ڕووی داڕشتنی یاساییدا باشتر وایە بەشێوەی تاك ئەم دەستەواژەیە ئاماژەی پێ بکرێت و، بڕگەکە دووبارە بەم شێوەیە تەنزیم بکرێت (پێکهاتە کۆمەڵە نەتەوەییەکان تورکمان و کلدان و سریان و ئاشووری و ئەرمەن و، کۆمەڵە ئاینییەکان مەسیحی و ئێزدی و صابیئە و کاکەیی و ئەوانی دیکە) دواتر تەواوی یاسایەکە بەو شێوەیە چاك بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو نجاە فەرموو.

بەڕێزنجاە محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن ژی هەمـان پێشـنیارا هەی، بڕگـا (2) وشـا (ئاینزاکـان) لـێ بێـتە زێـدەکرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك خلف فەرموو.

بەڕێز خلف احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە کاك (قادر) تەبەنی کرد سەبارەت بە زیاد کردنی ناوی ئاینەکان ئاینی زەردەشتییەکان و، هەروەها مادام (هەرێم) مان لە بابەتە کە کردەوە بـوو بە کوردسـتان – عێـراق، بـۆ پاراسـتنی مـافی پێکهاتەکـان ئەوەی کە کـاك (بێسـتوون) گـوتی هـی تـری بـۆ زیـاد بکرێـت و، لەسـەر بـابەتی ئاینزاکـان ئـێمە لەبەرئەوەی کوردانی (فەیلی)مان هەیە، کوردە فەیلیەکان دەزانم ئاینەکەیان ئاینی ئیسـلامە، بەڵـام ئاینزاکەیـان جیـاوازە لە ئـاینزای سـونی کە زۆریـنەی دانیشـتوانی هەرێمی کوردستان پەیڕەوی ئاینزای سونی دەکەن، بۆیە گرینگە لە ناو ناوەکاندا کە باسـی (کـاکەیی) و ئەوانە کـراوە لە ئاینزاکانـدا کـوردە فەیلیەکانیشـی بـۆ ئیـزافە بکرێـت، چـونکە زۆربەی هەرە زۆری مەراسـیمە ئاینییەکانیـان کە پەیـڕەوی دەکەن جیاوازە لە ئاینزای سونی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك فەرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە قسەکانی کاك (قادر) و (شێخ سراج) و کاك (بێستوون) و (نجاە خان و کاك (خلف) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو وحیدە فەرموو.

بەڕێز وحیدە یاقۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی (2)م دبێژیت کە لە کوردستان – عێراق دەژین، یەعنـی ئەم وەکـو عەرەب ژی ل عێراقـێ دژیـن، مەفـروزە بێـژین هاووڵـاتێن کوردسـتانینە نە لە عێـراق دەژیـن، لە عێراق دەژین غێر مەعنا یە مافێ هاووڵاتی بۆمە نادەتن ل ڤێرێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، دکتۆر هەورامان فەرموو.

بەڕێز د.هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی) :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئـێمە لە گەڵ بەڕێـز (رابـوون) دا پێشـنیازێکمان هەیە، بەم چەشـنەیە، پێشـنیازەکەی هەردووکمانە، ماددەی (1)م بڕگەی (2)م پێکهاتەکان بەم جـۆرە بێـت (هەمـوو پێکهـاتە نەتەوەییەکان جگە لە کورد، هەموو پێکهاتە ئاینییەکان جگە لە موسڵمانی سونە).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك ناضم فەرموو.

بەڕێز ناضم کبیر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگری ئەو بەڕێزانە دەکەم دەربارەی ئاینزاکان زیاد بکرێت، دوو ئاینی زەردەشت، سێ پێشنیار دەکەم پێکهاتەی شەبەکیش لەبەر چاو بگیرێت لە ناو ئەمەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك سەرکەوت فەرموو.

بەڕێز سەرکەوت سەرحەد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بە نیسبەت ماددەی (2) (پێکهاتەکان کۆمەڵە نەتەوەییەکان تورکمان و کلدان و سریانی و ئاشووری و ئەرمەن و ئاینیەکانی مەسیحی و ئێزدی و صابیئی و کاکەیی)، کاکەییەکان لە ئاینەکان، ئاینەکەیان یارسانییە، یەعنی پێویست دەکات کاکەیی یارسانیش لە پاڵ بنووسرێت، چونکە ئاینی کاکەییەکان یارسانییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێناسەکان یەکەم حکومەت، حکومەتی هەرێمی کوردستان، پێکهاتەکان، پێکهاتە نەتەوەییەکان و ئاینییەکان، یەعنی لە جیاتی کۆمەڵە پێکهاتە بکرێت گونجاوتر دەبێتن، چونکە کۆمەڵە وەکو مەجموعەیە، بەڵام لێرە نەتەوە و چەندین ئاین هەیە، بۆیە پێکهاتەکان، پێکهاتە نەتەوەییەکان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو مولاحەزەم هەیە، مولاحەزەی یەکەم ئەوەیە (صابئە) بکرێت (الصابئە المندائیە)، عادەتەن دیانەتەکە وەهایە (الصابئە المندائیە)، دەبێت ئیزافە بکرێت قانونییەن جوانتر و ڕێك و پێك ترە، مولاحەزەی دووەم پرسیارم هەیە لە لیژنەی یاسایی کە دەڵێت (هی دیکە)، یەعنی مەقسەدتان چیە لە (هی دیکە)؟، یەعنی ئەگەر پێکهاتەی ئاینی دیکە هەیە ئەو موصتەڵەحەی (دیکە) کەم کردنەوەیە لە قیمەتی ئەوان ئەگەر هەیە با بنووسن هەموویان لێرە، ئەگەر نییە با (هی دیکە) لا بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ل هەموو جها صابیئە (الصابئە المندائیە)، دێتە تەعریف کرن نەك بەس (صابئە) و، ناڤێ مکەویناتا یێت ئاینی بن یان دینی بن ل کوردستانێ خاسەتەن زەردەشتی بێتە نڤێساندن و، پیشتەڤانیا کاك (قادر) و کاك (سراج) و دکتۆر (سروود) دکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەکان ڕای ئێوە چیە لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان؟، کاك رابون فەرموو.

بەڕێز رابون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ببوورە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان من دەستم هەڵبڕیوە بۆ ناو نووسین دیارە لە بیرتان چوو بینووسن ئەگەر فرسەتم بدەن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
هەموو ناوەکان خوێنرایەوە فەرموو.
بەڕێز رابون توفیق:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
مـن تەئکیـد لە جەوهەری قسـەکانی کـاك (مەلا هەورامـان) دەکەمەوە، بەڵـام شەرحیشی دەکەم، لە هەموو دونیا مافی ئەوەی کە ئێمە لە کوردستان پێی دەڵێن پێکهاتەکان لە بنەڕەت دا وشەی (ئەقەلیات) بەکار دێت، بەڵام لە کوردستان وشەکە دەنگدانەوەیەکی سـلبی هەیە ڕەزامەنـدیە کە وشـەی (پێکهـاتە) بەکـار دێنـین، لە پێکهـاتە مەبەسـتمان چـیە؟، لە پێکهـاتە مەبەسـتمان هەمووموـان ئەقەلیـاتێکە لە کەوانەوەیەکدا کە ئێمە ڕێککەوتووین پێکهاتە بەکاربێنین، کە ئەکسەریە نییە ئینجا ئەو پێکهـاتەیە نەتەوەیـی بێـت یـان ئـاینی بێـت، لە کوردسـتان هەمـوو پێکهـاتە نەتەوەییەکـان مەبەسـتە جـگە لە (کـورد)، بـۆیە دەرگـا لەسـەر ئەوە دادەخەیـن مەبەستمان کێیەو هەموو ئەو ناوانە ریز بکەین لە موسڵمانەکان و ئاینیش دا لە کوردستان وشەی ئاین و ئاینزای بۆ زیاد بکرێت، بەس مەبەستمان چییە لە هەموو ئەوانەی کە هەڵگری ئاین یان ئاینزایەکن جگە لە موسڵمانی سونە کە لە کوردستان ئەکسەریەن، کەواتە من تەئکید دەکەمەوە، پێشنیار دەکەم بابەتەکە وای لـێ بێـت، پێناسـەکە وای لـێ بێـت، پێکهـاتە کـۆمەڵە نەتەوەییەکـان لە کەوانەدا بنووسـرێت (هەموو پێکهاتە نەتەوەییەکان جگە لە کورد)، لەئەوەی تریشدا بنووسرێت ئاینەکان لە کەوانەدا بنووسرێت (هەموو پێکهاتە ئاین و ئاینزاکان جگە لە موسڵمانی سونە)، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەکان، دکتۆرە ڤاڵا فەرموون.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
زۆربەی پێشنیارەکان بەنەزەری ئیعتیبار وەرگیرا، بەڵام داوا لە بەڕێزتـان دەکەیـن چەنـد دەقەیەکمان بدەنێ بۆ داڕشتنەوەی ماددەکە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، فەرموون، دکتۆر سراج فەرموو.
بەڕێز د.سراج احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لیـژنەی یاسـایی تکـا دەکەم کەلـیمەی (شـیعە) و (سـونە) نەخەنە نـاو یاسـاکە لەبەرئەوەی کوردستان هەم شیعەی تێدایە و هەم سونەی تێدایە، تکا تان لـێ دەکەم با تەفریقە دروست نەبێتن، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
با بزانین ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان بە چی دەگات.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی (1)م ماددەی (1)م دوای وەرگرتنی ڕاو پێشنیاری ئەندامانی پەرلەمان هەردوو لیژنەکە بەم شێوەیە دایان ڕشتەوە (مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژە و زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە):
1- حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق.
2- پێکهاتەکان: کۆمەڵە نەتەوەییەکان تورکمان و کلدانی و سریانی و ئاشووری و ئەرمەن و، کۆمەڵە ئاین و ئاینزاکان مەسیحی و ئێزدی و صابیئەی مەندائی و کاکەیی و شەبەك و فەیلی و زەردەشتی و هی دیکە کە هاووڵاتی کوردستان – عێراقن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ لە گەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟، (48) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، کەس نییە دژی بێت؟، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (2)م.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی (2)م حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەر گشت هاووڵاتیانی کوردستانی – عێراق کە خۆیان بە ئەندام لەم پێکهاتانە دەزانن کە زۆرینە پێك ناهێنن پێادە دەکرێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ ئەم ئەندام پەرلەمانانە گفتوگۆ دەکەن لەسەر ماددەی دووەم، [قادر ئۆتمان، سەرکەوت سرحد، خلف احمد، رابوون توفیق، ایوب عبدالله، ئایدن معروف، محمد سعدالدین، یروانت نیسان، وحیدە یاقو، سروود سلیم].
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك ئایدن فەرموو،
بەڕێز ئایدن معروف سلیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لە ماددەی دووەم دا، لە کۆتایی ماددەدا هاتووە کە خۆیان بە ئەندام لەم پێکهاتانە دەزانن کە زۆرینە پێك ناهێنن، پیادە دەکرێت، لێرەدا پێمان وایە بەکارهێنانی دەستەواژەی زۆرینە لەو ماددەیەدا بە شێوەیەکی شاراوە ئاماژە پێکراوە بۆ کەمینە پێکهاتەکانی تر، ئێمە وەکو نەتەوەی تورکمان پێکهاتەیەکی ئەساسین لە عێراق و هەرێمی کوردستان، دەستەواژەی کەمینە بە شێوەیەکی رەها رەتی دەکەین و قبول ناکەین، شایانی باسە دەستەواژەی [المکونات] لە بڕگەی دووەم، لە ماددەی یەکەم، پرۆژە یاساکە پێناسە کراوە، بۆیە پێویست ناکات دووبارە لە ماددەی دووەم پێناسە بکرێت، بۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین ماددەی دووەم، بەو شێوەیە دووبارە ڕێك بخرێت و حوکمی ئەم یاسایە لەسەر گشت هاووڵاتیانی کوردستانی عێراق پیادە دەکرێت کە خۆیان بە ئەندام لە پێکهاتەیەکی گەلی کوردستان دەزانن، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، کاك رابوون فەرموو،
بەڕێز رابوون توفیق معروف:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لە موناقەشەی بەندەکەی پێشوو کاك [د. سراج] ئاماژەی بۆ کرد، بەس حەزم نەکرد کات زۆرتر بگرم، هەمان رەئیم هەیە و ئەو بەندە پێویست ناکات، یاسا بە خۆی روونیکردووە لەسەر کێ جێ بە جێ دەکرێت؟ بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك قادر فەرمووە.
بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
منیش پێموایە ئەو یاسایە بۆیە دەقنوس دەكرێت بۆ پێكهاتەكانە، پێویست ناكات ئاماژەی پێبدرێت، بەڵام پێشنیار دەكەم لا ببرێت و ئەگەر وەكو خۆشی بمێنێتەوە داوا دەكەم بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، حوكمەكانی ئەم یاسایە، بەسەر گشت هاووڵاتیانی كوردستانی عێراق كەسەر بە پێكهاتەیەك لە پێكهاتەكانی كوردستانن پیادە دەكرێت، لەبەرئەوە پێموایە بەكارهێنانی ئەو دەستەواژەیە وشەی ئەندام بۆ رێكخستنی سیاسییە، خۆ ئەوانە پارتی سیاسی و رێكخراوی سیاسی نین، پێكهاتەی نەتەوەیی یان ئاینین كە جیاوازیان هەیە لە چوارچێوەی پێكهاتەی هەرێمی كوردستانی عێراق، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، د. سراج فەرمووە.
بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
هەمان رای [كاك رابوون]م هەیە، سوپاس،
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك ایوب فەرمووە،
بەڕێز ایوب عبداللّه اسماعیل:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
منیش پێم وایە ئەندام بوون لە كوردستان وا رەچاو كراوە كە ئارەزوومەندانەیە و بۆ رێكخراوە سیاسی و مەدەنی و پێشەییەكان بەكار هاتووە، بۆیە پێم باشە كە وا بنووسرێتەوە كە [حوكمەكانی ئەم یاسایە بەسەر گشت هاووڵاتیانی كوردستانی عێراق كە سەر بەو پێكهاتانەن]، پشتگیری رای [كاك ئایدن] دەكەم، مادام باسی پێكهاتەمان كردووە پێویست ناكات باسی زۆرینە و كەمینە بكەین، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك محمد فەرمووە،
بەڕێز محمد سعدالدین انور:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
خۆی یاساكە دیارە بۆ پێكهاتەكان ئامادەكراوە و لە ماددەی سێیەم ئامانجەكەشی دیارە، بۆیە منیش پشتگیری ئەوبەڕێزانە دەكەم، ماددەی دووەم لا ببرێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس،كاك یروانت فەرمووە،
بەڕێز یروانت نیسان ماركۆس:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
منیش پشتگیری [كاك رابون و كاك سراج و كاك محمد] دەكەم، ئەو ماددە بهێتە راكرن و ئەگەر نەهاتە راكرن پشتگیری [كاك ئایدن] دەكەم كە [كلمە التی لا تشكل اكپریت] راببیت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، كاك سەركەوت فەرمووە،

بەڕێز سەركەوت سەرحەد خلیفە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە گشتی برادەران باسی ئەوەیان كرد، گشت هاووڵاتیانی كوردستان كە خۆیان بە ئەندام واتە دام و دەزگاكانی حزبی و حكومی بەكار دێت، پێویست دەكات بگۆترێت كە خۆیان بە كەسێك یان بەشێك لەو پێكهاتانە دەزانێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، وحیدە خان فەرموو،

بەڕێز وحیدە یاقۆ هرمز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز دبێژم كە زۆرینەی پێك نائینن، چونكی گەلەك جها زۆرینەنە و لە هەمی جهان زۆرینە پێك ناهێن، پشتگیری [كاك سیراج و كاك رابوون] دكەم، چونكی ئەو ماددە زێدەیە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سروود فەرموو،

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سوپاس، قسەكانم كرا،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك خلف فەرموو،

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من [كاك قادر] كردی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەكان؟

بەڕێز د. ڤالآ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

چەند دەقەیەكمان دەوێت بۆ داڕشتنی راو و پێشنیارەكانی ئەندامان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، نوقتەی نیزامی كاك رابوون؟

بەڕێز رابون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر ئەمە بخەنە دەنگدان كە بمێنێت یان نەمێنێت؟ كەواتە ئەگەر نەمێنێت پێویستی بە داڕشتن نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

با رەئی لیژنە پەیوەندیدارەكان وەربگرین، دوایی دەیخەینە دەنگدان.

بەڕێز د. ڤالآ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە پێشنیار كرا دەمجكردنی بوو لەگەڵ ماددەی یەكەم نەك هەڵگرتنی، بەڵام لەبەر ئەوەی دەمجمان نەكرد لەگەڵ ماددەی یەكەم، بۆیە پێویستە ماددەی دووەم

بمێنێتەوە بە وەرگرتنی پێشنیاری ئەندامان، لیژنە پەیوەندیدارەکان ماددەی دووەم بەم شێوەیە دادەڕێژنەوە، ماددەی دووەم، حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەر گشت هاوڵاتیانی کوردستان – عێراق کە لەو پێکهاتانەن پیادە دەکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیدایە کە بەم شێوەیە خویندرایەوە؟ [43] لەگەڵیدایە، کێ لەگەڵیدا نییە، کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، ئامانج لەم یاسایە بریتییە لە ڕێکخستنی پیادەکردنی پێکهاتەکان لە کوردستان-عێراق سەرباری مافە دەستوورییەکانیان بۆ مافی سیاسی و مەدەنی و کارگێڕی و ڕۆشنبیری و فێرکاری و ئاینی و ئابوورییەکان بە پێی یاسا ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێت؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتوگۆ دەکەن لەسەر ماددەی سێیەم، [سراج احمد، قادر ئۆتمان، بێگەرد تاڵەبانی، صالح فەقێ، نجات محمد، رابوون توفیق، ایوب عبداللە، بەهزاد دەرویش، یعقوب گورگیس، ئایدن معروف، سروود سلیم، شکریە اسماعیل].

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك یعقوب فەرموو،

بەڕێز یعقوب گۆرگیس یاقۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستن و ڕێکخستن، [پاراستن] لێرە زێدە بکەن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رابوون فەرموو،

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوەروکی ئەو ماددەیە پێویستە لە [اسباب موجبە] ئاماژە پێبکرێت و ڕێك بخرێتەوە، بۆیە من پێموایە ئەو ماددەیە زیادە و پێویستە لابرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سراج فەرموو،

بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە، یەکەم، لێرە خەبەری جوملەکە مەحزوفە، ئەگەر بە دیقەت گوێی بدەینێ دەڵێت [یهدف هذا القانون الی تنقیم ممارسە مکونات]، ئاخر تەنزیم و مومارسەی چی؟ خاص بهم، باسی مافەکانی نەکردووە، دەبێت لێرە جوملەك

مەحفوزە دەبێت دیار بکرێت، دووەم، قسەی [کاك رابوون] تەئید دەکەم دەبێت بچێتە [اسباب موجبە] لێرە زیادەیە و جێی ناکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك قادر فەرموو،

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی [کاك رابوون] دەکەم، ئەمە زیادەیە، پێویستە لە هۆیە پێویستکارییەکان جێ بکرێتەوە، بەڵام لە حاڵەتی مانەوەی، پێم وایە پێویستە لە بڕی بڕیتییە لە ڕێکخستنی پیادەکردن، بنووسرێت [ئامانج لەو یاسایە پاراستنی مافی پێکهاتەکان و پیادەکردنێتی] و مافی سیاسی لابرێت، لەبەرئەوەی هەموو هاووڵاتیانی کوردستان و ئەوانەی هەڵگری ڕەگەزنامەی عێراقین کە تاکو ئێستا بەداخەوە، هەموومان مافە سیاسییەکانمان وەك یەك دابین کراوە لە خۆپاڵاوتن و موشارکەی سیاسی و دروستکردنی پارتی سیاسی و هەموو ئەمانە، بەڵام بۆ جیاوازی ڕۆشنبیری و ئاینی و ئابووری بە هۆی جیاوازی پێکهاتەی کۆمەڵگا و جیاوازی لە خەسڵەت و تایبەتمەندی کۆمەڵگا بە رای من واریدە، بەڵام مافی سیاسی لابرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، نجاة خان فەرموو،

بەڕێز نجاة محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ماددێ سێیێ ب ڤی رەنگی بیت، [ئامانجی ئەم یاسایی بریتییە لە پارێزگاری کردن و دەستەبەر کردن و ڕێکخستن و پیادەکردنی پێکهاتەکان لە کوردستانی عێرق سەرباری مافە دەستوورییەکان بۆ مافە سیاسی و مەدەنی و کارگێری و ڕۆشنبیری و ئاینی و کۆمەڵایەتی و فێرکاری بهێتە زیاد کرن، ئابوورییەکان بە پێی یاسای نیودەولەتییەکان بەرجەستە دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ایوب فەرموو،

بەڕێز ایوب عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری رای [کاك رابوون و کاك قادر] دەکەم، مادام باس لە ئامانج دەکات دەکرێت لە هۆکارە پێویستەکان جێگای بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئایدن فەرموو،

بەڕێز ئایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی سێیەم، بۆ مافە سیاسی و مەدەنی و کارگێری و ڕۆشنبیری لە پێش مافە سیاسی و مافی نەتەوایەتی زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم کە وشەی [پاراستن] زیاد بکرێت پێش ڕێکخستن، ببێتە پاراستن و ڕێکخستنی و پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم کە کۆمەڵایەتی زیاد بکرێت و پشتیوانی قسەی [کاك ئایدن] دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك بەهزاد فەرمووە،
بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئامانج دیارە تەئکید لە ناوەرۆکێ دکەت، ناونیشان و [اسباب موجبە]، ئامانج بمینت هی ئیشکال دروست نابیت ل ڤێ ماددێ دا، من پێ باشە ب ڤی شێوەی بهێتە رێکخستن، [ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستنی مافە سیاسی و مەدەنی و کارگێڕی و رۆشنبیری و فێرکاری و ئاینی و ئابووریێن پێکهاتەکان بە پێی یاسای ناوخۆیی نێودەوڵەتی و قووڵتر کردنی بنەماییێن پێکەوە ژیانێ ل کوردستانێ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، بێگەردخان فەرمووە،
بەڕێز بێگەرد دڵشاد تاڵەبانی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش پشتگیری لە رای [کاك رابوون و کاك قادر] دەکەم، پێمەوایە ئەمە بچێتە هۆیەکانی دەرچوواندن، ئەگەر لەشوێنی خۆشی بمێنێت پێشنیار دەکەم، لەبەر ئەوەی لە رووی رێزمانییەوە ناتەواوی هەیە، کە دەڵێت ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە رێکخستنی پیادەکردنی پێکهاتەکان، پێموایە دەبێت بکرێتە ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستنی مافی پێکهاتەکان لە کوردستانی عێراق تا کۆتایی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، خاتوو شکریە فەرمووە،
بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من پێم باشە بچێتە هۆیەکانی دەرچوواندن و ئەگەر دەمێنێتەوە بەم شێوازەی لێ بکرێتەوە، [ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە رێکخستن و دەستەبەرکردنی مافی پێکهاتەکان]، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، کاك صالح فەرمووە.
بەڕێز صالح فەقێ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش پێم وایە هەموو ئەوانەی لەو مادەیە هاتووە یان دووبارەیە یان زیادە، بەشێکی چەسپاندنی پاراستنی مافی پێکهاتەکان هەر پشتگیری لەو رایە دەکەم لە هۆکارەکان هەبێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، رای لیژنە پەیوەندیدارەکان، فەرمووە د. ڤاڵا،
بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
زیاتر لە [سێ] کەس پێشنیاری کرد کە ئامانجی یاساکە ببێت بە [اسباب موجبە]ی یاساکە، بۆیە داوا لە بەڕێزتان دەکەین کە ئەو پێشنیارە بخرێتە دەنگدان.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کێ لەگەڵیدایە لە دەمج کردنی ماددەی سێ و هۆیە پێویستەکان، کێ لەگەڵیدایە؟ [47]کەس لەگەڵیدایە، کێ لەگەڵیدا نییە؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، دوایی لە هۆڵی پێویستکارەکان سیاغە دەکرێت، ماددەی چوار،

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم دەبێتەسێیەم،

بەشی دووەم

مادده (4) دەبێتە مادده (3):

دەسەڵاتەکانی هەرێمی کوردستان – عێراق یەکسانی تەواو و کاریگەر بۆ پێکهاتەکان مسۆگەر دەکات:

یەکەم: حکومەت مافی یەکسانی و هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی و رۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و ئابووری لە رێگای یاساو سیاسەتی کاریگەر بۆ ئەو تاکەی سەر بە پێکهاتەکەیە مسۆگەر دەکات، هەروەها مافی بەشداری کردنیان لە وەرگرتنی ئەو بریارانەی تایبەتە بە خۆیان مسۆگەر دەکات. دووەم: سەرجەم شێوەکانی جیاکاری دژی هەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکانی کوردستانی عێراق قەدەغە دەکرێت و سەرپێچیکار سزا دەدرێت بەپێی یاسا بەرکارەکان.

سێیەم: قەدەغە کردنی هەر بانگەشەیەکی ئاینی، یان سیاسی، یان راگەیاندن، کۆمەڵی، یان تاکی، راستەوخۆ، یان ناراستەوخۆ، بۆ رق و کینە، یان توندوتیژی، یان تۆقاندن، یان دوورخستنەوەو پەراوێزخستن، کەوا لەسەر بنەمای نەتەوەیی، یان ئەتنی، یان ئاینی، یان زمانەوەانی بینا کرا بێت.

چوارەم: رێگە گرتن لە هەر رەفتارێك، یان هەر سیاسەتێکی نەرێنی کەوا ببێتە هۆی گۆڕینی بارودۆخی رەسەنی ئەو ناوچانەی پێکهاتەیەکی دیاریکراو تێدا نیشتەجێن و، رێگە گرتن لە هەر بەخاوەن بوونێك کەوا ئامانجی، یان ببێتە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی بۆ مۆرکی مێژوویی و شارستانی ناوچەیەکی دیاریکراو، بەهەر هۆیەك بێت، لەژێر هەر پاساوێك بێت.

پێنجەم: چارەسەرکردنی زێدەڕۆیی ئەنجامدراو لەسەر ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك و گەڕاندنەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێش رووداني زێدەڕۆییەکە، نەهێشتنی ئەو ئاسەوارو پاشماوانەی بوونەتە، یان دەبنە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی، یان قەرەبوو کردنەوەیان لە حاڵەتی ئاستەمی گەڕانەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێشووی.

شەشەم: لەکاتی دیاریکردنی سنووری یەکە کارگێڕییەکان و بازنەکانی هەڵبژاردن و لە کاتی دانانی پلانی گەشە پێدانی ئابووری و پەرەپێدانی کۆمەڵگەکانی نیشتەجێبوونی شارەدێ و لادێیی، هەروەها پاراستنی ژینگە، حکومەت بارودۆخی خۆجێیی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتی، بەرژەوەندییە ئابوورییەکان و نەریتە چەسپاوەکانی پێکهاتەکانی ئەو ناوچەیە لەبەر چاو دەگرێت.

حەوتەم: حکومەت کار دەکات لەسەر هاندانی گەڕانەوەی ئەو کەسانەی سەر بە پێکهاتەکانن و لەوانەی پێشتر دانیشتووی کوردستانی عێراق بوون و ناچاری کۆچ کردن بوون و مسۆگەر کردنی مافە شایستەکانیان.

هەشتەم:

1- حکومەت پابەند دەبێت بە پارێزگاری کردن لە زمانی دایك لە رێگای مسۆگەر کردنی رێگاکانی فێربوونیان و رۆشنبیر بوون و بەڕێوەبردنی کەناڵی راگەیاندنی تایبەت بە خۆیان.

2- حکــومەت کــردنەوەی بەشــی تــایبەت بە زمــانە نەتەوەییەکــانی پێکهاتەکــان لە زانکۆکــانی کوردســتان و دامەزرانــدنی ئەکادیمیــای زانســتی و زمــانەوانی تــایبەت بەخۆیان بەپێی پێویستیان مسۆگەر دەکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ســوپاس، کــێ قســەی هەیە لەســەر ئەم مــاددەیە بــا نــاوی خــۆی بنووســێت؟ لە وەرگێرانی دەقە عەرەبییەکە بۆ کوردییەکە هەنـدێك ئیشکال هەیە لە رووی رێنـووس و لە رووی داڕشتنەوە، ئەمە قابیلی موناقەشەیە.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف /سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمان بەڕێزانە گفتوگۆ دەکەن لەسەر ماددەی چوار، پێشتر [حیات مجید] ناوی خۆی نووسی بوو، [قادر ئۆتمان، صالح فەقێ، امنە زکری، د. سیراج احمد، هەورامــان گەچێنەیــی، رابــوون توفیــق، بەهــزاد دەروێــش، جــوان اســماعیل، شــکریە اسماعیل، یعقوب گۆرگیس، ماجد عثمان، محمد سعدالدین، سروود سلیم، پروانت نیسان].

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، حیات خان فەرموو.

بەڕێز حیات مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جگە لەوەی بەراستی لە رووی داڕشتنەوە تا رادەیەك موعەقەدییەك پێوە دیارە لە تێگەیشتن، ئەگەر موراجعەی ئەمە بکرێت خراپ نییە، لە ماددەی چوار، فەقەرەی یەکەم، کە ئێستا بوویتە ماددەی سێ، بەم شێوەیە بکرێت باشترە، [پێکهاتەکان مافی دەربڕینیــان هەیە لە رۆشــنبیری و تەقالیــدی خۆیــان و پێویســتە بەرگــری لە هەمــوو پیرۆزییەکان، شوێنە پیرۆز و ئاینەکانیان بکرێت، حکومەتی هەرێم ئەرکی سەرشانێتی هەموو هەوڵێك بدات بۆ پاراستن و پێشخستنی کولتووری رۆشنبیری و ئاینی و جێگە ئاینییەکانی هەموو پێکهاتەکان بپارێزێت، و لە فەقەرەی حەوتەم، پێم باشە دێرێکی تری بۆ زیاد بکرێت ئەویش، [دەستەبەر کردنی ژیانێکی باشتر]، حکومەت کار دەکات لەسەر هاندان و گەڕانەوەی ئەو کەسانەی سەر بە پێکهاتەکانن و لەوانەی پێشتر دانیشتوانی هەرێم بوون و ناچاری کۆچ کردن بوون و مسۆگەر کردنی مافەکانیان و دەستەبەر کردنی ژیانێکی شایستە تا جارێکی تر بیر لە کۆچ کردن نەکەنەوە، فەقەرەی هەشتەم، شتێکی زۆر باشە کە بەشی تایبەت بە زمان و نەتەوەو پێکهاتەکان لە زانکۆکانی کوردستاندا هەبێت، بەڵام باشتریشە ئەگەر لە مەنهەجی پەروەردەییدا بە تایبەتی لە کتێبی [ماف] وردتر باس لە پێکهاتەکان و مافەکانیان بکات تا رۆڵەکانی ئەم وڵاتە شارەزاییان هەبێت لەسەر پێکهاتەکان و مافەکانیان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك یعقوب فەرموو،

بەڕێز یعقوب نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە نەسی عەرەبی من هندەك مولاحەزە هەیە سێیەم، [حضر ای دعوت] سیاسییە بێتە ئیزافەکرن، فاریزە [دینیة والاعلامیة] بعد الاعلامیة [خاصة او عامة]، یەعنی تایبەت یان گشتی، [سواء کان مقروءة و أو مسموعة أو مرئیة]، ئەمە لە سێیەم، پێنجەم، [أو تعویضهم تعویضاً مجازیاً]، مەجازیەن غەلەتە، [تعویضاً مجزیاً]، مەجازی

تشتەکێ دیکەیە و مەعنای تری هەیە، لە شەشەم، [تاخذ الحكومة في الاعتبار الظروف المحلية]، ئەو [تاخذ] ببيتە [تضمن الحكومة عدم تغير الظروف المحلية]، یەعنی حکومەت زامن بیت و ئەو زروفە ناهێتە گۆڕین [تضمن الحكومة عدم تغير الظروف المحلية، العلاقات الاجتماعية هەتا نیهایەتی جوملە، هەشتەم، [تلتزم الحكومة بتمكين و دعم ابناء المكونات]، ئەویش زۆر پێویستە، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، امنەخان فەرموو،

بەڕێز امنە زکری سعيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب ماددا چارێدا کۆمەڵەك بابەت یێن هاتینە بەحس کرن کو پرسیارا من ژ لیژنا یاسایی ئەوە ئەگەر هات و بۆ نموونە ماددێن برگا دوویێدا بەحسێ هندێ دکەت ئەگەر هەر جودا کارییەك دژی پێکهاتێن نەتەوەیی یان ئاینی و مەزهەبی هاتە کرن دێ هێن سزادان یان هەر جۆرە بانگەشەیەکا ئاینی راستەخۆ و نەراستەوخۆ ئەگەر هاتە کرن ئەز جۆرێ سزایا دێ چ بن؟ چونکی هیچ جۆرە میکانیزمەکا سزادانێ دڤێ یاسایێ دا نینە، ئایا یاسایەکا تایبەت هەیە کو دێ ل گۆر ڤێ یاسایێ کار پێ هێتە کرن؟ ئەگەر نینە پێدڤی یە دڤێ یاسایێ دا ئەم جهێ وێ ڤەکەین کو دێ ئەو سزا دور چ بیت و چ رەنگ بیت، هەر برگا دوویێدا ئەز داخازێ دکەم پشتی پێکهاتا نەتەوەیی و نەژادی پەیڤا رەگەزی ژی بهێتە زێدە کرن، یەعنی هەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکانی نەتەوەیی یان نەژادی و رەگەزی یان زمانەوانی ئەو ژی زێدە بیت.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك قادر ئۆتمان، فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی یەك، من پێم باشە تا (هەر پێکهاتەیەك مسۆگەر دەکات)، واتە هەروەها مافی بەشداری کردن لە وەرگرتنی ئەو بڕیارانەی کە تایبەت بە خۆیان مسۆگەر دەکات لابرێت، چونکە هەر کاتێك هاو دەرفەتی ویەکسانی هەبوو، جیاکاری نەبوو ئەمە پێم وایە مانایەکی بۆ نامێنێتەوە، پێویستە لیژنەی یاسایی لەسەر ئەو بڕیارانەی کە تایبەت بەخۆیانن ڕوونکردنەوە بدەن، سەبارەت بە بڕگەی چوار، ڕێگرتن لە هەر سیاسەتێکی نەرێنی کە ببێتە هۆی گۆڕانکاری بارودۆخی ڕەسەنی ئەو ناوچانە، کە دەڵێت بە هەر پاساوێك بێت، بە هەر هۆیەك بێت، بەنموونە بۆ خاوەنداری، یەعنی سبەینێ ئەگەر هاووڵاتی یەکێك لەو پێکهاتانە بیەوێت خانووەکەی بفرۆشێت، دەتوانرێت ڕێگری بکرێت لە فرۆشتنی ئەو خانووە، ئەمە بەهاو نرخی خانووەکە کەم دەکاتەوە، دەکرێت تەنها لەوەدا کورتی بکەینەوە، بڵێین ئەگەر بۆ مەبەستی گۆڕانکاری یان گۆڕینی دیموگرافی بێت، نەك بە هەر هۆیەك بێت یان هەر پاساوێك بێت، کەسەکە مافی ئەوەی نییە کڕین و فرۆشتن بە نموونە: بۆ سامانی گوێزراوەو نەگوێزراوەی بکات، سەبارەت بە بڕگەی پێنجەم، چارەسەرکردنی زیادەڕۆیی، هیچمان لەگەڵ زیادەڕۆیی نین، بەڵام ئەگەر زیادەڕۆیی و تەجاوز کرابێت بۆ سەر موڵکی گشتی و سامانی گشتی کراوە، دواجار پێویست ناکات کەسێك کە زیادەڕۆیی کردووە، مافی سامانی گشتی پێشێل کردووە، تۆ بێیت لەسەر سامانی گشتی قەرەبووی بکەیتەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەم دەقە بەم

شێوەیەی لێ بکرێت، چارەسەرکردنی زیادەڕۆیی ئەنجام دراو لەسەر ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك و گەڕانەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێشووی خۆی، پێش ڕوودانی زیادەڕۆییەکە و نەهێشتنی ئەو ئاسەوار و پاشماوانەی کە دەبنە هۆی گۆڕانکاری دیموگرافی لەحاڵەتی ئەستەمی گەراندنەوەی بارەکە بۆ پێشوو، ڕێکاری یاسایی بگیرێتە بەر، بەرامبەر بەو کەسانەی کە زیادەڕۆییان کردووە، پابەند بکرێن بە قەرەبوو کردنەوەیان، چونکە ئەگەر حکومەت کردبێتی وەك هەر هاووڵاتیەکی تر، مەبەستم لە حاڵەتێکە کەشوێنەوارەکە مێژوویی بێت، ئەوە قەرەبووی دەکاتەوە، ئەگەر شەخص کردبێتی، پێویست ناکات لەسەر بودجەی گشتی قەرەبوو بکرێتەوە، سەبارەت بە بڕگەی شەشەم، من پێم باشە کە بازنەکانی هەڵبژاردن لاببرێت، چونکە ئەگەر سیستمی هەڵبژاردن یەك بازنەییە، ئەوکاتە کە تۆ بازنەی سەربەخۆیان بۆ دروست بکەیت ئەمە پێشێل کردنی مافی پێکهاتەکانە، ئەگەر سیستمی هەڵبژاردنیش لەسەر ئاستی پارێزگا بێت، مادام کۆتا هەیە، پێم وایە ئەمە پێویست ناکات، سەبارەت بە بڕگەی حەوتەم، من پێشنیار دەکەم لەوانەی پێشتر دانیشتووانی بنەڕەتی کە هەڵگری ڕەگەز نامە بن، یەعنی ئەمەی بۆ زیاد بکرێت، نەك هەر پێکهاتەیەك کە دانیشتووی بنەڕەتی کوردستانی عێراق نەبێت بەو هۆیەوە نەیگرێتەوە، سەبارەت بە بڕگەی هەشتەم، خاڵی دووەمی، تەحدید بکرێت سەبارەت بە زانکۆکانی کوردستان، یەعنی لەوێ بەمەرج بگیرێت ئەگەر ڕێژەیەکی دیاریکراو لە خوێندکارانی پێکهاتەکان بن، چونکە ناکرێت تۆ بیسەپێنیت بەسەر هەموو زانکۆکانی کوردستان، کە لێرەدا هەمان مانا نادات، بەس بەنموونە زانکۆی ڕاپەڕین، هیچ پێکهاتەیەك لەوێ ناژی، تۆ ناکرێت وانەیەك زیاد بکەیت بۆ ئەو مەبەستە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی بڕگەی یەکەم باس لە تەشریعاتی فەعال دەکات، کە هەلی ڕەخساندنی بەشداری بوونی ئەو پێکهاتانە لەڕووی یاسایی و سیاسی و سەقافی و کۆمەڵایەتی ئەوانە زیاتر بکرێت، بەڵام بەڕەئی من لەو یاسایەدا فەعال تر بەوان ئەوڕۆ دەستبەر ناکرێت و دیارتریش نییە، جا بۆیە من پێشنیار دەکەم، بۆ زیاتر دەوڵەمەند کردنی ئەو یاسایە، یاساکە زیاتر فەعال بکرێت، هەروەکو لە بڕگەکە ناوی هاتووە، ڕێژەی بەشداری ئەو لایەنانە، بۆ نموونە بوترێت، (حسب الاستحقاق الانتخابی) ئەوەنە بەشداریان پێ بکرێت، لەهەموو ئەو کەیانەی کە لێرە ناوی هاتووە، لەڕووی سەقافی، ئیجتماعی، یان هەر بابەتێکی ترە، ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم، بڕگەی پێنجەم باس لە چارەسەری تەجاوزات ئەکات، بەڕای من وشەی (معالجة) هەردوولا ئەگرێتەوە، هەم تەعویز هەم ئیزالە، جا بەڕای من ئەگەر (معالجة) بکرێت بە (ازالە تجاوزات) لەبەر ئەوەی باسی تەعویز ئەکات، وە ئیزالە جیاوازە، تەعویزیشی جیاوازە، کە ئیزالە هەبوو، تەعویز ئەکرێت، جا بۆیە من داوا دەکەم، تەعویز لە ئەخیری لاببرێت، لەبەر ئەوەی کە وتت موعالەجە یان وتت تەجاوزات یەعنی ئیزالەو هەروەها تەعویزیش ئەگرێتەوە، چونکە دوو بابەتی لەیەك جیاوازن ناکرێت لێرە هەردووکی ناو ببرێت، بەڕەئی من تەعویز زیادەیە، بڕگەی حەوتەم، بەڕاستی هەندێ شتی دواڕۆژی تێدایە، ئەبێت زیاتر تێڕامانی تێدا بکرێت، بۆیە داوا لە

لیـژنەی یاسایی دەکەم ئەوە حەل بـکەن، لێـرە بـاس لەوە ئەکرێـت(تعمل الحكـومه على تشجيع عوده الاشخاص المنتمين الى المكونات من سكان الاقليم سابقاً الـڗين اچگروا للهجره وچمان حقوقهم) بەڕاستی من (چمان حقـوقهم) ئەوە وشـەیەکی زۆر مەتـاتیە، بکرێـت بە (چمـان حقـوقهم المسـتحقه) کـێ ناڵێـت ئەوان بەیـانی داوای حقـوقی زیـاتر لە حەقـی کـورد و موسـوڵمان و پێکهـاتە سـەرەکیەکان نـاکەن؟، بنووسرێت (چمان حقوقهم المستحقه) بەقەدەر خۆیان دووەمجار موکەوینات ئێستا نەماوە لێرەداو ناویان ناهێنین، هەندێ موکەوینات نەماوە کاتی خۆی لێرە بـوون، باشە چۆن بتوانین ڕۆژێك ڕێگری لەوان بکرێت و نەیەنەوە، سبەی حکومەت مـولزەم دەکەیـت هەمـوو تەعویزاتیـان بـداتێ، ئێسـتاش موڵـك و ئەمـلاکی ئەوان ئێسـتا هەمـووی بـووە بە بینایـات، بـووە بە کۆمەڵگـای نیشـتەجێبوون، بەتـایبەتی داخلـی هەولێـر، چـۆن عیلاجی ئەوانە دەکەیـت؟، ئەوە کێشـەیەکەو دەبێـت زیـاتر قەیـد دابندرێت بۆ ئەو نەصە مەتاتیانە، کە ئەوانە سبەی ڕۆژ ئیلزاممان نەکەن بە شتێکی تر، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ڕابوون توفیق، لێرە نییە، مامۆستا ماجد عثمان، فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفيق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشیم لە لیژنەی یاسایی و مافی مرۆڤ، کە بەڕاستی زۆر بەوردی ئەو بڕگانەیـان داڕشـتووە، بەڵـام لە دێـڕی یەکەم، دەسـەڵاتەکانی حکـومەتی هەرێمـی کوردستان – عێراق، یەکسانی تەواو کاریگەر بـووە، بـۆ گشـت هاووڵاتیانی هەرێمـی کوردستان دابین دەکات، لەڕێگەی ئەو یەکەم، دووەم، سێیەم، ئەمانە بنووسرێت، لە بەنـدی یەکەمـیش هـاتووە، کە دووجـار مسـۆگەر دەکـات، دووبـارە بـووەتەوە، ئەگەر بکرێـت بەیەك باشـە، پشـتگیری لە ڕای بەڕێـز خـاتوو حیـاە دەکەم، کە ئەگەر بکرێـت بڕگەیەکـی تـر ئیـزافە بکرێـت، بەو شـێوەی کە داڕێشـتبوو، یـان لە بڕگەکانـدا جێگـای ببێتەوە، هەروەها پشتگیری لە ڕای کاك قادر ئۆتمانیش دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك محمد سعدالدین، فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدين انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی پشتگیری لە قسەکانی بەڕێزان یعقوب گـۆرگیس، حیاە مجید، امنە زکری، قادر ئۆتمان دەکەم، جگە لە مەوزوعـی زانکـۆکان، دەربـارەی خـاڵی هەشـت، بڕگەی دووەم، نووسـراوە،(دامەزراندنی کـۆڕی زانستنی زمـانەوانی تـایبەت بەخـۆیان، بەپێـی پێویسـت)، لێـرە ئەگەر تەماشـای سیسـتمی هەرێمـی کوردسـتان بکەیـن، لەهەرێمـی کوردسـتان پێشـتر کۆڕبەنـدی زانسـتی کوردسـتانی هەبـوو، پاشـان لە پەرلەمـانی کوردستان یاسایەکی تر دەرچوو، بەنـاوی ئەکادیمیای کـوردی، ئێمەش ئەوە پێشـنیاز دەکەم کە لەجیاتی ئەوەی کـۆڕی زانسـتی زمـانەوانی تـایبەت بە خۆیـان) یەعنـی هەر پێکهـاتەیەك کـۆڕی تـایبەت بە خـۆی دابمەزرێنێـت، بنووسـرێت(دامەزرانـدنی ئەکادیمیـای تورکمـانی – سـریانی - ئەرمەنـی)هەم حکـومەت بـارگرانییەکی لەسـەر نابێت، کە کۆڕی زانیاری بۆ هەموویان بکات، هەم مافەکانیشیان دابین دەکرێت، کە

چۆن ئەکادیمیای کوردی هەیە، لە کوردستان ئەکادیمیای تورکمانی – سریانی – ئەرمەنی) هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بەهزاد دەروێش، فەرموو.

بەڕێز بهزاد دەروێش دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددا چارێ ئێکەم، پێم باشە ئەڤ وشە بێتە ئیزافە کرن، حکومەت مافێ یەکسانی ل سەر بنەمایێ هاوڵاتی بوون، نازانم لیژنا یاسایی ئاگای لێیە یان نا؟ بەڵێ، حکومەت مافێ یەکسانی ل سەر بنەمایێ هاوڵاتی بوون، لبەر چ؟ چونکی دا هەست نەکەن کو دوو جۆرە هاووڵاتی هەنە دەرەجە ئێك و دەرەجە دوو، هەروەسا مە دڤێت ئایندەی هەرێما کوردستانێ کە ان شا اللە ببینە خودان دەوڵەت سەر بنەمایێ شارستانیەتێ ئاڤا کەین دەوڵەتێ ل هەرێما کوردستانێ سەر ئەساسێ یەکسان بوونا هاووڵاتی بوونێ ئەڤە خاڵا ئێکێ، خاڵا دی دووەم، سەرجەم شێوەکانی جیاکاری دژی پێکهاتەکان مادام هاتیە پێناسە کرن پێویست ناکەت دووبارە لێرە تەفصیل بهێتە نڤیسین، سێیەم، قەدەغە کردنی هەر بانگەشەیەکی ئاینی یان راگەیاندن راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ بۆ لێك ترازانا پێکڤە ژیانێ پێم باشە ئەڤ وشەیە بێتە ئیزافە کرن، چونکە هندەك جارا مەسەلا پێکڤە ژیانێ دهێت، ئەو وشا (رق و کینە) ئەڤ وشەیە ژی بەدیلەك بۆ بێتە دانان باشە، یا پێنجێ ژی، پێنجەم، چارەسەر کردنی زێدەرەوی ئەنجامدراو سەر ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك ل دویف یاساییێن بەرکار ل هەرێما کوردستانێ، خاڵ دویماهیێ ژی پشتگیریا کاك یەعقوب دکەم کە گوتی قەرەبووی خوازەیی، یەعنی مەجازی هاتیە عەرەبی لێرە رامانا وێ موجزیە، کە ئەوان پێ رازی بن، زۆر سوپاس

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك صالح فەقێ، فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار من پێم باشە، وشەی یەکسانییەکە لاببرێت، بکرێت بە (دادپەروەری)، لەبەر ئەوەی مافی پێکهاتەکان لەناوچەیەکەوە بۆ ناوچەیەکی تر بەپێی زۆری و کەمی دەگۆڕێت، بۆیە دادپەروەرییەکە گونجاوترە، لە یەکسانی بۆ دابەشکارییەکی یەکسان کە ناکرێت بۆمان، هەرێمەکەش نەمێنێت، واتە (دەسەڵاتەکانی کوردستان – عێراق، دادپەروەری تەواو کاریگەر بۆ گشت هاووڵاتیانی کوردستان – عێراق مسۆگەر دەکات)، لەخاڵی یەکەم دیسان یەکسانی هەیە، سەبارەت بە ماددەی پێنجەم، چارەسەرکردنی زیادەڕۆیی ئەوە یاسایەکی تایبەت بە زیادەڕۆیی پێشکەش کراوە، حەقە لەوێ جێگای بکرێتەوە، نەك لێرەدا باس بکرێت، لەماددەی شەشەم، ئەوەی پەیوەندی بە پاراستنی ژینگەوە هەیە، پاراستنی ژینگە ئەوانیش بەشێکە لە ژینگەی کوردستان، کە جیا ناکرێتەوە، کە پێم وایە ئەمە زیادە، لەخاڵی چوارەمیش، ئەوەی (یان ببێتە هۆی گۆڕانکاری)ئەوە لاببرێت، کە ئامانجی گۆڕانکاری دیموگرافی بێت، سەبارەت بە ماددەی هەشتەم، لە خاڵی دووەم، ئێمە یاسای زمانە فەرمییەکان تا ڕادەیەك حەلی ئەمەی کردووە، لەگەڵ یاسای زانکۆکان ئەمە جیگای بکرێتەوە، بۆیە بەزیادی دەزانم خاڵی دووەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆرە جوان، فەرموو.
بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەنیسبەت ماددەی چوارەم، فەقەرەی یەکەم، ئیزافەیەکی لێ بکرێت، (حکومەت مافی یەکسانی هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی، ڕۆشنبیری) (پەروەردەو فێرکردن) ئیزافە بکرێت، لەزمانی عەرەبیەکەش (تضمن الحكومة للفرد الذي ينتمي الي المكون حق المساوات، وتكافؤ الفرص في الحياة السياسية، والتربوية والتعليمية) ئینجا ئەوانی تر، بەنیسبەت فەقەرەی سێیەم، لەهەمان ماددە، هاوڕام لەگەڵ کاك یعقوبی کە ئیزافە بکرێت، (حظر اي دعوة دينية أو إعلامية) ئیزافە بکرێت (الخاصة او العامة مرئية او السمعية)، ماددەی هەشتەم، فەقەرەی دووەم، (تضمن الحكومة فتح اقسام) پێم وایە بکرێت بە (بعض الاقسام في جامعات كوردستان حسب امكانية وحاجة الجامعة لهذه الأقسام) ئەوە ئیزافە بکرێت، یەعنی (تضمن الحكومة فتح بعض الاقسام حسب امكانية وحاجة جامعات كوردستان) زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، دکتۆر سروود سلیم، فەرموو.
بەڕێز سروود سلیم مەتی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
خاڵی یەکەم پشتیگری لە قسەکانی کاك یعقوب دەکەم، بەتایبەتیش لە فەقەرەی پێنجەم دەقی عەرەبی و کوردی هاتووە مەجازییە ئەوە غەڵەتە بکرێت بە مجزی، دووەم شت تەئکید دەکەمەوە لەسەر خاڵی پێنجەم کە زیادە ڕۆیی بمێنێت وەکوخۆی، خاڵی سێیەم، بەشی دووەم، نووسراوە بەپێی پێویستی ئێمە کاتی خۆی کە لە لیژنەی یاسایی دانیشتبووین شەڕێکی باشمان کرد لەسەر ئەو بابەتە، (بەپێی پێویستی) کردمان بە (پێی پێویستیان) یەعنی لە دەقە عەرەبیەکەی هاتووە (حسب حاجاتهم) لە کوردییەکە هاتووە(بەپێی پێویستی) ئەوە مەتاتیەتی زۆری تێدایە، ئیحتماله سبەی دوو سبەی حکومەتی پەیوەندیدار بڵێت کاکە پێویستیمان نییە، قسمی زمانی سریانی بکرێتەوە لە کۆلێژی ئاداب، بۆیە کردمان بە پێی پێیوستیان، ئەوە زۆر گرنگە بۆ ئێمە، تا هیچ مەجالی مەتاتیەتی نەمێنێت، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، خاتوو شکریە اسماعیل، فەرموو.
بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:
بەڕیز سەرۆکی پەرلەمان.
من پێم وایە ئامانج و ناونیشانی یاساکە ڕێکخستنی پێکهاتە نەتەوەییەکانە، نەك سزادان، بۆیە من پێم وایە لەماددەی چوارەم بڕگەی دووەم و سێیەم زیادە، چونکە ئەمانە لەیاسای سزادان و یاسای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆرو ئەحکامەکانی ماددەکانی ئەم دوو یاسایە ئەمانە هاتووە، بۆچی لێرەدا دووبارە ببێتەوە، بەنیسبەت خاڵی هەشت ماددەی دووەم، پێم وایە ئەمە تۆزێك ئەستەمە، حکومەت پێی جێبەجێ ناکرێت، بۆیە پێم وایە لەخاڵی هەشتەم، بڕگەی دووەم لاببرێت، تەنها پاڵپشتی کاك محمد سعدالدين دەکەم، بۆردیان بۆ دابندرێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك یروانت نیسان، فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان ماركۆس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەكەم پشتگیریا كاك یعقوب دكەم خاسەتەن فەقەرا سێی و پێنج و خوێشكا خۆ ئامینایێ و كاك محمدی و دكتۆر سرودی بزەبت ئەڤێ فەقەرێ، و من دڤێت ئەز بێژم فەقەرەك دی لێ زێدە بیت (عند استحداپ ای وحده إداریه جدیده فی مناگقهم یأخژ رأیهم بأخژ اعتبار) هندەك جارا وەحدێت ئیداری بێت دهێنە ئیستیحداس كرن بێ رەئیا مەنتەقێ ئەو ژی مەشاكیل بۆ مە ژێ چێ دبن، و سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا دانیشتنەكەمان كۆتایی پێ دێنین تا سەعات (3)، جاری خواتان لەگەڵ...

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان دانیشتنەكەمان بەناوی گەلی كوردستان دەست پێ دەكەینەوە، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، ژمارەی دانیشتن(9) ڕۆژی دانیشتن(2015 /4/21) بەردەوام دەبین لەتەوەری یەكەمی بەرنامەی كار كە بریتیە لە گفوگۆكردنی پڕۆژەی مافەكانی پێكهاتە نەتەوەیی و ئاینی و تیرە ئاینییەكان لەهەرێمی كوردستان – عێراق، بەپێی ماددەكانی (72- 74 – 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان، ئێستا لیژنە پەیوەندیدارەكان دەقی ماددەی (3)ی پڕۆژە یاساكەیان ئامادە كردووە بۆ ئەوەی بیخوێننەوە، تا دوایی بیخەینە دەنگدانەوە، ماددەی چوار كە بووە بە ماددەی سێیەم، فەرموون.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشی دووەم

مادده (3): دوای وەرگرتنی پێشنیارەكان و داڕشتنەوەی لەلایەن لیژنە هاوبەشەكانەوە بەم شێوەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

مادده (4) دەبێتە مادده (3):

دەسەڵاتەكانی هەرێمی كوردستان – عێراق یەكسانی تەواو و كاریگەر بۆ پێكهاتەكان مسۆگەر دەكات:

یەكەم: حكومەت مافی یەكسانی و هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی، رۆشنبیری، كۆمەڵایەتی و ئابووری لە رێگای یاساو سیاسەتی كاریگەر بۆ ئەو تاكەی سەر بە پێكهاتەكەیە مسۆگەر دەكات، هەروەها مافی بەشداری كردنیان لە وەرگرتنی ئەو بڕیارانەی تایبەتە بە خۆیان مسۆگەر دەكات.

دووەم: سەرجەم شێوەكانی جیاكاری دژی هەر پێكهاتەیەك لە پێكهاتەكانی كوردستانی عێراق قەدەغە دەكرێت و سەرپێچیكار سزا دەدرێت بەپێی یاسا بەركارەكان.

سێیەم: قەدەغە كردنی هەر بانگەشەیەكی ئاینی، یان سیاسی، یان راگەیاندن، كۆمەڵی، یان تاكی، راستەوخۆ، یان ناراستەوخۆ، بۆ رق و كینە، یان توندوتیژی، یان تۆقاندن، یان دوورخستنەوەو پەراوێزخستن، كەوا لەسەر بنەمای نەتەوەیی، یان ئەتنی، یان ئاینی، یان زمانەوانی بینا كرا بێت.

چوارەم: رێگە گرتن لە هەر رەفتارێك، یان هەر سیاسەتێكی نەرێنی كەوا ببێتە هۆی گۆڕینی بارودۆخی رەسەنی ئەو ناوچانەی پێكهاتەیەكی دیاریكراو تێدا نیشتەجێن و، رێگە گرتن لە هەر بەخاوەن بوونێك كەوا ئامانجی، یان ببێتە هۆی گۆڕانكاری دیمۆگرافی بۆ مۆركی مێژوویی و شارستانی ناوچەیەكی دیاریكراو، بەهەر هۆیەك بێت، لەژێر هەر پاساوێك بێت.

پێنجەم: چارەسەركردنی زێدەڕۆیی ئەنجامدراو لەسەر ناوچەكانی هەر پێكهاتەیەك و گەڕاندنەوەی بارەكە بۆ حاڵەتی پێش رووداوی زێدەڕۆییەكە، نەهێشتنی ئەو ئاسەوارو پاشماوانەی بوونەتە، یان دەبنە هۆی گۆڕانكاری دیمۆگرافی، یان قەرەبوو كردنەوەیان لە حاڵەتی ئاستەمی گەڕانەوەی بارەكە بۆ حاڵەتی پێشووی.

شەشەم: لەکاتی دیاریکردنی سنووری یەکە کارگێرییەکان و بازنەکانی هەڵبژاردن و لە کاتی دانانی پلانی گەشە پێدانی ئابووری و پەرەپێدانی کۆمەڵگەکانی نیشتەجێبوونی شارەدێ و لادێیی، هەروەها پاراستنی ژینگە، حکومەت بارودۆخی خۆجێیی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتی، بەرژەوەندییە ئابوورییەکان و نەریتە چەسپاوەکانی پێکهاتەکانی ئەو ناوچەیە لەبەر چاو دەگرێت.
حەوتەم: حکومەت کار دەکات لەسەر هاندانی گەڕانەوەی ئەو کەسانەی سەر بە پێکهاتەکانن و لەوانەی پێشتر دانیشتووی کوردستانی عێراق بوون و ناچاری کۆچ کردن بوون و مسۆگەر کردنی مافە شایستەکانیان.
هەشتەم:
1- حکومەت پابەند دەبێت بە پارێزگاری کردن لە زمانی دایك لە رێگای مسۆگەر کردنی رێگاکانی فێربوونیان و رۆشنبیر بوون و بەڕێوەبردنی کەناڵی راگەیاندنی تایبەت بە خۆیان.
2- حکومەت کردنەوەی بەشی تایبەت بە زمانە نەتەوەییەکانی پێکهاتەکان لە زانکۆکانی کوردستان و دامەزراندنی ئەکادیمیای زانستی و زمانەوانی تایبەت بەخۆیان بەپێی پێویستیان مسۆگەر دەکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەینە دەنگەوە، کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، ئەم ماددەیە (67) کەس لەگەڵدایە، ئێستا کێی لەگەڵدا نییە؟، (کەس نییە) لەگەڵدا نەبێ، کەواتە ماددەکە پەسند کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە (5):
یەکەم: هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی خۆی دیاری بکات و ئەندامبوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو ببەستێتەوە، ئەم مافەش تەنها تایبەتە بە تاکەکەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسەنێتەوە چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ رەفتار پێکردن.
دووەم: هەر پێکهاتەیەك و بەیەکسانی لەگەڵ زۆرینە بۆی هەیە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی بە ئازادی بیرکردنەوە، ئازادی رادەربرین، دەزگاکانی راگەیاندن، ئازادی کۆبوونەوەو دامەزراندنی کۆمەڵەو رابیتەکان، و ئازادی پیادەکردنی بیروباوەڕی ئاینیشەوە، پیادە بکات، و حکومەت پابەند دەبێت بە پاڵپشتیکردن و چاودێریکردنی ئەم پیادەکارییانە بەشێوەیەکی یەکسان لە نێوان پێکهاتەکان بەپێی یاسا بەرکارەکان.
سێیەم: هەر پێکهاتەیەك مافی گوزارشتکردنی هەیە لە رۆشنبیری و نەریتەکانی خۆی، وە حکومەت پابەند دەبێت بەپاراستنی کلتوری رۆشنبیری و ئایینی پێکهاتەکان.
چوارەم: ئەو تاکانەی سەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون، بۆیان هەیە ناوەکانیان بەویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن، وە ناوی سمبول یان کەسایەتییە مێژوویە گرنگەکانیان یان ڕووداوی گرنگ کە بەسەریاندا تێپەڕیوە بەکار بهێنن، وە ناونانی شەقام و گەڕەك و گۆڕەپان و شوێنی دیکە لە ناوچەکانیان.
پێنجەم: پێکهاتەکان مافیان هەیە لە پشووی تایبەت بەخۆیان بەبۆنە نەتەوەیی و ئاینیەکان و ئەم بۆنانەش بۆ ئەوان فەرمی دەبن.

شەشـەم: ئەو تاکـانەی سـەر بە پێکهاتەکـانن مافیـان هەیە لە بەکارهێنـانی زمـان و نووسینی تایبەت بەخۆیان و بەشێوەیەکی ئازادانە، و بەپێی یاسا بەرکارەکان.
حەوتەم: پێکهاتەکـان، مـافی هاوبەشـیان هەیە لە دامەزراوەکـانی یاسـادانان و جێبەجێکردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستـا کێـی قسـەی هەیە لەسـەر ئەم مـاددەیە، بـا نـاوی بنووسـین، فەرمـوو کـاك فخرالدین.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف (سکرتێری پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت قسە لەسەر ماددەکە بکەن(حیات مجید، قادر ئۆتمان، ئاواز جەنگی، صالح فەقێ، ئەنەس محمد، سیراج شێخ احمد، نجات محمد، ڕابـوون تۆفیـق، ابوبکر هەڵەدنی، شکریە اسماعیل، حاجی کاروان، شـوان قەڵادزەیی، ئایـدن معـروف، غریـب مصـطفی ، ماجـد عثمـان، سـرود سـلیم، پروانـت نیسـان، امـنە زکـری، محمـد علی).....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو حیاە فەرمووو.

بەڕێز حیاە مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێـزان لە مـاددەی چوارەمـدا، مـاددەی پێـنج کە ئێسـتا بـۆتە مـاددەی چـوار، لە فەقەرەی یەکەمدا، بەڕێـزان، کێشـەی ناسنامە یەکـێکە لەو کێشـانەی کە پێکهاتەکـان هەیانە، تاوەکو ئێستاش لە بڕگەی ئایندا لەسـەر ناسـنامەی کاکەییەکان کە پێویسـتە بنووسـرێت کـاکەیی، تـاوەکو ئێسـتا بە موسـڵمان تۆمـارکراون و ئەوە یەکـێکە لە کێشـەکانی ناسـنامە، هیـوادارم لەو فەقەرەیەدا جەخـت بکرێتە سـەر ئەو بڕگەیە و بە گرنـگ وەربگیرێـت بـۆ ئەوەی پێکهاتەکـان، بـۆ ئەوەی ئـاین و ئاینزاکـان نـاوی دینـەکەی خۆیان بنووسرێت کە کاکەییەکانن، کە تاوەکو ئێستا بە موسڵمان ناویـان تۆمـارکراوە، هەروەهـا پێشـنیاری زیـادکردنی بـڕگەیەك دەکەم ئەویش پاراسـتنی ئەمـن ئاسایشـی پێکهاتەکـان مسـۆگەر بکرێـت، بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان، پێشـنیاری مـاددەیەکی تـر دەکەم دوای مـاددەی چـوار ببێتە مـاددەی پێـنج، پێشـنیاری ئەوە مـاددەیە دەکەم بـۆ پێکهێنانی ئەنجومەنێکی راوێژکاری، یاخود نووسـینگەیەکی راوێژکاری، یـان لیـژنەیەك هەر نـاوێکی لـێ بنرێـت کە پێـك بێـت لە نـوێنەری پێکهاتەکـان و گرێـدراوبێت بە ئەنجـــومەنی وەزیـــرانەوە، ئەم لیـــژنەیە موشـــاوەریە رێکبخرێـــت لە کـــار و بەرپرسـیاریەتیدا، بە پێـی پەیرەوێکـی تـایبەت لەلایەن ئەنجـومەنی وەزیـرانەوە بێـتە دەرکـردن و کـاری ئەنجـومەن بـۆ وەرگرتنـی بیـر و رای پێکهاتەکـان لەسـەر تەشـریع و پرۆگرام سیاسەتی گشتیی و مافی گەیاندن و پێزانین بـۆ لایەنی پەیوەندیدار بە پێـی یاسا، جا پێشنیاری زیادکردنی ئەو ماددەیە دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو وحیدە فەرمووو.

بەڕێز وحیدە یاقۆ هرمز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤ ماددە هەندی ئەز دڤیا ماددەیەکی دی، بڕگەیەکی دی زێدە بت سەر ماددەیا چوار، ئەگەر روخسەت هەبت بە عەرەبی دەخوێنمەوە (تلتزم الجهات المعنیه مدیریه المناهج فی وزاره التربیه و التعلیم اعاده النقر بشکل علمی و موچوعی و حیادی فی المناهج الدراسیه، لا سیما مواد التأریخ و الجغرافیه و الدین، و بما یتلائم علی پقافه حقوق الانسان و الوقائع التأریخیه)، هەروەسا ئەز پشتگیری ل حیاە خان دکەم بۆ زێدە بوونی ڤی بڕگەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك رابوون فەرمووە.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەنجێکم هەیە لەسەر خاڵی چوارەم، لێرە ئەوها دەخوێندرێتەوە ئەو تاکانەی سەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون بۆیان هەیە ناوەکانیان بە ویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن، ئەو بەشە بە لای منەوە وازیح نییە، یەعنی ئەگەر بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی وای داڕێژنەوە مەعنای وازیح بێت، هەروەها ئەو بەشەی تریش کە سەبارەت بە ناو و سیمبولی پێکهاتەکانە، ئەوە لێرە من دڵنیام ئەو برا و خوشکانەی کە بەندەکەیان داڕشتووە مەبەستیان ئەوەنییە کە دەیگەیەنێ، بەڵام ئەوە جیاکارییە کە دژ بە پێکهاتەکانە، نەك جێ بەجێ کردنی مافێکی ئەوان، چونکە پێکهاتەکان وەکو زۆرینە کە ئێمە کوردەکانین مافیان هەیە کە ناوی سیبمولەکانی ئەوانیش بۆ شوێنە گشتییەکان بنرێت، بۆ نموونە گریمان گرنگترین یاریگای نێودەوڵەتی لە هەولێر بە ناوی ئەندامی یەکێك لە پێکهاتەکانەوەیە، هیچ رێگرییەکیش نییە بۆ دژی ئەوە، کەواتە پێکهاتەکان و سیمبولەکانیان مافیان هەیە وەکو ئێمە ناوی ئەوان ببرێت بۆ شوێنە گشتییەکان، کەواتە دەبێ وا داڕێژرێتەوە، نەك لێرە وا هاتووە ناوچەی خۆیان، دەبێ ئەوە بکرێتە شوێنە گشتییەکان، واتە ئەگەر کەسایەتییەکی مەسیحی یان کەسایەتییەکی تورکمانی، یان کەسایەتییەکی شەبەك و ئێزیدی و تاوەکو دوایی، ئەو مافەیان هەیە کە ناو بنرێن بۆ شوێنە گشتییەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا انس فەرمووە.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیامن سەر خالا یەکەمە (یحق لکل فرد تحدید هویته القومیه أو الدینیه، و ربگ انتمائه بمکون معین)، تەئکید ئەڤێت یاسا دانایین مەبەستا وان ئەڤە نەبوویە، بەڵام ئەڤ جوملا گەلەك مەعنایان بخۆڤە دگریتن، یەکیش وان ئەوە کو تەغیرا دینی تێتە تێدا و ئەو دبیتە حەقێ ئینسانی، هەروەسا یا قەومیەتێ، ئەڤە هەر دێبیتە هۆکاری وێ چەندێ ئحیتمالا مەترسیا ل هەندێ موستەقبەلی نوعەکی سیاسەتێ هەبت بۆ گۆڕینا دینەکی یان گۆڕینا قەومیەکی، هەندەك کەس بە زەختەکی سیاسیڤە، یان هەر بوارەکیدا گۆڕینا دینی خۆ بکەت یان قەومیەتا خۆ بکەتن، (یحق لکل فرد تحدید)، کەلیمەی (تحدید) ببێ بە (ابراز هویته القومیه و الدینیه)، ئەڤا دیش هاتبا حەزف کرن (ربگ انتمائه بمکون معین)، چونکە دین و قەومیەت ژ وان حقوقێت موکتەسەبە، نە ئینسان ئیختیار دکەت، بەری مرۆڤیا هەی، ئینسان یا ئیکتیساب کری، نەخسەلەت

قەومیەتێدا، ئەز دبێژم ئەڤە ئەگەر بێتە داڕشتن بە شکلەکی دی کو دیری ڤێ مەعنایێ بتن، دێ باشتربت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی یەکەمی ماددەی پێنجەم، من پێشنیار دەکەم دەقەکە ئەوا داپڕێژرێتەوە (قەدەغەیە هیچ تاکێك ناچاری گۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی بکرێ)، چونکە بەو شێوەیەی کە هاتووە بە رای من دەرگا واڵا دەکات بۆ تیجارەت کردن لەگەڵ رێزم بە ناسنامەی نەتەوەیی و ئاینی، هەروەها بۆ دەست تێوەردانی وڵاتانی دراوسێی کوردستانی عێراق بۆ مەرامی سیاسی و تایبەتی، بڕگەی دووەم بە رای من دەقێکی رەهایە، رێگە پێدانەکە، دەسەڵات پێدانەکە تایبەت بکرێ بە سوڵتەی موختەس، سەبارەت بە بڕگەی چوارەمیش لە راستیدا مەرجی بۆ دابنرێت، یەعنی راستە پێکهاتەکان مافی خۆیانە ناوی شوێنە گشتییەکان و ئەو شوێنانەی کە بۆخۆیان بە باشی دەزانن بە سیمبولەکانیان، یان بە ناوی زمانی خۆیان یان زاراوەی خۆیان ناو بنێنن، بەڵام مەرجی ئەوەش دابنرێت کە سیاغە بکرێ، بەبێ ئەوە ئیستیفزازی نەتەوەی تێدا نەبێت، ئێمە گومانمان نییە لە ئینتیما و دڵسۆزی ئەوان بۆ نەتەوە و بۆ نیشتیمان، بەڵام هەر بۆ نموونە خۆ ناکرێت شەقامێك ناو بنێی بە ناوی (کمال ئەتاتورك)، پێموایە ئەوە ئیستیفزازی نەتەوەیی تێدایە، بۆیە مەرج دابنرێت بۆ ئەم مەبەستە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.سراج فەموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە بڕگەی یەك لە ماددەی پێنج ئەوە پێشنیار دەکەم، لەبەر ئەوەی کە خوێندنەوەی ئێمە بۆ ئەو بڕگەیە وەکو مامۆستا انس فەرمووی بۆنی گۆڕینی قەوم و دینی لێدێت، ئینجا بۆیە شتێك باس بکرێ، قەیدێك باس بکرێ تاوەکو لەو شك و گومانە خلاسمان بێت، ئەویش بەو شێوازەبێت (یحق لکل فرد تحدید هویتە وفق للتبعیە القومیە أو الدینیە)، یەعنی ئەو تەبەعیەی قەومیە و دینیە زیاد بکرێتن، یەعنی سبەی رۆژێ حەسر دەکات کەوا بە شێوازی جیا تەفسیر لەوە نەکرێت، پاشان لە خاڵی دووەمیشیان پێشنیار دەکەم ئەوە بنووسرێت (لکل مکون و علی قدم المساواة مع الاکریە ان یمارس حقوقە و حریتە الاساسیە)، بەڵام چۆنیەتی بەڕێوەبردنی مومارەسەکردنی ئەو حقوقانە بەو شێوازە (بشرگ ان لایخل بالنقام العام مع مراعاة مشاعر الاکریە)، یەعنی شێوازی نیزامی عام بپارێزن، موراعاتی مەشاعیری زۆرینە بکەن، نەك وەك سبەی رۆژێ تووشی بەرکەوتن و شتێ وابێتن کەوا رووداوی نەخوازراوی لێ دروست بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ابو بکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابو بکر عمر عبدالله (ابو بکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن تێبینییەکـانم لەسـەر بـڕگەی دووەم و شەشـەم و حەوتەمە، بە رای مـن بـڕگەی دووەم هەر پێکهاتەیەك بە یەکسـانی لەگەڵ زۆرینـە بـۆی هەیە مـاف و ئازادییەکـان، بۆی هەیە نییە، بەڵکـو پێویسـتە ئەو مـاف و ئـازادیە گشـتییانە پارێزراوبێـت، نەك بـۆی هەیە، ئەوە تۆزێـك رەکـیکە مـن ئەوا دامڕشـتۆتەوە (مـاف و ئـازادیە گشـتییەکان لە ئازادی رادەربڕین و ئـازادی بیرکردنەوە و کـۆڕ و کۆبـوونەوە و دامەزرانـدی رێکخراو و کۆمەڵەکان و ئازادی پیادەکردنی بیر و باوەڕی ئـاینی دەبێت پارێزراوبێـت و حکـومەت پاڵپشتی و چاودێری پیادەکردنی ئەم مـاف و ئازاییانە بە شـێوەیەکی یەکسـان بکـات)، بە رای من بڕگەی شەشەمیش زیادە، چونکە ئـێمە لە بڕگەی پێشـووتر باسـی زمانمـان کـرد، هەروەهـا بـڕگەی حەوتەمـیش ئەوە پەیوەنـدی بە ئیسـتیحقاقاتی هەڵبـژاردنەوە هەیە، ئەوە لە شـوێنی تـر دەتـوانرێ جێگـای بکـرێتەوە، مـن بـڕگەی حەوتەم بە زیـاد دەزانم، شەشەم و حەوتەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن تەنهـا تێبنـیم لە بـڕگەی چـوارەم هەیە، رام لەگەڵ رایەکەی (کـاك رابـوون)ە، ئەو فەقەرەیە لێرە غـامزە، ئەو تاکانەی کە سـەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون بۆیـان هەیە ناوەکان بە ویسـتی ئـازادی خۆیـان هەڵبژێـرن ئەوە تۆزێـك وازیـح نییە، هەروەهـا داوا دەکەم کە ناوی سیمبوڵ یان کەسایەتییە مێـژوویە گرنگەکانیـان، یـان رووداوی گرنـگ کە بەسەریاندا تێپەڕبووە بەکاربهێنن لەوێوە جوملەکە بەو شـێوەیە سیاغە بکـرێتەوە نـاوی کەسـایەتییەکانیان لە ناونـانی شـەقام و گەڕەکەکـان و هەنـدێ لە دەزگـا خزمەتگـوزاری و شـوێنە گشـتییەکان بەکـاربهێنن، هەروەهـا تەنهـا مولاحەزەیەکی تـرم لەسەر وتەکەی (کـاك قادر ئۆتمـان) هەبـوو کە باسـی دەسـەڵاتدارێکی وڵاتی تورکیـای کـرد، ئەوە هیچ پەیوەندی بە نەتەوەی تورکمان نییە......

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا ماجـد، وەڵامی ئەنـدامی پەرلەمـان نابێـت بـدەیتەوە بە پێـی پەیڕەوی ناوخۆ، بەڕێز کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی (خاتوو وحیدة، خاتوو حیاة) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو شکریە فەرموو.

بەڕێز شكريه اسماعيل مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێمـوایە خـاڵی شەشـەم و حەوتەم زیـادە، چـونکە لە یاسـاکانی تـر هـاتووە، خـاڵی شەشەم لە یاسای زمانە فەرمییەکان هاتووە ئەمە جێگیرکـراوە، لە خـاڵی حەوتەمـیش ئەمە لە یاسـای تـر هـاتووە وەکـو بە سیسـتەمی کۆتـا ئەمـانە مافیـان پـارێزراوە، بە نیسـبەت خـاڵی پێنجەمـیش مـن پێمـوایە بەم شـێوازەی لـێ بکرێـت باشـە، چـونکە بەو شێوازەی کە دانـراوە تۆزێـك رەکـیکە، پێکهاتەکـان مافیـان هەیە لە پشـووی تـایبەت بە

خۆیان، بە بۆنە بكرێتە لە بـۆنە نەتەوەیـی و ئاینییەكـان، یەعنـی (بە)یەكە بكـرێتە (لە)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو نجاة فەرموو.

بەڕێز نجاة محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بڕگەیـا حەفـتەم سـەبارەت بە پێكهاتەكـان مـافی هاوبەشـی هەیە لە دامەزراوەكـانی یاسا دانان و جێ بەجێ كردنی هەیە، بە پێی یاسا بەركارەكان، پێشنیار دكەم كـو ئەڤ رستە بێتە زێدەكرن (بەشداری هاوبەشیان هەبێت لە كاروباری گشـتیی و خـۆجیی دا)، هەروەسا پشتەڤانیا ئاخافتنێت (حیاە خان)ێ دكەم، زۆر سـوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو ئاواز فەرموو.

بەڕێز ئاواز جەنگی بورهان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـن پشـتیوانی لە قسـەكانی (كـاك قـادر ئۆتمـان) دەكەم لە مـاددەی چـوار لە بـڕگەی یەك، هەروەها ئەو پێشنیارەی (حیاە خان) پشـتیوانی لێـدەكەم كە كاكەییەكـان بتـوانن لە ناسنەمەی ئاینی خۆیان هەسـت بە دڵنیـایی بـوون بـكەن، لە نووسـینی ناسـنامەی ئاینی خۆیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو امنە فەرموو.

بەڕێز امنە زكری سعید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێـزان، پەرلەمانتـاران، دخـازم سـەرەنجا پەرلەمانتـاران بـۆ بـابەتەكی زۆر هەسـتیار و جدی رابكێشم بە تایبەتی دەربارەی بڕگەیا ئێكێ، (خاتوو حیاە) بەحسێ كاكەییـانی كـر، بەراسـتی كێشـەیەكا دی ل هەرێما كوردسـتانێ مە یـا هەی، كـو ل خولا رابردووشـدا پـڕۆژە یاسـایەك سـەر هـاتبوو تەقـدیم كـرن، ئەو ژی ئەڤەیە دیاركرنـا دینـی نـاڤ ناسنامەیدا نە بتنێ بۆ كاكەییەكان كێشەیە، بـۆ نموونە ئەگەر قاسـرێك دایكا وی یان بابێ وی چ ئێزیدی بی و چ مەسیحی بی، یان هەر دینەكی دیتر بی، ئێك ژ وان دینـێ خۆ بگۆڕیت ببیتە موسڵمان، ئۆتۆماتیكیەن جنسیەیا زاڕوكا وی دەبیتە مۆسڵمان، لە خولا رابردوودا مە گەلەك لێكۆڵینەوە سەر كـر، بـۆ نموونە ئەز دبێـژم رەهبانێك هات كێشا خۆ بۆ مە بەحس كر، رەهبانە هەمی باوەڕیا خۆ وێ بـاوەڕیەت مەسیحیەتێ یا هەی، ئەڤە تۆ نەشێت ناسنامەیدا ناسـنامەیەكا هەڵگرتـی كـۆ بـاوەڕی یا وێ یـا دینـی نقیسـیە موسـڵمان، واقیعـی خـۆدا رەهبـانە، یەعنـی بە هەمـی تەسـەور باوەڕیـا خـۆ بـاوەڕی بە مەسـیحیەتێ هەی، یـان كـۆمەڵە كێشـەیەكی ئێزیـدیان بەر دەسـتێ مە هەبـوون كـو ئێزیـدیە دایكـا وی یـان بـابێ وی، یەكـیش وان بـویە موسـڵمان بەس ناسنامە واندا ژی بە موسڵمان هاتیە قەیدكرن، ئەوە وەكو (كاك انـس) بەحـس كـری، ئەڤە لایەكی بـابەتیە، بەس لایەكی دیتـر یـا راسـتییدا هەی كـو غەدرەك ل وان دێـتە كرن گونەها ڤی زارۆكی چییە؟ یان وێ رەهبانێ یان وێ قەشە یان وێ ئێزیدی چییە؟ كو ناسنامەیدا تەعدایی ئەوە كو دایكا وی یان بابێ وی بووینە موسڵمان، ناسنامەی وی دەهێتە دیاركرن موسڵمان، ژبەر هەنـدێ ئەڤە خاڵەكا ئەساسیە دڤێتن ئەم تێدا

ببينين، هەروەسا ئەز دبينم دوماهيكا وێ پشتى دبێژيتن، چونكه مافەكى نەشياوە رفتار پێكرن، ئەوە زێدەيە، ئەوە دەربچێت، دگەڵ بەڕێز (ابو بكر هەڵەدنى، خاتوو شكريه) هاڤ رەئيمە، خاڵا شەشێ و حەفتێ يا زێدەيە، چونكە خاڵا شەشێ هەم ل ياساى زمانى فەرميدا هاتيە و هەم ماددەى ڤێ ياسايێدا ئاماژەى پێهاتيە دان، خاڵا حەفتێ ژى ياسايێت هەڵبژاردنا بنەجێيە و جێگەى خۆى گرتى، زۆر سوپاس

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

بەڕێز حاجى كاروان فەرموو.

بەڕێز كنعان نجم الدين (حاجى كاروان):

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

پێكهاتەكان ئەوەى ماددەى دووەم زۆر درێژە، هەر ئەوەندە پێكهاتەكان بە يەكسانى بۆيان هەيە ئازاديە گشتيى و بنەڕەتييەكانيان لە چوارچێوەى ياسادا پێادە بكەن، بە راى من ئەگەر ليژنەى ياسايى لەگەڵ رەئى من دابن ماددەى سێيەميش لەگەڵ ئەمەدا بە يەك خەت دەتوانين بيلكێنن و كورتيش دەبێتەوە و مافى رۆشنبيرى و كەلتوريان پارێزراوبێت بۆ ئەنجامدانى، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

بەڕێز كاك يروانت فەرموو.

بەڕێز يروانت نيسان ماركۆس:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ماددەيا چوارێ، فەقەرەيا ئێكێ (يحق لكل فرد تحديد هويته)، قەوميە بلا رابيت، چونكە قەوميە حەقەكا بەشرى ڤە، دينى ب تنى دمينيت، (ربگ انتمائه بمكون معين)، بێتە ژى برن، ئەز ب تەمامى دگەل خوشكا خۆ (امنە زكرى)مە، ئەو ئاريشەكا نە نووكەيە، ل كەڤندا دگەل مەيە، دەبێت بێتە حەل كرن، چونكە چەند جيلەكى رادبن، موشكيلە چى دەبن، نموونەيەكى بەسيت ژنكێ شى كريە، كچكێ شى كريە ل ئەوروپا تێت هەڤيا خۆ چى دكەت دەردكەڤيت ئيسلامە، مێرى وێ جارەكا دى وێ بەردەتەڤە، يەعنى ئەڤ ئاريشە ل گەلەك مەحكەمە چى بووينە، هەروەسا بە تەمامى دگەل خوشكا خۆ (حياە مجيد، وحيدە ياقۆ)دام، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

بەڕێز كاك ئايدن فەرموو.

بەڕێز ئايدن معروف سليم:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

لە ماددەى چوارەمدا لە برگەى دووەم بە شێوەيەكى يەكسان لە نێوان پێكهاتەكاندا، ئەم يەكسانييە بكرێت بە شێوەيەكى عادیلانە لە نێوان پێكهاتەكاندا، لە بڕگەى چوارەمدا، هەروەها لە شوێنى دێكە لە ناوچەكانياندا، ئيزافە بكرێ لەو شوێنانەى كە چڕى دانيشتووانى پێكهاتەكان تێدا پێكدەهێنرێت، لە ماددەى حەوتەمدا كە تايبەتە ئاماژەى بە مافى بەشداريكردنى پێكهاتەكان لە دەسەڵاتەكانى ياسادانان و جێ بەجێ كردن كە بەبێ ئەوەى ئاماژە بە قەبارەى ئەم بەشداريكردنە بكات، بۆيە پێشنيار دەكەين ئەم بڕگەيە بەم شێوەيە رێكبخرێت (هەر پێكهاتەيەك مافى بەشداريكردنى هەيە لە دامەزراوەكانى ياسادانان و جێ بەجێ كردن لە هەرێمدا بە رێژەيەكى گونجاو لەگەڵ چڕى ژمارەى و دابەش بوونى جوگرافييان بە پێى ياسا بەركارەكاندا)، هەروەها منيش پشتيوانى لە قسەكانى (حياە خان) دەكەم كە

بڕگەیەك زیاد بكرێ تایبەت بێت بە پێكهێنانی دامەزراندنی ئەنجومەنی رێكخستنی كاروبار بۆ هەر پێكهاتەیەك بە جیا، بە تایبەتیش بۆ پێكهاتەی (توركمان و كلد و ئاشووری)، ئەم ئەنجومەنەش تایبەتمەندبێت بە گەشەپێدان و رێكخستنی كاروباری نوێنەرایەتی پەروەردە و رۆشنبیری كاروباری كۆمەڵایەتی و كەڵتووری، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك شوان قەڵادزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر (د.شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم خاڵی یەكەم كۆتاییەكەی كە دەڵی چونكە مافێكی نەشیاوە بۆ رفتار پێكردن، پێموایە ئەوە زیادە، خاڵی دووەمیش زۆر دوور و درێژە، ئەگەر بەو شێوازە كورت بكرێتەوە پێكهاتەكان وەك زۆرینە مافی ئازادیە بنەڕەتییەكانیان هەیە لە هەموو روویەكەوە، ئەو خاڵەش كە باسی ئاین دەكات دەبێ ئەوەمان لەبیربێت كە پێكهاتەیەك خاوەن ئاینە كە پەیامێكی ئاسمانی بە ئاشكرا بۆ هاتبێت، نەك لەو گۆڕە كەسێك بكرێتە پێكهاتەیەكی ئاینی، جا لەوانە یان تەورات، یان ئەنجیلە، ئەوە قورئانی پیرۆز دیارە، ئەوانی تر سەر بە پێكهاتەیەكن، ئێستا كاكەییەكانە لەگەڵیان قول ببیەوە خۆیان دەشكێننەوە بە لایەكدا، لە كاتی قسەكانیان، لە كاتی سوێند خواردنیان، لە كاتی شتێكی تریان، خۆی ئێمە بەراستی لە كوردستاندا ئینجا گۆڕینی ئاینیش بەو شێوازە، بە ناوی مافی تاكە كەسییەوە زۆرجار دەبێتە مایەی ئاڵۆزكردنی نێوان لایەنە دینییەكان لە كوردستاندا، هەر كاتێك ئاین گۆڕین هەبوو ئەوە دڵنیابە حەرەكەیەكی تەبشیری كە لە دەرەوەی سنوورەكانەوە ئاڕاستە دەكرێن و لە پشتیەوەیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.شێركۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە راستیدا خاڵی یەكەم بە بۆچوونی منیش ئەوە زیادە، چونكە مافێكی نەشیاوە بۆ رفتار پێكردن، پێویستە لاببرێت، هەروەها لە كۆی داڕشتنەكەشدا لە رووی زمانەوانییەوە هەموو ئەوەی كە دەڵێ (وە)، كە دەڵی (وە حكومەت)، لە راستیدا ئەوە كوردی نییە، هەر (واو) بنووسن كافیە، ئەوەی پێنجەم ئەگەر ئەوا دایبڕێژنەوە پێكهاتەكان پشووی تایبەت بە خۆیان و بۆنەی نەتەوەیی و ئاینییەكان مافیان هەیە و ئەو بۆنانەش بۆ ئەوان فەرمی دەبن، لەوانی تریشدا پشتگیری لە قسەكانی (كاك رابوون، كاك ابو بكر، شكریە خان، كاك حاجی كاروان، كاك قادر ئۆتمان) دەكەم، هەروەها لە راستیدا بۆچوونیشم وایە كە ئەگەر بۆ هەموو ئەوانە ئازادن لە ناسنامەكانیان بنووسرێت، رەنگە بۆ كاكەییەكانیش ئاسایی بێت كە ئەویش لە ناسنامەكەیدا بنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.محمد فەرموو.

بەڕێز د.محمد علی یاسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەڵبەت ئەم یێ یاسایەكی بۆ پێكهاتەیان بەڕێڤەدبەین، ئەم عەقلیەتا زۆرینەیە تەعامولی دگەلدا دكەین، هەر تاكێك مافی یا هەی ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی یا

خۆ دیار بکەت، هەڵبەت ئەوە مافە، ل جاڕنامەیا جیهانی مافی مرۆڤیدا ئەڤە ژی هاتیە، ئەز پشتگیریا (امنە خان) دکەم ل سەر ڤێ بڕگەیا ئێکێ ماددەیا چوار، بە دیتنا من ئەم وەکو نەزەریەتی موئامەرە بەرێ خۆ نەدەینە ڤێ، هەر کەسەك ئازادە پشتی کۆ ئەهلیەت هەبیت و جێی خۆ یاسایی تەمام کەتن، وێ بڕیارێ بدەت، ئەز پرسیار دکەم ئەگەر کەسەك ژ دینەکی دی بێت ببیتە ئیسلام ئایا ئەو ماف نینە خۆ تۆمار بکات؟ لە سەر بڕگەیا دووێ ئەز پشتگیریا ل ئاخافتنێت (مامۆستا ابو بکر هەڵەدنی) دکەم، هەروەسا دگەل (شکریە خان)مە بۆ لابردنا بڕگەیا شەشێ و حەفتێ، هەروەسا پشتگیریەکا تەمام ل (حیاە خان) دکەم بۆ پێکهینانە نووسینگەهەکا راوێژکاری لە گوڕ ڤێ یاساییدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ماددەی پێشووشدا تەئکیدم لەوە کردەوە کە لە بری یەکسانی وشەی عادیلانە، یان دادپەروەرانە دابنرێت لە بری یەکسانی، هەر لە رووی یاساییەکەیەوە شێوازێکی تر دەنوێنێ ناکرێ یەکسانی، ئەوە بە پێی سنووری جوگرافیاکەی و بە پێی رێژەی دانیشتوانەکان دەیگۆڕێت، بۆیە دادپەروەرانە گونجاوترە لە بری یەکسانی، سەبارەت بە ماددەکان لە ماددەی یەکەمدا ئیلزامی بکرێت لە بری ئەوەی مافی هەیە، ماددەی دووەم پێکهاتەکان هەر لەگەڵ زۆرینەیە، هەرچەند لەگەڵ زۆرینە وشەیەکی تریشی بۆ بدۆزێتەوە، بەدیلی زۆرینە بێت باشترە، لەگەڵ پێکهاتەکان خۆشیان، جگەلەوەی کە لەگەڵ ئەوەی ناو نراوە زۆرینە لە نێو خۆشیاندا ئازادی بیرکردنەوە لە وڵاتێکی دیموکراسیدا ناکرێت، لە وڵاتێکی دیکتاتۆریش ئازادی بیرکردنەوە وەك پێویست ناکرێت، بۆیە ئەو وشەیە زیادە، ئەو ئازادی بیرکردنەوەیە، لە ماددەی چوارەمدا تاکەکانی ناو پێکهاتەیەکی دیاریکراو لە رووی سیاغەکەوە گونجاوترە، ماددەی پێنجەم بە هەمان شێوە لە بری ئەو مافی هەیە، حەسر بکرێت وشەی دەبێ دەتوانرێ بەکاربێت، ماددەی شەشەم من پێموایە زمان و نووسین هەم لە یاسای زمانە فەرمییەکاندا رێکخراوە، هەم مافێکی سەرەتاییشە، هەروەکو تەئکید لەو برادەرانە دەکەمەوە زیادە، ماددەی حەوتەم ئەوەی دامەزراوەی یاسادانان ئەوەش هەم گشتگیرە، هەم یاسایەکی ماددەی خۆیە، بۆیە ئەو دوو ماددەیە منیش تەئکیدی لێدەکەمەوە کە زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم بڕگەی یەکەم بە بڕوای من دەبێ جیابکرێتەوە، بەم شێوەیە بنووسرێت هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی ئاینی خۆی دیاری بکات و پێویستە ناسنامەی نەتەوەیی بپارێزرێ کە ئەندام بوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو ببەستێتەوە، لەبەر ئەوەی ناسنامەی نەتەوەیی مەسەلەیەکە، یان بابەتێکە، یان خەسڵەتێکی بنەڕەتییە کە دەستکاری ناکرێ، بەڵام مەسەلە ئاینییەکان یان ناسنامەی ئاینی کە پەیوەندی بەسەر خانی ئینسانەوە هەیە، پەیوەندی بەو پرۆژانەی ژیانی ئینسانەوە هەیە کە بونیادی دەنێت، بۆیە دەکرێ لێرە بەم شێوەیە جیابکرێتەوە، هیوادارم ئەوە لەبەرضاو بگیرێت، هەروەها پشتیوانی لە قسەکانی (امنە خان)یش دەکەم، ئەو کێشانەمان با تووش نەبێ، ئەمە مەسەلەیەکی دیموکراتیشە پێویستە پارێزگاری لێ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشــە، رای لیــژنە پەیوەندیــدارەکان چیــیە لەســەر ئەو گفتوگــۆیەی کە ئەنجامــدرا؟ ببوورن، راستە، مامۆستا غریب ماوە، بەس کاک محمد ناوی جەنابت نەنووسراوە، مامۆستا غریب فەرموو.
بەڕێز غریب مصطفى حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بە نــاوی خــوای پەخشــەندەو میهرەبــان، خــاڵی یەکەم منــیش هــاوڕام لەگەڵ ئەو بەڕێزانەی کە گوتیان کۆتاییەکەی لابرێت، چونکە مافێکی نەشیاوە، ئەوە لابرێـت، خاڵی دووەم: کۆتا دێری دووەم کە دەڵێ (ئـازادی پیادەکردنی بیروبـاوەڕی ئاینیشـەوە پیادە دەکات)، وام پێباشـە لەبەر ئەوەی (بیروبـاوەڕی ئـاینی) پیادەکردنەکەی وا نییە، بنووسرێ (ئازادی پیادەکردنی سروتی ئاینیشەوە)، چونکە بیروباوەڕ پیادە نـاکرێ، ئەوە سروتە کە لە نـاو ئـاین پیـادە دەکرێ، خاڵی چوارەم مـافی ناونـان ئەوەی کە ئاماژەی پێکـراوە باشـە، بەڵام داڕشـتنەکەی مـن وا دەبینـم وردەکاری زیـاتری دەوێـت، چـونکە جـاری وا هەیە شـارێك پێکهـاتەکەی ئـاینێکە، یـان نەتەوەیەکە، بەڵام جـاری وا هەیە گەڕەکێـك لەنـاو شـاردا پێکهاتەکـان تـێکەڵن، یـان ئاینەکـان تـێکەڵن، بـۆیە وام پێباشـە داڕشـتنەکە بەم جۆرەبێـت ئەگەر لیـژنەی یاسـایی ئەگـاداربن، خـاڵی چـوارەم وای لـێ بکرێ ئەو تاکانەی کە سەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون بۆیـان هەیە نـاوی منداڵیان بە ویسـتی خۆیـان بنـێن و هەر پێکهـاتەیەك کە زۆرینەبـێ لە شـوێنێکدا مـافی هەیە نـاو شەقام و گەڕەك و گۆڕەپان و شوێنی دیکەی ناوچەکەیان بە ویستی خۆیان ناو بنێن، لە خاڵی پێنجەم داڕشـتنەکەی بـاش نییە، چـونکە ئەو پشـووەی کە ئامـاژەی پێکـراوە، پشوو موتڵەقە، ئێمە خۆشمان، یەعنی موسڵمانەکان و کـوردی ئەم وڵاتە و نەتەوەی کـورد گرفتمـان هەیە لەگەڵ پشـووەکاندا، لەبەر ئەوەی رێـك نەخراوە وەکـو پێویسـت بە یاسـا، پشـوو مـوتڵەقە، وشـەیەك زیـاد بکـرێ بـۆی وای لـێ بکـرێ مـافی پشـوویان هەیە لە بۆنە گرنگە نەتەوەیی و ئاینییەکان، چونکە ئەگەر ئەوە ئیزافە نەکرێ مـوتڵەق بەراسـتی، زۆر هەڵـدەگرێ، لە خـاڵی شەشـەمدا هەر لـابرێ، چـونکە لە یاسـای زمـانە فەرمییەکان لە کاتی خۆی ئەوە چەسپێندراوە، پێویست ناکات شتێك دووجـار لە یاسـا دووبارە بکرێتەوە، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڕێز کاك محمد فەرموو.
بەڕێز محمد سعدالدين انور:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکان هەموو کرا بە تایبەتی لە بڕگەی چوار پشتگیری لە (کاك رابـوون، کـاك ماجـد، کـاك ئایـدن) دەکەم، بەڵام لە بـڕگەی حەوتەم پێکهاتەکـان مـافی هاوبەشـیان هەیە لە دامەزراوەکـان، یەعنــی یاســادانان و حکــومەت و پەرلەمــان قەســدیەتی، لە یاســای هەڵبـژاردنەکـان مـافەکە نەدراوە، مـافەکە تەنـزیم کـراوە، تـاوەکو ئێسـتا لە یاسـای هەڵبژاردن هەیە ئیستینادی لەسەر هیچ یاسایەك نەکردووە، بەڵام تەنزیمـی کـردووە کە پێکهــاتەی تورکمــان (5) کورســیە، کلــد و ئاشــووری (5) کورســیە، ئەرمەنــی (1) کورسیە، دەبـێ ئیسـتیناد لەسـەر یاسایەك بکـات، یەعنـی ئەو تەنـزیمە لەبەر ئەوەی مـن بە گرنگـی دەزانـم خـاڵی حەوتەم بمێنێـت، چـونکە ئەوە لە هەمـوو یاسـاکە، ئەو یاسـایە نـوێنەرایەتی ئەوە دەکـات تەمسـیلی موشـارەکەی سیاسـی دەکـات، یەعنـی موشارەکەی سیاسی پێکهـاتە قەومییەکانە لە حکـومەت و پەرلەمـان، بـۆیە پێویسـتە ئەوە بمێنێت و مافی هاوبەشـی بـۆ هەمـوو هاونیشـتیمانییەك هەیە، ببێتە مسـۆگەر، یەعنـێ بەشـداریکردنی پێکهاتەکـان لە دەزگاکـانی یاسـا دانـان و جـێ بەجـێ کـردن مسۆگەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە پەیوەندیدارەکان، بەڕێز د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند پێشنیارێك لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە کراوە، بڕگەی شەشەم و حەوتەم زیاتر لە (3) ئەندام پەرلەمان داوای کردووە هەڵبگیرێت، بڕگەی یەکەم (کە مافێکی نەشیاوە بۆ رفتار پێکردن) زیاتر لە (3) ئەندام پەرلەمان پێشنیاری کرد کە هەڵبگیرێت، سیاغەکردنەوەی بڕگەی چوارەم و بڕگەی پێنجەم لەگەڵ بڕگەی یەکەم بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگرین، سیاغەی دەکەینەوە، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە بڕگەی یەکەم کە دەڵی هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی خۆی دیاری بکات مەبەستی لیژنە پەیوەندیدارەکان لە کاتی داڕشتنەوەیدا تەنها ئەوەبووە کە هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و ئەندامبوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو بۆ ببەستێتەوە، ئەو مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسەنێتەوە، واتە ئاشکرای بکات، ئیبرازی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی ئێستا بڕگەی شەشەم و حەوتەم بخەینە دەنگەوە بۆ ئەوەی هەردووکیان ببێ بە ماددەیەکی سەربەخۆ؟ ئەو شتانەی کە پێویستی بە دەنگدان هەیە لابردێن، چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ رەفتار پێ کردن لە بڕگەی یەکەم، کێ لە گەڵ لابردنییەتی؟ لە بڕگەی یەکەم، ماددەی چوار، کێ لە گەڵ ئەوەیە؟ چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ رەفتار پێ کردن لاببرێت، کێ لە گەڵێیەتی؟ پەنجا و چوار (54) کەس لە گەڵێیەتی، کێ دژییەتی؟ کاك قادر؟ کەس نییە دژی بێت، کەواتە پەسەند کرا، بڕگەی شەشەم، ئەو تاکانەی سەر بەر پێکهاتەکانن مافیان هەیە لە بە کار هێنانی زمان و نووسینی تایبەت بە خۆیان و بە شێوەیەکی ئازادانە و بە پێی یاسا بەرکارەکان، ئەمە زیاد لە ئەندامێکی پەرلەمان پێشنیاری لابردنی کرد بە پێی ئەمە کە یاسای زمانە فەرمییەکان هەیە، کێ لە گەڵ لابردنی ئەم بڕگەیە؟ بڕگەی شەشەم، چل و حەوت (47) کەس لە گەڵێیەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، بڕگەی حەوتەم، پێکهاتەکان مافی هاوبەشیان هەیە لە دامەزراوەکانی یاسا دانان و جێبەجێ کردنی هەرێم بە پێی یاسا بەرکارەکان، زیاد لە ئەندامێکی پەرلەمان داوای لابردنی ئەم بڕگەشیان کرد بەو پێیە کە ئەمە یاسای هەڵبژاردەکانی پەرلەمانی کوردستان و ئەنجومەنی پارێزگاکان و یاسای هەڵبژاردەکانی تریش بوونی هەیە، بۆیە ئەمەش ئەخەینە دەنگەوە، کێ لە گەڵ لابردنی بڕگەی حەتەم دایە؟ سی و پێنج (35) کەس لە گەڵێیەتی، کێ دژییەتی؟ هەژدە (18) دژییەتی، کەواتە پەسەند کرا، ئەوەی لە دەستوور هاتووە بچەسپێنرێت، بڕگەکانی دیکە دادەڕێژێڕێتەوە و دوایی دەخرێتە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

له لایەن پەرلەمانتارێکەوە پێشنیار کرا کە دەزگایەکی تایبەت دابمەزرێتن و پشتگیری کرا لە لایەن زیاتر لە سێ ئەندام پەرلەمان، بۆیە داوا لە بەڕێزتان دەکەین ئەوەش بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەقی پێشنیارەکە چی بوو؟ بیخوێنەوە، خاتوو حەیات بۆم بنێرە پێشنیارەکەت، پێم وابێ ئەوەیە ماددەیەکی ئیزافی بوو وایە؟ ئێ، ماددەیەکی ئیزافی دوای ئەم ماددەیە، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز حیاة مجید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ماددە بوو نەك بڕگە بوو، زیاد کردنی ماددەیەك بوو، ئێستا پێشنیارەکە دەنێرم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، بۆم بنێرە، بۆ ئەوەی ماددەکە بیخەینە دەنگدانەوە، بەڵێ کاك محمد سعد الدین فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا پرۆژە یاسایەکمان هەیە دەمانەوێ یاسایەك لێرە پەسەند بکەین بۆ مافی پێکهاتە نەتەوەیی، ئایینەکان، ئەساسی ترین ماف لە ناو ئەو یاسایەدا ئەو خاڵەتان لابرد کە پێکهاتەکان مافیان هەیە لە دەزگاکانی یاسا دانان و جێبەجێ کردن یا خود راپەراندن بەشدار ببن و زۆربەی ئەندام پەرلەمانان گوتیان کە ئەو مافە هەیە کە هەتا ئێستا ئێمە دەستوورمان نییە کە مافمان هەبیتن، دەبوایە لێرە بچەسپێندرێت و لە یاسای هەڵبژاردنەکان بچن بیخوێننەوە، تەنزیمی مافەکان هاتووە، نەنووسایە، ماددەیەك نییە بڵێتن پێك هاتە نەتەوەییەکان پێویستە بەشدارییان لەو دەزگایانە مسۆگەر بکرێت تەنها ژمارەکە هاتووە پێنج ئەندام بۆ تورکمان، بەڵام لە سەر چی ئیسناد دەکرێتن؟ لە بەر ئەوەی ئەمن دەڵێم ئەوە نوقسان دەکرێت، یەعنی ئەوە کامل نابیت یاسایەکە، یەعنی ئەساسی ترین نوقتە کە پەیڕەوە دەکرێت لە هەرێمی کوردستان خۆی هەیە، یەعنی بە خۆمان شتێك هەیە پەیڕەو دەکرێتن لە یاساکە نانووسین، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز خاتوو حەیات ئەو ئەنجومەنەی پێشنیارت کردووە ئەبێت بخرێتە بەشی ئەخیرەوە، بەشی سێیەم، لە ماددەکانی کۆتایی، ئەحکامە کۆتاییەکان، لەوێ جێی ئەکرێتەوە، بەڕێز دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای تاوتوی کردن لە لایەن هەر دوو لیژنەوە بەو شێوەیە ماددەی پێنج کە دەبێتە ماددەی چوار دادەرێژرێتەوە، ماددەی چوار، یەکەم، هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و پێویستە ناسنامەی نەتەوەیی بپارێزێت کە ئەندام بوونی بە پێکهاتەیەکی دیاری کراو دەبەستێتەوە و ئەو مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسێنێتەوە، دووەم هەر پێکهاتەیەك بە یەکسانی لە گەڵ زۆرینە بۆی هەیە ماف و ئازادییە بنەڕەتیەکانی بە ئازادی بیرکردنەوە، ئازادی رادەربڕین، دەزگاکانی راگەیاندن، ئازادی کۆبوونەوە و

دامەزراندنی کۆمەڵە و رابیتەکان و ئازادی پیادە کردنی بیرو باوەری ئاینیشەوە پیادە بکات و حکومەت پابەند ئەبێ بە پاڵپشتی کردن و چاودێری کردنی ئەو پیادەکاریانە بە شێوەیەکی یەکسان لە نێوان پێکهاتەکان بە پێی یاسا بەرکارەکان، سێیەم، هەر پێکهاتەیەك مافی گوزارشت کردنی هەیە لە رۆشنبیری و نەرێتەکانی خۆی و حکومەت پابەند ئەبێ بە پاراستنی کلتوری رۆشنبیری و ئاینی پێکهاتەکان، چوارەم، ئەو تاکانەی سەر بە پێکهاتەیەکی دیاری کراون بۆیان هەیە ناوەکانیان بە ویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن و ناوی سۆنبوڵیان کەسایەتی مێژوویە گرنگەکانییان یان رووداوی گرنگن کە بە سەریان تێپەرێوە بە کاری بهێنن و ناوی کەسایەتییەکانیان لە ناونانی شەقام و گەڕەك و گۆرەپان و شوێنەکانی دیکە لە ناوچەکانیان بە کار بهێنن بە پێی یاسا بەرکارەکان ، پێنجەم، پێکهاتەکان مافی پشووی تایبەت بە خۆیان لە بوونە نەتەوەی و ئاینییەکان هەیە و ئەو پشووانەش بۆ ئەوان فەرمی دەبن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵ ماددەکەیە بەو شێوەیە کە خوێنرایەوە؟کاك فەرحان نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە لە خاڵی یەکەم کە پەیوەست بوون لە ناسنامەی نەتەوەیی فەرز کراوە، موتەناقوزە لە گەڵ مافەکانی مرۆڤ، چۆن ئینسان حەقی هەیە ناسنامەی دینی بگۆڕێتن؟ لە ناسنامەی نەتەوەییش وایە، لە بەر ئەوە لە ناسیۆنالیزم دا هاتووە هەر کەسێك بڵێیت من کوردم کوردە، بڵێیت من عەرەبم عەرەبە با کوردیش نەبێتن، کەواتە لەمەدا پێشل کردنی حقوقە و موتەناقوزە لە گەڵ مافەکانی مرۆڤ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێویستەکە لابرێت، هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و ناسنامەی نەتەوەی خۆی بپارێزێت، تەواوە.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو شێوەیە دەخوێندرێتەوە، بڕگەی یەکەم لە ماددەی چوارەم، هەر تاکێك مافی هەیە ناسانامەی ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و ناسنامەی نەتەوەیی بپارێزێت کە ئەندام بوونی بە پێکهاتەیەی دیاری کراو دەبەستێتەوە، ئەو مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی لێسەندنەوەی نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کێ لە گەڵێیەتی بەو شێوەیە کە خوێنرایەوە؟ پەنجا و حەوت (57) لە گەڵێیەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی شەش کە دەبێتە ماددەی پێنج.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج، دەستە و رێکخراو و نوێنەرانی پێکهاتەکان و خانەکانی پەرەستن مافی هاوبەندی و گەیاندنی رۆشنبیری و فێرکاری و کۆمەڵایەتی و پەرەپێدانیان هەیە لە گەڵ ئەوانەی لە تایبەتمەندی یان ئاینی یان نەتەوەیی لە ناوەوە و دەرەوەدا

هاوبەشــن لە گەڵیانــدا و حــاڵەتی هەڵســانی حکــومەت بە بەســتنی پرۆتۆکۆڵــاتی نێودەوڵەتی یان هەرێمی دەبێت بەشداری کردنی پێکهاتەکان تێدا مسۆگەر بکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسە هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟

بەڕێز فخرالدین قادر/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتۆگۆی ماددەی پێنجەم ئەکەن، سیراج احمد، ابـوبکر عمر، شکریە اسماعیل، قادر ئۆتمان، صالح فەقێ، علی هالۆ، انس محمد، شێرکۆ حەمە امین، بەهزاد دەروێش، ئایدن معروف، هەورامان گەچێنەیی، منی نبی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئایدن معروف فەرموو.

بەڕێز ئایدن معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە مەبەســتی کــار ئاســانی و کــارا کردنــی دەقــی مــاددەی پێــنجەم پێویســتە لە فەرمانگەی پەیوەندییەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستاندا بەشێکی تایبەت بـۆ هەر پێکهـاتەیەك بێـتە کـایەوە، بـۆ نمـوونە بەرێـوەبەرایەتی پەیوەنـدییەکانی پێکهـاتەی تورکمـان، بـۆیە پێشـنیار دەکەیـن کە دەقـی مـاددەی پێـنجەم بەم شـێوەیە تەعـدیل بکــرێتن، دەســتە و رێکخــراو نــوێنەرانی پێکهاتەکــان و خانەکــانی پەرســتن مــافی هاوبەنــدی و گەیانــدن و پەیوەنــدی و رۆشــنبیری و فێرکــاری و کۆمەڵــایەتی و پەرەپێــدانیان هەیە لە گەڵ ئەوانەی کە تایبەتمەنــدی و ئەتنیکــی یــان ئــاینی یــان نەتەوەیــی هاوبەشــن لە گەڵیانــدا، لێــرەدا بــۆ ئەو مەبەســتەش بەرێــوەبەرایەتی پەیوەنـدییەکانی دەرەوە دێـتە کـایەوە بـۆ هەر پێکهـاتەیەکی بە جیـا لە فەرمـانگەی پێکهاتەکــانی دەرەوە ســەر بە ســەرۆکایەتی حکــومەتی هەرێمــی کوردســتان بە بەشداری پێکردنی نوێنەری پێکهاتە لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە لە کاتی بەستنی پرۆتۆکۆلی نێودەوڵەتی و هەرێمی کە پەیوەندیدارە بەو پێکهاتە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ابوبکر عمر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازانم ئەو وشەی خانە چۆن هاتووە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەرجومەی دوورە، دوور لە رێگادا.

بەڕێز ابوبکر عمر (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، شوێنەکانی پەرەستن بێت یا خود پەرستگاکان بێت باشترە و مـن لە گەڵ ئەو ماددەدام، بەڵام تا وەکو ئەو برگەیە لە نـاو و دەرەوە بە پێـی یاسابەرکارەکان، چـونکە ئەبێ ئەو عەلاقە و پەیوەنـدییانە لە چوارچێوی یاسـادا رێـك بخـرێ، بـۆ ئەوەی لە هەر حاڵەتێکی نەرێنی پارێزراو بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، بەڕێز دکتۆر سراج احمد فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەم ماددەیە باس لە مافەکانی پێکهاتەکان ئەکاتن دەربارەی پەیوەندی و تەواسول لە گەڵ لایەنی دەرەکی و ناوەکی، لە لایەنی ناوەکی کێشەمان نییە تەواسول ئەکرێتن عیلاقەت و پەیوەندی شتێکی چاکە، بەڵام لە رووی دەرەکییەوە ئەبێ لایەنی پەیوەندیدار لە رێی وەزارەت ئەو چالاکیانە ئەنجام بدەن، ئەبێ حکومەت و لایەنی پەیوەندیدار بزانێ ئەو چالاکیانە لە سەر چ ئاستێکن و لە گەڵ کێشن؟ ناکرێ هەر عیلاقەك و هەر چالاکییەك و هەر پەیوەندی بێت لە گەڵ لایەنی دەرەوە حکومەت ئاگادار نەبی و بێ ئەمری ئەوان بیت و سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، بەڕێز کاك قادر ئۆتمان فەرموو.
بەڕێز قادر ئۆتمان:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من پشتگیری قسەکانی کاك ئەبوبەکر هەڵەدنی دەکەم، دەقەکەی تا ئەو شوێنە بێت کە دەڵێت تا لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات، چونکە لە راستی بەستنی پرۆتۆکۆل لە گەڵ وڵاتانی نێودەوڵەتی یان هەرێمی دیارە بۆ ئەو مەبەستەیە، بەڵام ئەوە ئێشی سوڵتەی موختەسە، یەعنی تا ئەوە بێت یاسا بەرکارەکان بێت لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات ئەوەی کە کاك ئەبوبەکر وتی.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڵێ، سوپاس، خاتوو شکریە اسماعیل فەرموو.
بەڕێز شکریە اسماعیل:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش بە هەمان شێواز پێم وایە هەبوونی نوێنەری کەمایەتییەکان لە دەرەوەی هەرێم لە کاتی ئەنجامدانی حکومەتی هەرێم بۆ رێکەوتنی نێودەوڵەتی ئەم دەقە یاسایی نییە، چونکە گرێدانی پرۆتۆکۆل و رێکەوتنامەی نێودەوڵەتی لە دەسەڵاتی حەصری دەسەڵاتی جێبەجێکردن هیچ پەیوەندییەکی بەم یاساوە نییە و، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، بەڕێز کاك علی هالۆ فەرموو.
بەڕێز علی هالۆ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکانی من کراون، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.
بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پرسیارەکە ئەوەیە، مەبەست لە چییە کە لەوەی ئەڵێیت هەڵسانی حکومەت بە پرۆتۆکۆلات و ئەوانە؟ یەعنی مەبەست ئەوەیە کە هەر شتەك کە حکومەتی هەرێم پێویستە بیکات بۆ نموونە ئەو بەڕێزانەش ئاگادار بن و ئەمە بۆ ئێمەش لە راستیدا ئەو مافە منیش داوا ئەکەم وەکو هاووڵاتییەکی ئەم وڵاتە منیش پێویستە ئاگادار بم لە هەموو ئەو پرۆتۆکۆلانە و هەموو ئەو شتانەی کە حکومەت دەیکات، چونکە لە راستیدا کەسمان ئاگادار نین و لە رووی ئەوەشەوە خانەکان منیش پشتگیری کاك ئەبوبەکر هەڵەدنی ئەکەم لە راستیدا لە سەدا سەد و لە رووی دارشتنەوە بەراستی

زۆر نـارێكە، بـۆیە لە مـاددەی شەشـەمدا ئەوی لە دێڕی دووەمـدایە لە نـاوەوە و لە دەرەوە لە گەڵیانـدا هاوبەشـن وشـەی لە گەڵیانـدا بێتە دوای لە نـاوەوە و دەرەوەدا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك هەورامان فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان گەچێنەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسـەكانی مـن كـرا پشـتیوانی لەو بەڕێـزانە دەكەم كە داوای ئەوەیـان كـرد كە ئەم یاسایە لە راستیدا ئەم ماددەیە بە تـایبەت ناگۆنجێت، چـونكە هەر پێكهاتەیەك و هەر نوێنەرێـك ئەگەر داوای ئەوە بكـات نـوێنەری هەبێـت لە سـەرجەم پرۆتۆكۆلەكانـدا، بە راستی ئەوە جێگەی نابێتەوە، زۆر ئەستەمە، جێبەجێ كردنەكە ئەستەمە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز كاك صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە حـاڵەتی هەڵسـانی بكـرێتە حكـومەت لە كـاتی بەسـتنی پرۆتۆكۆلاتی نێـودەوڵەتی یان هەرێمی تایبەت بە پێكهاتەكان ئەو تایبەت بە پێكهاتەكانیشی تێدا زیاد بكرێت، لە بەر ئەوەی ناگشـتگیرە لە بـری ئەوەی نوێنەریـان هەبێـت تێـدا ئەبـێ ڕەچـاوی مـافی پێكهاتەكـان بكرێـت، واتە لە بـاتی بەشـداری كردنـی پێكهاتەكـان تێـدا مسـۆگەر بكـات بكرێتە دەبێ ڕەچاوی مافی پێكهاتەكان بكرێت و بـۆی گشـتگیر نەبێـت ئەو تـایبەت بە پێكهاتەكانیشی لە دوای هەرێمی تێ بكرێت، و سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا انس محمد فەرموو.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

حەقیقەت بابەتێ پەیوەندیان ب دەرڤە بابەتەكی زۆر یـێ هەستیارە دڤێتن تەعامولا مواتنی یا هەر تاكە كەسەكێ درێكا قەنەواتێت رەسمی یێن حكومیدا بـن، نابیت هەر ئێـك ژ لایێ خـۆڤە پەیوەنـدیێ بـكەت ئەڤە گەڵەك جارا دێ بیتە ئەگەرێ پەیـدا بوونـا تشـتێت نەبـاش وەكـی تەجەسوسـێ و غەیـرێ وێ، ژبەر هنـدێ ئەز داخـاز دكەم ئەڤە بێتە تەعدیل كرن (فی الداخل و الخارج بواسـگە القنـوات الحكـومیە الرسـمیە) دوێـرێ دا پەیوەندی ڤان هەبیت ب دەرڤە، هەروەسا پشتەڤانیا مامۆستا ئەبوبەكر هەڵەدنـی و دكتۆر سیراجی دكەم سەر گوتنێن وان، و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك بەهزاد دەروێش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە ئەڤ ماددا پێنجێ دوو خاڵێت سەرەكی پێویستی گۆرانكارییێنە، خاڵا ئێكـێ ئەڤ دەسـتە و رێكخراوێـت نـوێنەرا، نـوێنەری پێكهاتەكـان و خانەكـان، خانەكـان و شـوێنی پەرستن (اماكن و دور العبادە) شـوێنەكە ئیـزافە بیـت دێ دروسـت بیـت، خاڵا دوویـێ

ژی پشتگیری مامۆستا ئەبوبەکر هەڵەدنی دکەم ب راستی بەس دگەڵ ڤێ تەعدیلێ کە بێژین لە حاڵەت هەڵسانی حکومەت بە بەستنی پرۆتۆکۆلاتی نێودەوڵەتی یان هەرێمــی کە گرێــداییینە ب ڤــان پێکهاتــاڤە و بە پێــی یاســای بەرکــار ل هەرێمــا کوردستانێ، ئەڤ هەر دوو خاڵە ئیزافە بین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو منى نبى فەرموو.

بەڕێز منى نبى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا من سەبارەت بە ماددە پێنج کە ماددەی شەشە ئێستا، ئەمە بە پێویست دەزانم لە حاڵەتی هەڵسانی حکومەت بە بەستنی پرۆتۆکۆلاتی نێودەوڵەتی بمێنێت بۆ ئەوەی تابلۆی هەرێمی کوردستان ئەگەر ئێمە فیعلەن نەتەوەی دووەمین یا خود نەتەوەی رەسەنی هەرێمی کوردستانین کە پێکهاتەی تورکمان و کلدان و سریان و ئاشوری نەتوانین لە هەموو پرۆتۆکۆلەکان کە ئەوانەی پەیوەستن بە پێکهاتەکان کە نوێنەریان هەبێتن لێرەدا خۆی لە خۆیدا هیچ مانایەکی نامێنێتن کە ئەم یاسایەمان دەرهێنــاوە کە بە گرنگتــرین شــت پرۆتۆکولاتە کە نێوەدەوڵەتییەکــان پەیوەســتن بە پێکهاتەکان دەبێت نوێنەریان هەبیتن، من لێرەدا پرسیار دەکەم لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان، ئەگەر ئێمە یاسایەکمان هەبێت، کە تا کو ئێستا یاسایەکمان نەبووە لە هیچ خولەکانی رابردوودا کە یاسایەك پەیوەست بیتن بە مافی پێکهاتەکان تا کو ئێستا زۆر بە جوانترین شێوە هەموو ماددەکان پەسەند کراِن دەستخۆشی لە زۆریــنەی ئەنــدامانی پەرلەمــان دەکەم، بەڵــام ئەو بــڕگەیە کە هەڵســا، واتە لێــرەدا زەمــانەتی پێکهاتەکــان لە پرۆتۆکۆلاتەکــان بە هــیچ شــێوەیەك چ دەســت نیشــان دەتوانین بکرێن چ ئێمە دەتوانین داوا بکەیـن کە نوێنەرمان هەبیتن لەم پرۆتۆکۆلانە، چونکە یاسایەك نەبێت، پشت بەستن بە یاسایەك نەبێتن ئێمەش ناتوانین داواکاری بکەین، بۆیە داوا دەکەم لە پەلەمانتارە بەڕێزەکان ئەو حاڵەتەی هەڵسانی حکومەت بە مەبەستی پرۆتۆکۆلەکان لانەببرێ باشترە بـۆ بەرژەوەنـدی پێکهاتەکان بەڵام دیارە لە کاتی گفتوگۆ کردن و پشت خستن و پشتگیری کردنـی بەڕێـزان هەر لە خۆیدایە، چـونکە پێکهاتەکـان و ئەو بەڕێـزانە لە نـاو پەرلەمـانی کوردسـتان کەمینـەنە لە رووی ژمارەوە، بۆیە بەم هەر حاڵەوە پێم وایە هەر هەڵدەستیت، و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێـزان پێمـان وایە کە نـاڕوونییەك لە دارشـتنەکەدا هەیە و ئەگەر نـا پێکهاتەکـان مـافی ئەوەیـان هەیە کە لە گەڵ هاونەتەوەییەکـانی خۆیـان، هـاو ئـاینی یەکانی خۆیان لە چوار چێوەی دەزگا رەسمییەکانی هەرێمـی کوردستان پەیوەنـدیان هەبێـت هەر وەکـو چـۆن فەرانسـییەکانی کەنەدا مافیـان هەیە بە پێـی دەسـتووری کەنەدا لە چـوار چێـوەی موئەسەسـاتی رەسـمی ئەم وڵـاتە پەیوەنـدی رۆشـنبیری و کۆمەڵایەتی و پەروەردەییەکانی خۆیـان لە گەڵ فەرەنسا درێـژە پـێ بـدەن بە هەمـان شـێوە شـتێکی ئاساییشـە کە پێکهـاتە جیاوازەکـانی هەرێمـی کوردسـتان چ پێکهـاتە نەتەوەیــی و چ پێکهــاتە ئــایینی یەکــان لە گەڵ هــاو نەتەوە و هــاو ئــاین و هــاو مەزهەبەکـانی خۆیـان پەیوەنـدی بەردەوامیـان هەبێـت، بەڵـام لە چوارچێـوەی دام و دەزگا رەسمییەکانی هەرێمی کوردستان بە هەمان شێوە ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە نوێنەراتیەکــانی هەرێمــی کوردســـتان لە دەرەوە بە تــایبەتی لەو شـــوێنانەی کە پێکهاتەکان هاو نەتەوە و هاو ئـایینی یان هەیە ئەوە دیسان لەم حاڵەتەشدا کارێکی

ئاساییه كه لەوێ تەواجودییان هەبێت، بۆ بەردەوامیدان بەم جۆرە پەیوەندییانه، هەر وەكو چۆن ئێستا بە پێی دەستووری هەمیشەیی عێراق هەرێمی كوردستان بۆی هەیه لە هەموو سەفارەتەكانی عێراق نوێنەرایەتی هەبێت بۆ نموونه بۆچی شتێكی ئاسایی نەبێت كە لە نوێنەرایەتی هەرێمی كوردستان لە ڤاتیكان كەسێكی كلد و ئاشوری هەبێت بۆ درێژەدان بە پەیوەندییە كلتوریە ئاینی یەكانی نێوان مەسیحییەكانی هەرێمی كوردستان و ڤاتیكان؟ یان لە توركیا نوێنەرێكی توركمان هەبێت هەر لە چوارچێوەی نوێنەرایەتیدا بۆ ئەوەی ئەو پەیوەندییانە رێك بخەن، پێم وایە رەكیكە دارشتنەكەی ماددەكە و ئەگەر نا لە چوارچێوەی موئەسەساتی رەسمی هەرێمی كوردستان كارێكی ئاساییە كە پێكهاتەكان پەیوەندییان بە هاو نەتەوە و هاوئاینەكانی خۆیانەوە هەبێت، كاك رابون قسەكەیەت هەبوو؟ فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بەشی زۆری قسەكانم بەڕێزتان كردتان، تەنها ئیزافەیەك بۆ قسەكانی سەرۆكی پەرلەمان، مەبەستەكە لێرە هەر ئەوە بووە لە پرۆتۆكۆلاتی نێودەوڵەتی لە پەیوەند بەو بابەتانەوە كە پەیوەندیدارن بە پێك هاتەكانەوە مەسەلەن ئەگەر سبەینێ كۆنفرانسێكی نێودەوڵەتی كرایەوە نوێنەری كوردستان بەشداری كرد سەبارەت بە وجودی خوشك و برا مەسیحیەكانمان لە خۆرهەڵاتی ناوەراست لە دۆخی ئەوەهادا شێوەی ئەو دۆخە پێویستە نوێنەری پێكهاتەكان لە دۆخێكی وەها دا دەبێ نوێنەری مەسیحیەكان لەوێ بن یان بە لایەنی كەمەوە بەشداریكردنیان مسۆگەر بكرێت وەكو بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانیش ئاماژەی بۆ كرد، بۆیە تەنها كێشەكە لە دارشتنەكەدایە هیواداڕین دارشتنەكە رێك بخرێتەوە بە جۆرێك كە هەموو پرۆتۆكۆل و عیلاقاتێكی نێودەوڵەتی نەگرێتەوە وەكو ئەوەی بەشێك لە برا پەرلەمانتارەكان تێگەیشتوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنە پەیوەندیدارەكانی قسەیەكتان هەیە؟ با داپڕێژرێتەوە لەلایەن لیژنە پەیوەندیدارەكانەوە، خاتوو شكریە قسەی خۆتت كرد، پێم وابێ ناوت نووسرا بوو، فەرموو.

بەڕێز شكریه اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلاهی ئەگەر چەند چركەیەكم بدەیتێ، ئەگەر بەو شێوازە بێ وەكو جەنابت ڕوونت كردەوە ئێمەش پاڵپشتی دەكەین، بەڵام ئەگەر بڵێی لە هەموو پرۆتۆكۆلەكان كە لە دەسەڵاتێكی حەسری دەسەڵاتی جێبەجێ كردنە پێكهاتەكان هەبێ، ئێمە دەڵێین ئەمە یاسایی نییە، ئەمە جێگای نییە، بەڵام گەر شتێك تایبەت بەوان بێ ئێمەش پاڵپشتی دەكەین و مافێكی خۆیانەو، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. شێركۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببوورە ئەگەر ئەوكاتە من داوای ڕوونكردنەوەم كرد، من لە (100%) پشتیوانی قسەكانی بەڕێزت و كاك رابوون معروف دەكەم، لەڕاستیدا باسی ئەوەم كرد من پێوام بەوە هەیە ئەوەندە ڕوونی هەبێ لەم وڵاتە هەموومان ئاگادار بین، هەموو ئاگاداری پرۆتۆكۆل و رێكەوتنەكان بین، ناشكرێت بەڕاستی حكومەت لەپشتەوە

موئـامەرەیەك لە پێكهـاتەیەك بكـات و ئەو ئاگـای لـێ نەبێـت، لەبەرئەوە پێویسـتە هەموومـان ئاگامـان لە هەمـوو پرۆتۆكـۆڵ و هەمـوو ئەو شـتانە بـێ كە لەم وڵـاتە دەگوزەرێ، من لەو ڕووانگەیەوە وتم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنە پەیوەندیدارەكان ماددەكەیان بەمشێوەیە داڕشتەوە، ماددەی (5)

دەستەو رێكخراوو نوێنەرایەتی پێكهاتەكان و شوێنەكانی پەرستن مافی هاوبەنـدی و گەیاندنی پەیوەندی رۆشنبیری و فێركاری و كۆمەڵایەتی و پەرەپێدانیان هەیە لەگەڵ ئەوانەی لە تایبەتمەنـدی ئەتنـی، یـان ئـاینی و نەتەوەیـی هاوبەشـن لەگەڵیـان لە نـاوەوەو دەرەوەدا بەپێـی یاسـا بەركارەكـان و، لە حـاڵەتی هەڵسـانی حكـومەت بە بەسـتنی پرۆتۆكۆلاتی نێـودەوڵەتی، یـان هەرێمیـی تـایبەت بە پێكهاتەكـان بەشـداری كردنیان تیایدا مسۆگەر بكات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كـــێ لەگەڵیەتـــی بەوشـــێوەیەی كە خوێنـــدرایەوە؟ دایـــدەڕێژنەوە لەڕێگـــای دامەزراوەكانیشـی تـێ دەكەن، كـێ لەگەڵییەتـی؟ (63) كەس لەگەڵییەتـی، كـێ دژیەتی؟ 1 كەس دژیەتی، كەواتە پەسەند كرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (6)

بـۆ مسـۆگەركردنی مـافی پێكهاتەكـان ئەوە سـەرۆكی یەكە كارگێڕییەكـان و سـەرۆكی ئەنجومەنە خۆجێیەكان لەوانە دەبێ كە نوێنەرایەتی زۆرینەی دانیشـتووان دەكـات لە یەكە كارگێڕییەكە بەپێی یاسا بەركارەكە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ با ناوی خۆی بنووسێت.،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سكرتێری پەرلەمانی كوردستان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم ئەنـدامانە گفتوگـۆی مـاددەی شەشـەمی یاسـاكە دەكەن، (منـی نبـی- قـادر وەتمان- علی هالۆ- ڤەمان فیصل- حیات مجید- ابـوبكر عمـر- رابـوون توفیـق- ایـوب عبداللە- جوان اسماعیل- عبـدالرحمن علـی- یعقـوب گـۆرگیس- وەحیـدە یـاقۆ- سرود سـلیم- یروانیـت نیسـان- ماجـد عثمـان- محمـد سـعدالدین- صـالح فەقـێ- بەهـار عبدالرحمن- ئایدن معروف).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك یعقوب فەرموو.

بەڕێز یعقوب گۆرگیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەڤ مـاددەیە بەو شـێوەیە باوەڕنـاكەم بێـە تەتبیـق كـرن لە هەرێمـی كوردسـتان، چـونكە ئـێمە لە هـیچ شـوێنێكی لە هەرێمـی كوردسـتان زۆریـنە نـین، پێشـنیاردەكەم ئەڤ زۆرینە بێتە (كپافە سكانیە و تـابع تـأریخی)، چـونكە ئێسـتا كە سـەیر دەكەیـن لە هەرێمی كوردستان لە هیچ جێگایەك ئێمە زۆرینە نین، یان ئەو ماددەیە لابدەین، یان تەعدیل بكەین بەشێوەیەك كە ئێمە ئیستفادەی لێ بكەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
خاتوو وحیدە فەرموو.
بەڕێز وحیدە یاقۆ:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەز بێژم ئەڤە زۆرینە ژی بێتە چڕی دانیشتووان یەعنی (كپافە السكانیە)، نا لە ئەغلەبییە بێ، تشتەك دی ژی وەكو ئەو تشتەكی مێژووی ئەو مەنتیقە لێ بێت، ئەڤ سەرۆكی یەكەی كارگێری و سەرۆكی ئەنجومەنی خۆجێی دەكەم، ئەز بێژم هەكا دیار بكەن لەناڤ بەینە دوو قەوسە مەسەلەن ئەنجومەنی پارێزگا، ئەنجومەنی قەزاو ناحیە یەعنی بێتە دیاركرن، پەرلەمان تێدا نینە ئەز بێژم ئەوەش بێتە دیاركرن، یەعنی ئەڤە پتر دیار بێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك ابو بكر فەرموو.
بەڕێز ابوبكر عمر (هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
من ماددەكەم ئەوها داڕشتووەتەوە بۆ چەسپاندنی مافی پێكهاتەكان پێویستە ئەوها نا، یەك سەرۆكی بەشە، سەرۆكی بەشە كارگێڕیەكان و ئەنجومەنە خۆجێیەكان لەو شوێنانەی كە پێكهاتەكان تیایدا چڕی و رەسەنایەتی دانیشتووان پێكدەهێنن لەوان دابندرێ، بەپێی یاسا بەركارەكان، چڕی و رەسەنایەتی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك علی فەرموو.
بەڕێز علی هالۆ:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
بەدیدی من ئەو ماددەیە لەوانەیە نایاسایی بێ، چونكە بەپێی یاسا قایمقام و مودیر ناحیەكانیش دەبێ بە هەڵبژاردن بن، هەروەها پارێزگار واتە ناكرێت ئەوە ئەو ماددەیە دژی یاساكانی ترە، من پێشنیارێك دەكەم ئەو ماددەیەی كە لە یاسای رێكخستنی مافی پێكهاتەكان لە هەرێمی كوردستاندا هاتووە ئەمە گونجاوترە لەوانەیە یاسای تریش بێت، هاووڵاتیانی گشت پێكهاتەكان مافی هاوبەشیان هەیە لە دامەزراوەكانی یاسادانان و جێبەجێ كردن و دادگەری هەرێم بە پلەی جیاواز و بەپێی یاسا بەركارەكان، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك قادر فەرموو.
بەڕێز قادر ئۆتمان:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەم ماددەیە هەڵگیرێت، تا ئێستا یاسای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی قەزاو ناحیەكان جێبەجێ نەكراوە، ئەگەر قەرار بێ بەوكاتەی كە جێبەجێ بكرێت تەنها هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاكان كراوە، جیا لەوەش ئەگەر زۆری نەبێ مەگەر چەند قائیمەیەك بێ، چەند لیستی جیاواز دابەزن دەنا هیچ مەترسی لەسەر لەدەستدانی یان نەبردنەوەیان نییە، مەگەر جیاوازی یەعنی بە چەند قائیمەیەك دابەزن ئەوكاتەش پێویستە خۆیان هەست بە بەرپرسیاریەتی بكەن بە یەك قائیمە دابەزن لەڕاستیدا، بەڵام من پێشنیاردەكەم لابرێت لە سنووری هەندێ ناحیە زۆرینە پێكدەهێنن ئەوە واقیعە، بەڵام چڕی دانیشتوان و زۆرینەی یەعنی ئەمە ئێمە پێویستە وردتر دیراسە بكرێت، یەعنی لە سنووری پارێزگایەك لە سنووری قەزایەك، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵام ئێمە یاساکەمان کرد بە تێبینیەکی بچووك، یاساکەمان کرد بە کوردستانی عیراق، بۆیە دەبێ لە ئەوەلەوە ئەوە لەبەرچاو بگرین، کە هەندێك لە قەزاو ناحیەکانی ناوچە جێناکۆکەکان چڕی دانیشتووانیش کە هی پێکهاتەکان زۆرینەی پێکهاتەیەکیش ڕەنگە زۆرینە بن، خاتوو منی فەرموو.

بەڕێز منى نبى :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاردەکەم لە ماددەی (7) واتە ماددەی (6) بڕگەیەك زیاد بکرێت پێکهاتەکان مافی هاوبەشیان هەیە لە دەسەڵاتی جێبەجێ کردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سەرجەمی ڤێ یاسا هەمیێ بۆ هەندێ هاتە داهێناندنێ، کو مافێن پێکهاتە بێن مسۆگەرکرنێ، ژ بەر هەندێ ئەز ڤی چەندە ناحیە ئینشایی و ئیملایی زێدە دەبینم بۆ مسۆگەرکرنا مافی پێکهاتە، کەواتە ئەڤ یاسا نەشیا دەرحەق مسۆگەرکرنا مافێ پێکهاتە دەرکەڤتن لەو ماددەیە، ئەڤ فەقەرە هاتنێ بۆ تەئکید کر، ئەڤەش ناحیە داڕشتنێ منە، دیسان پشتەڤانیێ ئاخافتنی کاك یعقوب و خوشکە وحیدە دەکەم بۆ هەندێك و زۆرینە دەنگ بێتە گۆڕین بۆ دانیشتووان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاردەکەم پێشنیارەکەی خۆم بۆ لیژنەی یاسایش ناردووە، ئەو بەندە لەبەرئەو رەکیکە ماناکەی وازیح نییە، بەجۆرێك داڕێژرێتەوە کە بەمجۆرە بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان لەو شوێنانەی کە زۆرینەی دانیشتووانی پێکهاتەکانن، بیوورە زۆرینە بکرێت بە چڕێ دانیشتووانی وەکو پەرلەمانتاری بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی پێشنیاری کرد، سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان و خۆجێیەکان یەك سەرۆکی بەسە، سەرۆکی کارگێڕییەکان و ئەنجومەنی خۆجێیەکان سەر بە پێکهاتەکان دەبن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سرو ود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ئەو ماددە ببێتە (3) فەقەرە، (3) نوقتە ، دەست پێ دەکات بە (لضمان حقوق مکونات) اولا: تتولى الحكومة اتخاذ اجرائات خاصة تضمن تمثيل جميع مكونات الاقليم في البرلمان ومجالس محافظات الاقضية والنواحي)، ئەم بابەتە زۆر گرینگە بۆمان گرەنتی دەداتە مە کە سبەی، دووسبەی ئەمە لە پەرلەمان مەجالیسی مەحافەزات و ئەقزیەو نواحی وجودمان دەبێ، لەبەرئەوە ئێمە دەترسێین سبەی، دووسبەی لەبەر تەوازونی سیاسی لە قانونی هەڵبژاردن سیستەمی کۆتا

ئیلغـا بکرێـت، ئەو فەقەرەیە زۆر گـرنگە گرەنتـی دەداتە ئەمە، پێشـنیاردەکەم ئەو فەقەرەیە ئیزافە بکرێت، هەروەها فەقەرەی دووەم (تضمن الحکومة المکونات حق شراکة فـي مؤسسـات اقلـیم تشـریعي والتنفیـذي والقضـائیة)، حەقـی شـەراکە زۆر گرینگە، موستەلەحی شەراکە زۆر زۆر گرینگە زیاتر ئەو پرۆژەیە جوان دەکاتەوە، ئێمە لە زمـانی عەرەبـی دوو موسـتەلەحی عەرەبـی هەیە (موشـاریك و شـەریك)، بەینـی هەردووکیـان فەرق زۆرە، ئـێمە تـا ئێسـتا دەتـوانین بڵێـین موشـاریکین، شـەریك نـین، ئەگەر نووسـیمان حەق شـەراکە ئەوە یەعنـی نەوعەك ئیتمیئنانێـك دەداتـکە فعلـەن ئێمە شەریکین، هەتا ئەگەر نەیەتەوە تەتبیقیش، نـوقتەی سێیەم فیعلەن کە دەڵێن ئەغلەبیە سوکانیە، ئێمە لەهیچ شوێنێك ئەغلەبی سوکانیمان نییە، بـۆیە ئەو فەقەرە ئەگەر نەمینـێ ئەغەلبـی سـوکانیەی باشـترە یـان بگۆڕێـت ببێـتە چڕی دانیشـتووان ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانیت فەرموو.

بەڕێز یروانیت نیسان مارکوس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بێژم ئەڤ ماددەیە دەبێتە دوو فەقەرە، بیدایەت (لضمان حقوق مکونات) اولا: یکون رۆساو وحدات الاداریة ورؤساء مجالس محلیة نفسي بلدي) وەکـی شـەنگالێ یان وەك هەر شتەکی ئەغلەبـی بێتن، بەس فەقەرەی دووەم (ضمان حقـوق شراکة في الحکومة في المناطق کثافة سکانیة)، یەعنی کەسافەی سوکانی هەبێ .

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ایوب فەرموو.

بەڕێز ایوب عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پـێم وایە مسـۆگەرکردنی مـافی پێکهاتەکـان بە دەسـتوور و یاسا دەبـێ، نەك بە دانانی قایمقام و مودیر ناحیەیەك لەوان، بۆیە پێم باشە بەو شێوازە دابڕێژرێتەوە بـۆ بەشداری پێکردنی پێکهاتەکان لە یەکە کارگێڕییەکاندا دەبێت سـەرۆکی یەکە کارگێڕی و سەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێییەکان لەوان بێ، دەبێ لێرەدا مولزەم دەبـێ یەعنـی کە دەبێ لەوان بێ، لەگەڵ ئەوەشدام کە زۆرینەکە بکرێتە چڕی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو حیاە فەرموو.

بەڕێز حیاە مجید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشـێك لە قسـەکانم لەلـایەن خـاتوو وحیـدە یـاقۆ کـرا، بـۆ مسـۆگەرکردنی مـافی پێکهاتەکان پێشنیاردەکەم برگەیەکی تری بۆ زیادبکرێت، کە بەڕوونی باسی پاراستنی ئەمـن وە ئاسایشـی پێکهاتەکـان بکـات، کە زۆرجـار بەهـۆی دینەکەیـانەوە ژیانیـان کەوتـــووەتە مەترســـییەوە وەك لە رابـــردوو بینیمـــان، پێنشـــیاردەکەم بەکـــورتی بەمشـێوەیە پێشـنیارەکەم دەیـخەمە ڕوو، پاراسـتنی ئەمـن و ئاسایشـی پێکهاتەکـان مسۆگەر بکرێت زۆر گرینگە، پاراستنی ئەمن و ئاسایشیان بەڕوونـی مسـۆگەر بکرێـت لە یاساکەدا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە مادده (6) وەك جەنابت وتت لە سیاغەوە دانیشتنی بڕەك کەموکورتی هەیە، لە زمانە کوردیەکەی عەیبی تێدانییە، بەڵام لە زمانی عەرەبی دەڵێت (لضمان حقوق مکونات یکون رؤوسا وحدا الاداریة ورؤوسا مجالس محلیة) دەبێ بوترێت (من ضمن هذه المکونات) ئەوجا تەواو بکرێت (والذي یمثل الاغلبیة السکانیة)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەو ماددەیەدا هاوڕام لەگەڵ بەڕێزان کاك ابوبکر هەڵەدنی و کاك علی هالۆ، هەروەها هاوڕام لەگەڵ منی خان، بەڵام بەشێوەیەکی تر من پێشنیاردەکەم سیاغە بکرێت ئەو ماددەیە، کە بکرێت بە دوو بڕگە بنووسرێت ماددەی (6) مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان لە یەکەم: سەرۆکایەتی کردنی یەکە ئیداریەکان و ئەنجومەنە خۆجێییەکان لەو شوێنانەی چڕی دانیشتووانەکانی لەو پێکهاتانەن، دووەم: دامەزراوەکانی یاسادانان و جێبەجێ کردن لە کوردستان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم کە دەربارەی یەکەی کارگێڕییەکان و سەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێیەکان، وشەی زۆرینە بکرێت بە چڕی دانیشتووان، پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم کە زیادکردنی بەشداریکردنی پێکهاتەکان لە دەزگاکانی یاسادانان و جێبەجێ کردن لەگەڵ ئەو ماددەیە، جێگای لەو ماددەیە بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من یەك ڕام هەیە، لێرە باسی زۆرینە کراوە لەو شارو شارۆچکانەی کە زۆرینەن، من پێم وایە زۆرینە و کەمینە لێرە بەکارنەهێندرێت، چونکە ئەوە بڕاوەتەوە لە شوێنێکدا زۆرینە بن بە تەئکید قایمقام مودیر ناحیە یاخود سەرۆکی ئەنجومەنی خۆجێی لەوان دەبێ، بەڵام لە ئێستادا خۆ ئەگەر سەیری بکەین وەزیرمان هەیە لەو خوشك و برایانەیە، پەرلەمانتارمان هەیە، لە دامودەزگاکانیش چەندین ڕاوێژکار و فەرمانبەرمان هەیە، بۆیە بە بڕوای من یان لابرێت یان زۆرینەکە یان هەر بڕگەکە لابرێت یان زۆرینەکە لابرێت و وای لێ بێت کە بەپێی بەرکەوتەی خۆیان، بەپێی چڕی دانیشتوان ئەوەی کە خۆیان دەیانەوێ، چونکە ئەوەی کە هەیە لێرە تەحسیل حاسڵە و بڕاوەتەوە لەو شوێنانە بە تەئکید حەقی خۆیانە، بۆیە من قەناعەتم وایە مەسەلەی زۆرینەو کەمینە ناکرێت لەم ماددەیە هەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك صالح فەرموو.
بەڕێز صالح فەقێ:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
سەبارەت بە ئەنجومەنە خۆجێیەكان ئەوە یاسای تایبەت بە خۆیانەوە هەیە، بەهیچ شێوەیەك نایاسابیە، پێم وایە ناكرێت لێرە باسی ئەنجومەنە خۆجێیەكان بكرێت، لەبەرئەوەی قانونێكی عامە، ئەگەر بە قانونێكی خاصیش بكرێت یان هەموار بكرێتەوە، پێویستە لەكاتی گفتوگۆكردن لەسەر ئەو یاسایە، بۆیە ئەم یاسایە ناكرێت هیچ پەیوەندییەكی بە یاسای ئەنجومەنی پارێزگاو قەزا و ناحییەكان یان ئەنجومەنە خۆجێیەكانەوە هەبێ، بەڵام دەكرێت وەكو برادەران ئاماژەیان پێدا چڕی دانیشتووان لەبەرضاو بگیرێت بۆ لێپرسراوی یەكە كارگێڕییەكان لە سنوورەكەی خۆیاندا، پێكهاتەیەكە لەو سنوورە چڕی دانیشتووانی خۆی بێ، بۆیە دەكرێت تەنها ئەركە كارگێڕییەكان باس بكرێت، بەڵام ناكرێ ئەنجومەنە خۆجێیەكانی تێدا بێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك ئایدن فەرموو.
بەڕێز ئایدن معروف:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
منیش پشتیوانی ئەو برادەرە بەڕێزانە دەكەم، كە لەو ماددەدا باسی چڕی دانیشتووانیان كرد، ئێمەش كە لەو ماددەیە ڕەچاوی چڕی دانیشتووانی ئەو پێكهاتانە بكرێتن، هەروەها پشتیووانی منی خانیش دەكەم، بڕگەیەك ئیزافە بكرێت لەو ماددەیە بۆئەوەی مسۆگەركردنی مافی پێكهاتەكان لە یاسادانان و جێبەجێ كردن، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
خاتوو بەهار فەرموو.
بەڕێز بەهار عبدالرحمن:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
سێ بۆچوونم هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، یەكەم: داڕشتنی ناڕوون و ناڕۆشنە، پێویستی بە چاككردن هەیە، دووەم: ئەمەی كە نووسراوە بۆ مسۆگەركردنی مافی پێكهاتەكان، سەرجەمی ئەم یاسایە كە باسی لێوە دەكەین بۆ مسۆگەركردنی ئەوانە نەك تەنها ئەم خاڵە، بۆیە پێویست بەوە ناكات، لە ڕوانگەی چاككردنی ئەم بڕگەیە كە ناڕۆشنی تێدا دیارە، من دوو داڕشتنم داناوە، دەیدەمە لیژنەی یاسایی ئەگەر ڕەچاو بكرێت، یەكەم: لەو شوێنانەی زۆرینەی دانیشتوانی پێكهاتەیەكی دیاریكراون، سەرۆكی یەكە كارگێڕییەكان و سەرۆكی ئەنجومەنە خۆجێییەكان لەوان دەبن، بەپێی یاسا بەركارەكان، چونكە ئەنجومەنە خۆجێیەكان یاسای خۆیان هەیە، یاخود بەمشێوازە سەرۆكی یەكە كارگێڕییەكان و سەرۆكی ئەنجومەنە خۆجێیەكان لەو شوێنانەی زۆرینەی دانیشتووانی لە پێكهاتەیەكی دیاریكراو دەبن بەپێی یاسا بەركارەكان، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
لیژنەی پەیوەندیدارەكان قسەتان چییە؟ فەرموو د. ڤاڵا.
بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لیـژنە پەیوەندیـدارەکان داڕشـتنەکەیان بەمشـێوەیە داڕشـتوەتەوە، بەڵام ئەوەی کە تاوتوێ کراوە لەلایەن هەردوو لیژنەکە بە زمانی عەرەبی راپـۆرتەکە تـاوتوێ کراوە، بە زمـانی عەرەبـیش داڕشـتراوەتەوە، دواجـار ئەوەی کە راپـۆرتەکە بە زمـانی عەرەبـی نوسـراوە ئینجـا دراوە بە سـەرۆکایەتی و سـەرۆکایەتی پەرلەمـان نـاردوویەتی بـۆ تەرجەمە کـردن، واتە ئەوەی کە بە زمـانی کـوردی هـاتووەتە نـاو هـۆڵی پەرلەمـان بەهـیچ شـێوەیەك لەلـایەن لیـژنە پەیوەندیـدارەکانەوە دانەڕێـژراوەتەوە و تـاوتوێ نەکراوە،
ماددەی (6)
بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان:
1- مافی بەشداری کردنیان هەیە لە دەسەڵاتی یاسادانان و جێ بەجێ کردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.
2- ئەنجومەنە خۆجێییەکان لەو شوێنانەی کە پێکهاتەکان تیایدا چڕی و رەسەنایەتی دانیشتووان پێك دەهێنن لەخۆیان دەبێ بەپێی یاسا بەرکارەکان.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خاتوو بەهار دەڵێ نوقتەی نیزامیم هەیە، فەرموو.
بەڕێز بەهار عبدالرحمن:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
3 پەرلەمانتار کاك ڤەمان، کاك ایوب، من باسمان لەوە کرد بـۆ مسـۆگەرکردنی مـافی پێکهاتەکـان، ئـێمە سـەرجەمی یاسـاکە بـۆ مسـۆگەکردنیەتی ئەوە پێویسـت ناکـات، رەچاوتان نەکرد، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
ئەوە لێرە مەبەستت ئەوەیە کە لەڕووی ئیدارییەوە چیان بۆ بکرێت. کاك قادر ئۆتمـان، فەرموو.
بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
کە دەوتـرێ بە پێـی یاسـا بەرکارەکـان، بـۆ ئەنجـومەنە خۆجێییەکـان پـێچەوانەی ئەو یاسایەیە، تەنها بۆ سەرۆکی یەکەی کارگێری نەبێ، چونکە لە ماددەی (32)...
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڵێ، ڕاستە، بەڵام بـۆ سـەرۆکی یەکەی کارگێریش نـابێ، چـونکە یەکەی کـارگێڕیش قایمەقامە و..
بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:
ئـاخر مەبەسـتم ئەوە، دیـاری کـراوە لە مـاددەی (32)، پێچەوانەیە بە پێـی ئەو یاسـایە، پێم باشە لاببرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڵـێ، وایە، ڕاسـتە، ڕایەك هەبـوو بەو شـێوەیە بـوو، بـۆ ئەوەی بە خۆشـتان بـزانن، مـافی هاوبەشـیتان هەبـێ لە دەسـەڵاتی جێبەجـێ کـردن، لەو شوێنانەشـی کە چڕی دانیشتووانتان هەیە، مـافی ئەوەتـان هەبـێ بە شـێوەیەکی عادیلانە لە سـەرۆکایەتی دام و دەزگـا ئیـدارییەکان بەشـدار بـن، ئەو شـوێنانەی چڕی دانیشـتووانی هەیە، ئەو شـوێنانەی کە زۆریـنەن، مـافی ئەوەتـان هەبـێ کە سـەرۆکی یەکەی کـارگێری یـان

ئەنجـومەنی خـۆجێیی لە ئێـوە بـێ، چـونکە ئەوە بەو شـێوەیە نەبـێ تەعـاروز دەبـێ لەگەڵ یاسای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی قەزا و ناحییەکان، بەڵێ کاك صالح، فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن ڕەخـنەم لە بەڕێزانـی لیـژنەی یاسـایی هەیە، هەمـوو کاتێـك ئەو پێشـنیارانەی ئەندامانی بەڕێز بە هەند وەرناگرن، من دەگەڕێمەوە بۆ ئەو دوو ماددەی پێشوو، پێویسـتە لیـژنەی یاسـایی بـزانن جیاوازی لە نێـوان یەکسـانی و دادپەروەری دا هەیە، ئەوە یەك، دوو/ لەو یاسـایە پێشـنیارمان کـرد ئەوە پـێچەوانەی یاسـای ئەنجـومەنی پارێزگاکـانە، ئەگەر ئـێمە لێـرە پەسندیشـی بکەیـن، بە دڵنیـاییەوە کـار بە یاسـاکانی ئەنجـــومەنی پارێزگاکـــانەوە دەکـــرێن، نەك ئەوە بـــۆیە نـــاکرێ باســـی ئەنجـــومەنە خۆجێییەکانی تێدا بکرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وایە، یەکە کارگێڕییەکـــان، وەحـــداتی ئیـــداری لەگەڵ ئەنجـــومەنە خۆجێییەکـــان کە مەجالیسی محەلین، ئەوە یاسایەکی تایبەتی هەیە، کە یاسای ئەنجومەنی پارێزگا و قەزا و ناحییەکـانن، ئەوانە بە پێـی ئەو یاسـایانە هەڵـدەبژێردرێن، سـەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان و سەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێییەکان، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6) بەو شێوەیە داڕێژرایەوە:

بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان:

1- مافی بەشداری کردنیان هەیە لە دەسەڵاتی یاسادانان و جێبەجێ کردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.

2- لەو ناوچانەی کە چڕی دانیشتووان پێك دەهێنن مافی بەشداری کردنیان هەیە لە بەڕێوەبردنی دامودەزگا حکومی و ئیدارییەکان بەپێی یاسا بەرکارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەی کە خوێندرایەوە؟ (59) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

ماددەی (7): پێویستە لەسەر پێکهاتەکان و ئەو ئەندامانەی سەر بە ئەوانن لە کاتی پیادە کردنی ئەو مافانەی لەو یاسایەدا هاتوون ڕێزی مافی کەسانی دیکە بگرن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانانە گفتوگۆی ماددەکە دەکەن:

خلـف أحمـد، فرحـان جـوهر، رابـون توفیـق، أبـوبکر عمـر، بەهـار عبـدالرحمن، ئایـدن معروف، یعقوب گۆرگیس، ماجد عثمان، سرود سلیم، یروانت نیسان، بەهزاد درویش، کمال یلدا، علی هالۆ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڕێز کاك ئایدن، فەرموو.
بەڕێز ئایدن معروف سلیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لە ماددەی حەوت دا ئەو ماددەیە زیادە، زۆر زەعیفە، داوا دەکەم ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز کاك رابون، فەرموو.
بەڕێز رابون توفیق معروف:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پشتگیری قسەکانی بەڕێز کاك ئایدن دەکەم، ئەو ماددەیە زیادەیە و داوا دەکەم لاببرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز کاك فرحان، فەرموو.
بەڕێز فرحان جوهر قادر:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پشتگیری کاك ئایدن و کاك رابون دەکەم ئەو ماددەیە زیادە و هەڵبگیرێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، کاك خلف، فەرموو.
بەڕێز خلف أحمد معروف:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش پشتگیری لادانی ماددەکە دەکەم، لەبەر ئەوە ی لە هۆیەکانی دەرچوون ئیشارەتی پێدراوە، ئەگەر لانەبرا، پێشنیار دەکەم بەم جۆرە بخوێندرێتەوە (پێویستە لەسەر پێکهاتەکان لە کاتی پیادە کردنی ئەو مافانەی لەم یاسایەدا هاتووە ڕێزی مافی کەسانی دیکە بگرن).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز کاك أبوبکر، فەرموو.
بەڕێز أبوبکر عمر عبدالله (أبوبکر هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
هەمان تێڕوانینم هەیە، ماددەکە لاببرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، بەڕێز کاك یعقوب، فەرموو.
بەڕێز یعقوب گۆرگیس یاقۆ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەو ماددەیە پێویست نییە، لاببرێ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
مامۆستا ماجد، فەرموو.
بەڕێز ماجد عثمان توفیق:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش پێموایە لاببرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشه، سوپاس، د.سرود، فەرموو.

بەڕێز سرود سليم متى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیاری ئەوە دەكەم ئەو مادده لابرێ، زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو بەهار، فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەمان بۆچوونم هەیە، بەڵام موبەریرەكانی دەخەمە ڕوو، یەكەمیان/ لە ڕاستی دا ئەوە شتێكی ئەخلاقی یە، نەوەكو یاسایی، هەر كەس دەبێ ڕێز لە مافی كەسانی تر بگرێ، دووەمیشیان ئێمە ئەم یاسایەمان داڕشتووە لەبەر ئەوەی كە كۆمەڵێ خەڵك هەن كە موستەزعەفن، ئێستا مەترسی هەیە ئەوان ڕێز نەگرن لە مافی كەسانی تر؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشه، سوپاس، بەڕێز كاك علی هالۆ، فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پێشنیاری لابردنی ماددەكە دەكەم.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك بەهزاد درويش، فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش هەروەها پشتگیری ڕەئیا وێ دكەم كە ئەو مادده بێتە لابرن، چونكە ڕاستی تەحصیل حاصلە، مەسەلەی پێكڤە ژیانێ و پاراستنا مافێن دی، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك يروانت، فەرموو.

بەڕێز يروانت نيسان ماركۆس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەزیش دبێژم ئەڤ مادده بێتە لادان.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشه، سوپاس، بەڕێز كاك كمال، فەرموو.

بەڕێز كمال يلدا مرقۆز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمەش بۆچوونمان ئەوەیە ماددەكە لابدرێ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشه، سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەكان؟ خاتوو منى، فەرموو.

بەڕێز منى نبى نادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاتوو بەهار وشەیەكی بەكار هێنا نەشیاوە، (مستچعف)، داوا لە بەڕێزتان دەكەم لە پرۆتۆكۆل بسڕێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشه، سوپاس، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئـێمە وەكـو لیـژنە پەیوەندیـدارەكان پێمـانوایە بـوونی ئەم مـاددەیە زەروورە لێـرەدا، چونكە هەندێ جار لە پیادە كردنی مافەكانیان دا لەگەڵ ڕێزم بـۆ هەمـوو پێكهاتەكـان، نیزامی عام نابێ حدودی مافی خەڵكی تر ببەزێنێن، بۆیە مادام ئەم یاسایە كـۆمەڵێ مـافی داوە بەوان، لەبەرامبـەر دا واجیبێكـی هەیە كە ڕێزگرتنـی مـافی كەسـانی تـرە، لەو ڕوانگەیەوە ئـێمە لە لیـژنە هاوبەشـەكە ئەم ماددەیەمـان دانـاوە، ئێسـتاش پێمان باشە بمێنێتەوە، هەرچەندە زۆر پشتیوانیان لێ كرد، دەبـێ بخـرێتە دەنگـدانەوە، بەس ئەوە ڕەئی ئێمەیە لە لیژنەكە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باش، بەڕێز كاك سۆران، فەرموو.
بەڕێز سۆران عمر سعید:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەو یاسـایەی ئەمـڕۆ كە ئێسـتا لە كۆتاییەكەیـداین، پارێزگـاری مـافی پێكهـاتە ئـاینی و نەتەوەییەكان دەكـات، هەمـوو ماددەكـانی هەتـا ئێـرە دابـین كردنـی ئەو مافانەیە كە مومارەسـەی دەكەن، لەبەرامبـەر ئەوە یەك ئەرك دەخـرێتە سـەر ئەوان، ئەویـش پاراستنی مافی بەرامبەرە لە مومارەسـەی مـافەكەی خۆیـان، ئەوە پێمـوایە حەقێكـی ئاسایی بەرامبەرە كە بۆی بچەسپێ، هـیچ ئیشـكالێكیش نییە بـۆ لابردنـی، بـۆیە ئـێمە پشتیوانی مانەوەی دەكەین.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشـە، ئێسـتا ئەوە دەخەینە دەنگەوە كە دەڵـێ لاببرێ، دوایـی ئەگەر دەنگـی نەهێنـا ئینجـا دایـدەڕێژینەوە، كـێ لەگەڵ ئەوەیە كە مـاددەی (8) كە دەبێـتە مـاددەی (7) لە یاساكە لاببرێ؟ (39) كەس لەگەڵ ئەوەیە لاببرێ، كـێ دژیەتـی؟ (25) كەس دژیەتـی، كەواتە پەسـند كـرا و لابرا، ئەو مـاددەیەی كە لەلایەن خـاتوو حەیـاتەوە پێشـنیار كـرا، دەبێ لێرەدا جێی بكرێتەوە، جارێ دەیخەینە دەنگەوە كە ئایا ئەو ماددەیە زیاد بكرێ یـان نـا؟ دوایــی دادەڕێــژرێتەوە، خــاتوو حەیــات و بەشـێكی ئەنـدامانی پەرلەمـان پێشـنیاری ئەوەیـان كـرد كە ئەنجـومەنێكی ڕاوێژكـاری پێـك بهێنـرێ بـۆ پێكهاتەكـان، كە سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێت و بەرپرسیار بێـت لە هەمـوو كاروبـار و بوارەكـانی بەدواداچـــوون و چـــاودێری كـــردن و جێبەجـــێ كردنـــی نـــاوەڕۆكی یاســـاكە و مـــافی پێكهاتەكان، كێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو ئەنجومەنە، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.
بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئـێمە لە لیـژنەی یاسـایی پێمـانوایە كە ئەو ئەنجـومەنە پێویسـت نییە، چـونكە ئەوە یاسایە دەردەچێ، جیهەتی چاودێری كردنی دیاری كراوە، كە پەرلەمانە بەدواداچـوونی بۆ دەكات، پێویست بە ئەنجومەن ناكات دروست بكرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
بەڕێز كاك سۆران، فەرموو.
بەڕێز سۆران عمر سعید:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئـێمەش لەگەڵ ئەوە نـین بـار قورسـییەكی تـر بـۆ سـەر حكـومەت دروسـت بكـرێ، بە پێكهێنانی، بە ئیستیحداسی ئەنجومەنێك، یان دەستەیەكی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، دەیخەینە وتووێژەوە، ئەوە دەخەینە وتووێژەوە، کێ قسەی لەسەر دەکات؟ با بزانین د.سرود دەڵێ چی؟ فەرموو.
بەڕێز سرود سلیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لە (قانون تنظیم حقوق مکونات الشعب العراقي) بەغدا نووسراوە (یتم إنشاء مجلس مکونات الشعب العراقي)، بە تەصەورم زۆر باشە لە هەرێمی کوردستان عەینی مەجلیسیشمان هەبێ، هەتا تەعقیداتێکیشیان هەبێ لەو یاسایە دەتوانین بنووسین (یتم إنشاء مجلس مکونات شعب کوردستان وینظم ذلك بقانون)، ئەوە بۆ دوارۆژ، قانونێکی بۆ صیاغە دەکەین، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە زیاد بکرێ؟ ئەنجومەنێکی ڕاوێژکاری دروست بکرێ، (14) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (44) کەس دژیەتی، کەواتە پەسند نەکرا، ماددەی دوای ئەو، کە ماددەی (9) دەبێتە ماددەی (7).
بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی (7)
کار بە هیچ دەقێکی یاسایی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەو یاسایەدا ناکرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کەس قسەی نییە، بۆیە یەکسەر دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی؟ (66) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا.
بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی (8)
پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کەس نییە، دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی؟ (67) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا.
بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی (9)
ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کەس نییە، کەواتە دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی؟ (67) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا، هۆیە پێویستکارەکان. د.ڤالا فەرموو.
بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیە پێویستکارەکان

لەبەر ئەوەی کوردستان – عێراق دەوڵەمەندە بە هەمەجۆری نەتەوەیی و ئاینی و زمانەوانی و لەپێناو ڕێکخستنی مافی ئەو پێکهاتانەی تیایدا پێکەوە دەژین و مسۆگەرکردنی پیادەکردنیان بۆ ئەو ماف و ئازادییانەی لە پەیماننامە نێودەوڵەتییەکانی پەیوەندار بە مافەکانی مرۆڤەوە هاتوون و، وەك گەرەنتیەك بۆ مامەڵە کردن لەگەڵ هاووڵاتی کوردستانیی بەپێی پرونسیپی هاووڵاتیبوون بەچاوپۆشین لە جیاکاری ئەندامبوونیان، وە لەپێناو چەسپاندنی گیانی ڕێزگرتن و لێبووردەیی و یەکترقەبوڵکردن لە نێوان پێکهاتەکاندا، ئەوا ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان پێشنیار کرابوو کە ماددەی (3) لەگەڵ ئەو ماددەیە ببێ بە هۆکاری دەرچوواندن، بۆیە ماوەیەکمان دەوێت بۆ داڕشتنەوەی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، با ناوەکان بنووسین، بێگەر خان فەرموو.

بەڕێز بێگەر دڵشاد تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی ئاماژەی پێدا کە ماددەی (3) بهێندرێتە ئێرە، چونکە ئەوە پەیوەندارن بە یەك، بەڵام من بەم شێوەیە داڕشتنێکم بۆ کردووە لەناو هۆیەکانی دەرچوواندندا ئەو دەستەواژەیەی یاخود ئەو ڕستەیەی کە باس لەوە دەکات کە گرەنتییەك بۆ مامەڵە کردن لەگەڵ هاووڵاتیانی کوردستانی، من پێموایە لەبەرئەوەی هەموومان لەناو هەرێمی کوردستان یاخود لە کوردستان دا لەچوارچێوەی هەرێمی کوردستان دا مافمان پارێزراوە، من پێموایە ئەو ڕستەیە دەبێ لاچێ، پێشنیار دەکەم بەم شێوەیە داڕێژرێتەوە، ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستنی مافی پێکهاتەکان لە کوردستان ـ عیراق سەرباری مافە دەستوورییەکانیان بۆ مافە سیاسی و مەدەنی و کارگێری و ڕۆشنبیری و فێرکاری و ئابوورییەکان بە پێی یاسا ناوخۆی و نێودەوڵەتییەکان، لەبەرئەوەی کوردستان ـ عیراق دەولەمەندە بە هەمەجۆری نەتەوەیی و ئاینی دەستەبەری ئەو ماف و ئازادیانە دەکات کە لە پەیماننامە نێودەوڵەتیەکانی پەیوەندار بە مافەکانی مرۆڤەوە هاتوون، لە پێناوی چەسپاندنی گیانی ڕێز گرتن و لێبووردەیی و یەکتر قبوڵ کردن لە نێوان پێکهاتەکاندا ئەم یاسایە دەرچووێنرا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بینێرە بۆ لیژنە پەیوەندارەکان تکایە، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم لە جیاتی پێکهاتەکان، هاووڵاتیان بنووسرێ، واتە بەم شێوەیە (لە پێناو چەسپاندنی گیانی ڕێز گرتن و لێبووردەیی و یەکتر قەبوڵ کردن لە نێوان هاووڵاتیاندا، 2/ ئەم پرۆژە یاسایە وەکو پرۆژەکانی تر پڕە لە هەڵەی ڕێزمانی، ئەگەر فاریزە هات پێویست بە (و) ناکات، ئەگەر (و) هات پێویست ناکات فاریزە بنووسرێ، ئەمە بۆ هەیبەتی پەرلەمان جوان نییە واتا ناشرین کردنی زمانی کوردیە، 3/ وەکو هەڤاڵانی لیژنەی قانونی ئیشارەیان پێیدا ئەمە بەعەرەبی نووسراوە و تەرجومەی کوردی کراوە، بۆیە لە زۆربەی ماددەکات هەست دەکەین کە بە روحی کوردی

نەنووسراوە، دەبێ بگەڕێینەوە بۆ نوسخە عەرەبیەکە تا بە دروستی لە هەندێ ماددەکان بگەین، ئومێدەوارم لەمەودوا ئەمە ڕەچاو بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاپۆرتەکان بە زمانی کوردی بنووسرێ، هەروەکو چۆن لە یاسای زمانە فەرمییەکان ئەمە تەسبیت کراوە، سوپاس، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەم دەقەم نووسیوە (لەپێناو پاراستنی پێکەوە ژیانی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینییەکان کە بووەتە سیما و تایبەتمەندی کۆمەڵگای کوردستانی و بۆ ڕێکخستنی ماف و ئازادییەکان کە لە پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان و جاڕنامەی جیهانی مافی مرۆڤدا هاتوون بە مەبەستی چەسپاندنی پرەنسیپی هاووڵاتی بوون و لێبووردەیی و یەکتر قبوڵ کردن ئەم یاسایە دەرچووێنرا).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە تۆش بینێرە بۆ لیژنە پەیوەندارەکان، کاك غریب فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفى :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها تێبینیم لەسەر ئەوە هەیە کە هەر کاتێك وشەیەکی کوردیمان هەبێ واباشترە وشەیەکی عەرەبی بە کوردی کراو بەکارنەهێنین، بۆ نموونە یەکتر قبوڵ کردن، وشەی قبوڵ عەرەبیە و دەکرێ پێکەوە ژیان وەکو مامۆستا ابوبکر ئاماژەی پێی کرد ئەو وشەیە بەکاربێ باشترە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس با لیژنە پەیوەندارەکان داییڕێژنەوە ئەو کات بیخوێننەوە دەیخەینە دەنگەوە، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچوواندن

لە پێناو پاراستن و دەستەبەر کردنی مافە سیاسی و مەدەنی و کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری و ئابوورییەکانی پێکهاتەکان بەپێی یاسا ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکان و بۆ چەسپاندنی گیانی رێزگرتن و لێبووردەیی و پێکەوە ژیان لەنێوان هاووڵاتیانی کوردستانی عێراق ئەم یاسایە دانرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟ (71) کەس لەگەڵدایە، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا.

کۆی یاسایەکە دەخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە بەو شێوەیەی کە دەنگ لەسەر ماددەکانی درا؟ (74) کەس لەگەڵدایە، کێ دژیەتی؟ کەس نییە، کەواتە یاساکە پەسند کرا، پیرۆزبایی لە گەلی کوردستان دەکەین بەبۆنەی دەرچوونی ئەم یاسایە، پیرۆزبایی لە پێکهاتە جیاوازەکانی هەرێمی کوردستان و پێکهاتە ئاینی و پێکهاتە ئیتنی و نەتەوەییەکان دەکەین بە بۆنەی دەرچوونی ئەم یاسایە، بێگومان دەرچوونی ئەم یاسایە هەنگاوێکی گرنگ دەبێ لە قوڵ کردنەوەی گیانی نێوان پێکهاتە جیاوازەکانی هەرێمی کوردستان و لەهەمان کاتیش دا دەرچوونی ئەم یاسایە دڵخۆشکەر دەبێ بۆ سەرنج ڕاکێشانی پێکهاتە جیاوازەکانی ناوچە جێ ناکۆکەکان لەو سۆنگەیەی کە هەرێمی کوردستان نایەوێ هیچ چارەسەرێك بەزۆر بسەپێنێ بەسەر

ئەم پێكهاتــانە لەم ناوچــانە، بەڵكــو ئــێمە خوازیــارین لە هەرێمــی كوردســتان و لە دامەزراوە شــەرعیەكانی هەرێمــی كوردســتان كە ناوچەكــانی جــێ نــاكۆك، نــاوچە كوردســتانیەكانی دەرەوەی ئیــدارەی هەرێــم، دانیشــتووانەكانیان بە ویســتی خۆیــان داوای ئەوە بكەن كە بێنە سەر هەرێمی كوردستان، بـۆیە لەم سـۆنگەیەوە، پێمـانوایە كە دەستەبەر كردنی مافەكانیان ڕێگا خۆش دەكات بـۆ ئەوەی ئەوانیش پێیـان خـۆش بێ و حەز بكەن و كار بۆ ئەوە بكەن كە لە چوارچێوەی هەرێمی كوردستان دا بـژین، بۆیە ئەم یاسایە هەنگاوێكی گرنگە لەو پێناوە، دەست خۆشی لە لیژنە پەیوەندارەكان و لە ئەنـدامانی پەرلەمـانی كوردسـتان لە پێكهـاتە جیاوازەكـان دەكەیـن، كە ڕۆڵێكـی كارایـان هەبـوو لە دەركردنـی ئەم یاسـایە، بەڕێـز مامۆسـتا ماجـد قسـەیەكی هەیە فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خۆم و برایانم لە پێكهاتەی توركمان و پێكهاتەی كلدو ئاشوور و ئەرمەن، پڕ بە دڵ دەست خۆشی و سوپاسی خۆمان ئاراستەی یەكە بە یەكەی خوشك و برایانمان ئەندامانی پەرلەمانی كوردستان دەكەین لە دەرچوواندنی ئەم یاسایە، جێگەی ڕێـز و سـەربەرزیە بـۆ ئـێمە و بـۆ یەكەم جـار لە پەرلەمـانی كوردسـتان یاسـایەكی ئـاوا بـۆ پاراستنی مافی پێكهاتەكان دەربچووێنرێ، بەو هیوایەی كە بتوانین لە داهاتوویەكی نزیـك دا مافەكانمـان لە چوارچێـوەی دەسـتووری كوردسـتان دا زامـن بكرێـت و بە حەقیقـی مافەكانمـان مومارەسـە بكەیـن لە ژێـر ئاڵـای كوردسـتان، سـوپاس بـۆ سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان و سـوپاس بـۆ هەمـوو فراكسیۆنەكان كە بە دڵـی ئـێمە و باشـتر لە داخوازیەكـانی ئـێمە پشـتگیریان لێكـردین، دەسـتتان خـۆش، بـژی برایەتــی كــورد و توركمــان و كلــد و ئاشــووری و ئەرمەن، هەر ســەركەوتوو بــن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سوپاس بـۆ لیژنە پەیوەنـدارەكان، داوا لە ئەنـدامانی لیـژنەی مافەكانی مـرۆڤ دەكەیـن كە بچـنەوە جێگاكـانی خۆیـان دەسـتتان خـۆش، پێشـنیارێك هەیە كە بـڕگەی (3 و 2) پـێش و پـاش بخەیـن، كـێ لەگەڵ ئەوەیە كە ئـاڵوگۆڕی بـڕگەی (3) و (2)ی بەرنـامەی كـار بكەیـن، كـێ لەگەڵیەتـی؟ (43) كەس لەگەڵیەتـی، كـێ دژیەتـی؟ (12) كەس دژیەتــی، كەواتە پەســەند كــرا، داوا لە ســەرۆكایەتی لیــژنەی یاســایی دەكەین كە دەست بكەن بە خوێندنەوەی یەكەمی/ ئەو پرۆژە یاسا و بڕیارانەی كە لە بـڕگەی (2) بەرنـامەی كـاری دانیشـتنەكەدا هەن، بە پێـی مـاددەی (71) لە پەیـڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان، ژمارە (1) ی ساڵی (1992)ی هەموار كراو، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەڕێگای بەڕێزتانەوە داوا لە ئەندامانی لیژنەی یاسایی كاك شوان و مامۆسـتا ابـوبكر دەكەین كە بفەرموون بۆ خوێندنەوەی یەكەمی ئەو پرۆژە یاسایانە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموون، كاك ابوبكر فەرموو.

بەڕێز ابوبكر هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پـرۆژە یاسـای یەکەم بـریتیە لە جـێ بەجـێ کـردن و هەمـوار کردنـی هـاوردەکردن و فرۆشـتنی بەروبـوومە نەوتییەکـان ژمـارە (9)ی سـاڵی (2006) کە پێکهـاتووە لە (9) مادده وهۆکارەکانی دەرچوواندن، لەلایەن ئەم پەرلەمانتارە بەڕیزانەی لای خـوارەوە واژوو کـراوە (1/د.ڕێـواز فـائق، 2/د.عـزت صـابر، 3/بـێگەرد دڵشـاد، 4/ سـعید محمـد سـعید، 5/ گـۆران ئـازاد، 6/ تەلـار لطیـف، 7/ ئـاواز شـێخ جەنگـی، 8/زانـا عبدالرحمن،9/دلێر مصطفی ،10/ سەرکەوت سەرحەد، 11/خلف احمد، 12/عباس فتاح، 13/قادر وەتمان،14/صالح فەقێ محمدامین،15/گەشە دارا حفید، داواکارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکان بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پـرۆژە یاسـایە ئاراسـتەی گشـت ئەنـدامانی پەرلەمـان و لیـژنەی وزە وسەرضـاوە سروشتییەکان و لیژنەی کاروباری یاسایی پەرلەمان دەکەین.کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

2/ بریتیە لە یاسای کۆمپانیای کوردستان بۆ تەسفیە کردنـی نەوت و پێکهاتەکانی کە پێکهاتووە لە (18) مـاددە بە بـێ هۆکـاری دەرچوواندن، لەلایەن ئەم بەڕێزانە واژوو کراوە، (فـائق مصـطفی ، رۆزا محمـود عثمـان، د.پەری صـالح، عبـدالرحمن علـی رضـا، شێرکۆ حەمە امین، علی حەمە صالح، پەروا علـی، بـرزۆ مجیـد، منیـرە عثمـان، محمـود حـاجی عمـر، ایـوب عبـدالله) داواکـارین لە بەڕێزتـان ئاراسـتەی لیـژنە پەیوەنـدارەکانی بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاراسـتەی لیژنەکـانی وزە و سەرضـاوە سروشـتییەکان و لیـژنەی دارایـی و کاروبـاری ئـابووری و وەبەرهێنـان و لیـژنەی یاسـایی پەرلەمـان و گشـت ئەنـدامانی پەرلەمـانی دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای هەموارکردنەوەی یاسای بـاری کەسێتی ژمارە (88) ی سالّی (1959) کە پێکهـاتووە لە شـەش مـاددە و هۆیەکـانی دەرچووانـدن، لەلـایەن ئەم پەرلەمانتـارە بەڕێزانەی خـوارەوە واژوو کـراوە، (تەلار لطیـف، شـیلان جعفـر، فیـروز گە، گەشە دارا حفید، کەژاڵ هادی، د.پەری صالح، ئاواز شێخ جەنگـی، نەجـات محمـد، سروود سـلیم)، داواکارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکان بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پـرۆژە یاسـایەش ئاراسـتەی لیـژنەی کاروبـاری کۆمەڵـایەتی و منـداڵ و خێـزان و لیژنەی کاروباری یاسایی و گشت ئەندامانی پەرلەمانی دەکەین، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پـرۆژە یاسـای قەرەبـووکردنەوەی قوربانیـانی ڕاگواسـتنی بەزۆرە ملـێ لەنـاوچە سـنووریەکانی هەرێمـی کوردسـتان کە پێکهـاتووە لە (17) مـاددە و هۆیەکـانی دەرچوواندن، کە لەلایەن ئەم پەرلەمانتارانەی خوارەوە واژوو کراوە، (د.عبدالله جاسم

ڕێكانی، نەجات محمد عبدالله، فیرۆز گە، ناضم كبیر محمد، هێڤا حاجی، محمد علی یاسین، ڤیان عباس، مەردان خدر، قادر وەتمان، مریم صمد، علی هالۆ، فرحان جوهر، سعید مصیفی، هەورامان گەچێنەیی)، داواكارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەكان بكەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی مافەكانی مرۆڤ و لیژنەی دارایی و كاروباری ئابووری و وەبەرهێنان و لیژنەی یاسایی پەرلەمان و گشت ئەندامانی پەرلەمان دەكرێت، كاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای پێنجەم، پرۆژە یاسای پاراستنی مافی نەخۆش و پزیشك و كارمەندە تەندروستییەكان كە لە (23) ماددە پێك هاتووە لەگەڵ هۆیەكانی دەرچوواندن، لەلایەن (14) ئەندام پەرلەمانەوە واژوو كراوە، كە ناوەكانیان بەم شێوەیەیە (بەیار طاهر دۆسكی، د.شرین حسنی، د.سراج احمد محمد، شوان شێخ احمد، زۆزان صادق، وحیدە یاقو، تحسین اسماعیل، شیلان شێخ جعفر، حەیات مجید، هێڤا حاجی میرخان، مەردان خدر، ناضم كبیر، عباس غزالی، ئومێد خۆشناو)، تكایە بە ئاراستە كردنی بۆ لیژنەی پەیوەندار.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی كاروباری تەندروستی و ژینگە و لیژنەی كاروباری یاسایی و گشت ئەندامانی پەرلەمانی دەكەین، كاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پرۆژە بڕیاری دیاری كردنی ڕۆژی (2014/8/3) وەك ڕۆژی جینۆساید كردنی شنگال، كە لە چوار بڕگە پێكهاتووە بێ هۆیەكانی دەرچوواندن دەرچووە و لەلایەن (38) ئەندامی پەرلەمانەوە واژوو كراوە كە ناوەكانیان بەم شێوەیەیە (شامۆ شێخۆ، ئومێد عبدالرحمن، حەیات مجید، فیروز گە، زیاد حسین، امنە زكری، محمد صادق، د.شرین حسنی، فرحان جوهر، صالح بەشارەتی، ڤەمان فیصل، شوان شێخ احمد، دڵشاد شعبان، تحسین اسماعیل، بەشار مشیر، عەباس غزالی، محمد علی یاسین، بەیار طاهر، د.ڤاڵا فرید، نەجات محمد عبدالله، قادر وەتمان رسول، سعید محمد سعید، ابوبكر هەڵەدنی، سهراب میكایل، شێركۆ حەمە امین، عبدالرحمن علی رضا، عزت صابر اسماعیل، برزۆ مجید عبدالله، كەمال یەڵدا، د.سروود سلیم، ماجد عثمان، سۆران عمر، د.شوان قەڵادزەیی، ایوب عبدالله، بێستوون فائق، د.پەری، قارەمان قادر، د.سراج شێخ احمد)، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان تكایە بە ئاراستە كردنی بۆ لیژنەی پەیوەندار.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی لیژنەی پێشمەرگە و شەهیدان و زیندانیانی سیاسی و جینۆساید و لیژنەی كاروباری یاسایی پەرلەمان و گشت ئەندامانی پەرلەمان دەكەین، كاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

داواکارم ئاراستەی لیژنەی ناوچە کوردستانیەکانیشی بکەی؟.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشـە، ئاراسـتەی لیـژنەی نـاوچە کوردسـتانیەکانی دەرەوەی ئیـدارەی هەرێمیشـی دەکەین، کاك شوان فەرموو.
بەڕێز شوان شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پـرۆژە بڕیـاری تـایبەت بە پەنـابەران و دیپـۆت کـراوان، کە لە (8) بـڕگە و هۆیەکـانی دەرچووانـدن لە لـایەن (23) ئەنـدامی پەرلەمـانەوە واژوو کـراوە، ناوەکـانیش بەم شێوەیەیە (سالار محمـود، بێگەرد دڵشـاد، دلێـر مـاوەتی، گـۆران ئـازاد، تەلار لطیـف، گەشـە دارا، عبـاس فتـاح، سـەرکەوت سـەرحەد، عـزت صـابر، صـالح فەقـێ، قـادر ڕەزگەیی، سەعید مەسیفی، ئـاواز شـێخ جەنگـی، شێرکۆ حەمە امین، قارەمان قادر، محمد علی یاسین، عمر صالح کـۆچەر، فیـروز گە، د.شـوان قەڵادزەیی، زۆزان صـادق، علی هالۆ، بەهار عبدالرحمن، عبدالرحمن فارس، ابوکاروان) بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان تکایە بۆ ڕەوانە کردنی بۆ لیژنە پەیوەندارەکان.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی لیـژنەی پەیوەندییەکان و رەوەنـدی کوردسـتانی و لیـژنەی کاروباری یاسایی پەرلەمـان و گشـت ئەنـدامانی پەرلەمـانی دەکەیـن، زۆر سـوپاس بـۆ لیژنەی یاسایی، خاتوو حەیات نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.
بەڕێز حەیات مجید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەم پـرۆژە یاسـایە و ئەوەی پێشـووتریش پێویسـتە ئاراسـتەی لیـژنەی مـافی مـرۆڤ بکرێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
ئەمە تایبەتمەندە بە تەخەسوسی یەك لە لیژنە پەیوەندارەکان، بـۆیە پێویسـت ناکـات ئاراستەی لیژنەی مافەکانی مرۆڤی بکەین، زۆر سوپاس، مامۆستا غریب فەرموو.
بەڕێز غریب مصطفی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
سێیەم پرۆژە یاسا ئەوەی کە تایبەتە بە باری کەسێتی بە پێویسـتی دەبیـنم ئاراسـتەی لیژنەی ئەوقاف بکرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
ئەوە پەیوەندیـدارە بە موشـاهەدە، پەیوەنـدی بە لیـژنەی ئەوقـافەوە نییە، ئەو پـرۆژە یاسایەی لەبەردەمتـانە خوێنـدووتانەتەوە، ئەوە پەیوەنـدارە بە چـۆنیەتی بینینـی منـاڵ لەلایەن دایـك و بـاوکەوە، لەبەرئەوە پێویسـتی بە لیـژنەی ئەوقـاف نییە، کـاك سـراج فەرموو.
بەڕێز د.سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەو پرۆژە یاسایەی ئەمڕۆ پەسەندمان کـرد ئەوەش تەحـویلی لیـژنەی ئەوقـاف نەکـرا بەداخەوە، بەڵام هەندێك شت هەیە ئینسـان دەقیـق بێـت لەسـەر ئەو بـوارە ئـێمەش کەسـانی پسـپۆڕ و شـارەزامان تێدایە حەزمـان لێـیە بابەتەکـان دەوڵەمەنـد تـر بکەیـن، ئەگەر تەحویلی ئێمە کرا چی تێدایە، ئێمەش دوو قسەی لێ دەکەین.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
هیچ موشكیلەی تێدا نییە بەس ئەمەش ئیشتان قورس دەكات و ئامادەكردنی ڕاپۆرت لەسەر پرۆژە یاسایەكە قورس دەكات، سێ لیژنە لەسەری دابنیشێ و ڕاكانی خۆیان گەلاڵە بكەن، مەسەلەی بینینی مناڵ لەلایەن دایك و باوكەوە پێموا نییە مەسەلەیەكی دینی بێ تا ئاراستەی ئێوە بكرێ، مامۆستان انس قسەیەكت هەبوو؟ فەرموو.
بەڕێز انس محمد شريف:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەگەر بابەت (حچانە) بێتن حەزانە موتەعەلقە بە بابەتی شەرعی و حەز دەكەین ئاراستەی ئەو بكرێت، ئەگەر بابەت گرێدای وی بێتن.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك ابوبكر فەرموو.
بەڕێز ابوبكر عمر (هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
پێویستە لیژنەی كاروباری ژنانیش لەو یاسایەدا هەبێ.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
پێموانییە پێویستی بە لیژنەی كاروباری ژنان هەبێ، چونكە ئەمە مافی باوك و دایكە، مادام خێزانمان هەیە و مادام لیژنەیەكمان هەیە تایبەتمەندە بە خێزان، لەبەرئەوە پێویست ناكات ئاراستەی لیژنەی كاروباری ئافرەتان بكرێ، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوە لە هەمواری پەیڕەوی ناوخۆ ئەم بابەتە موعالەجە دەكرێ و تەنها ئەو ماددانەی كە پەیوەندارە بە لیژنەیەكی دیاری كراو ئاراستەیان دەكرێ، ناكرێت هەموو پرۆژە یاساكان ئاراستەی ئەم لیژنانە بكرێ بەم زۆریە و ئەو كاتە ئامادەكردنی ڕاپۆرت كارێكی ئەستەم دەبێ، بۆیە مادام لیژنەیەكمان هەیە بەناوی كاروباری كۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان، ئەم بابەتەش پەیوەندی بە خێزانەوە هەیە و پەیوەندی بە دایك و باوكەوە هەیە، بۆیە ئاراستەی لیژنەی مافەكانی ئافرەت و ئاراستەی لیژنەی ئەوقافی ناكەین، بەڕێزان بەم شێوەی هاتینە كۆتایی دانیشتنی ئەمڕۆ، بڕگەی (3) هەڵدەگرین بۆ دانیشتنی داهاتووی پەرلەمان، زۆر سوپاس بۆ ئێوەش.

فخرالدين قادر سكرتێری پەرلەمانی كوردستان – عێراق	**جعفر ابراهيم ئێمینكی** جێگری سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان – عێراق	**د. يوسف محمد صادق** سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پڕۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە 10
چوارشەممە ڕێكەوتی 2015\4\29
خولی چوارەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (10)
چوارشەممە ڕێکەوتی 2015/4/29

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی 2015/4/29 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی یوسف محمد صادق سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (10)ی خولی چوارەمی, ساڵی (2015) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (1)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەکەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی 2015/4/29 دا بەم شێوەیە بێت:

1 پێشچاو خستن و گفتوگۆ کردنی ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر ماددەی (5) ی یاسای ژمارە (7) ی ساڵی (2014)، یاسای هەمواری یەکەمی یاسای گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011).

2- هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پێکهێنانی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بەدواداچوون بۆ بەجینۆساید ناساندنی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (22) ی ساڵی (2014)

3- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەو پرۆژە یاسایانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو:

یەکەم: پرۆژە یاسای بەرەنگار بوونەوەی بازرگانی کردن بە مرۆڤ لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

دووەم: پرۆژە یاسای دوورکەوتنەوە لە سووکایەتی کردن بە ئاینەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

سێیەم: پرۆژە یاسای ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای خانووبەرە ژمارە (9) ی ساڵی (2008) لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کوردستان دەست پێ ئەکەین، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، دانیشتنی ژمارە (10)، ڕۆژی دانیشتن (2015/4/29)، بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی بڕگە یەکی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانی عێراق، ژمارە (1) ی ساڵی (1992)ی هەموار کراو، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا کاتی دانیشتنی ژمارە (10) ی خولی بەهارە لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەرلەمان لە کاتژمێر (11) ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە، ڕێکەوتی (2015/4/29) بەرنامەی کاری دانیشتن بەم شێوەیە بێت:

1 پێشچاو خستن و گفتوگۆ کردنی ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر ماددەی (5) ی یاسای ژمارە (7) ی ساڵی (2014)، یاسای هەمواری یەکەمی یاسای گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011).

2- هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پێکهێنانی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بەدواداچوون بۆ بەجینۆساید ناساندنی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (22) ی ساڵی (2014)
3- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەو پرۆژە یاسایانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو:
یەکەم: پرۆژە یاسای بەرەنگار بوونەوەی بازرگانی کردن بە مرۆڤ لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
دووەم: پرۆژە یاسای دوورکەوتنەوە لە سووکایەتی کردن بە ئاینەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
سێیەم: پرۆژە یاسای ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای خانووبەرە ژمارە (9) ی ساڵی (2008) لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
ئێستا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەین پوختەیەك لە دانیشتنی پێشووی پەرلەمان بخوێنێتەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورە، پوختەی دانیشتنی ژمارە (9) ی کۆبوونەوەی ئاسایی پەرلەمان لە بەرواری (2015/4/21) بەو شێوەیە بوو:
1 دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە.
2- خوێندنەوەی پوختەی دانشتنی پێشوو، و خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادە نەبوو و ئامادە نەبووی کۆبوونەوەی لیژنەکانی پەرلەمان لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.
3- پەسند کردن و گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای پاراستنی مافەکانی پێکهاتە نەتەوەی و تیرە ئاینییەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
4- ئاڵوگۆڕکردنی خاڵی دووەمی بەرنامەی کار بۆ خاڵی سێیەم و بە پێچەوانەوە.
5- خوێندنەوەی یەکەم بۆ حەوت پرۆژە یاسا و بڕیار لەلایەن لیژنەی یاساییەوە.
6- پێشچاوخستن و ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێمی کوردستان لەسەر ماددەی (5) ی یاسای ژمارە (7) ی ساڵی (2014) یاسای هەمواری یەکەمی یاسای گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011) بۆ دانیشتنی ئەمڕۆ دواخرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە بەڕێزتان ئەکەین ناوی ئامادە نەبووانی دانیشتنی پێشووی لیژنەکانی پەرلەمان بخوێننەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

ناوی ئامادە نەبووانی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (9) ی ئاسایی لە بەرواری (2015/4/21) مۆڵەت دراون بوون یان بێ مۆڵەت ئامادە نەبوون لە دانیشتنی یەکەم بەم شێوەیەیە:
1 انور قادر-مۆڵەت
2- ئاری محمد- مۆڵەت
3- باپیر کاملا-مۆڵەت
4- تحسین اسماعیل-مۆڵەت
5- حسین اسماعیل-مۆڵەت
6- دلێر مصطفی -مۆڵەت
7- ڕێواز فائق-ئامادە نەبوو
8- زۆزان صادق-مۆڵەت

9- سهراب میکائیل-مۆڵەت
10- شامۆ شیخۆ-مۆڵەت
11- شرین حسنی-مۆڵەت
12- عمر عینایەت-مۆڵەت
13- عمر مصطفى -مۆڵەت
14- فەرهاد حەمە صالح-مۆڵەت
15- مدینە ایوب-مۆڵەت
لە دانیشتنی دووەم بەم شێوەیەیە:
1 ابراهیم احمد-مۆڵەت
2- انور قادر-مۆڵەت
3- ئاری محمد-مۆڵەت
4- باپیر کاملا-مۆڵەت
5- تحسین اسماعیل-مۆڵەت
6- جمال عثمان-ئامادە نەبوو
7- حسن صالح-مۆڵەت
8- حسین اسماعیل-مۆڵەت
9- دڵشاد شعبان-مۆڵەت
10- دلێر مصطفى -مۆڵەت
11- ڕێواز فائق-ئامادە نەبوو
12- زۆزان صادق-مۆڵەت
13- سهراب میکائیل- مۆڵەت
14- شامۆ شێخۆ- مۆڵەت
15- شرین حسنی-مۆڵەت
16- عبدالله محمود- مۆڵەت
17- عمر عینایەت- مۆڵەت
18- فەرهاد حەمە صالح-مۆڵەت
19- مدینە ایوب- مۆڵەت
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، کۆبوونەوەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانی کوردستان لە (2015/4/22) تا (4/29) بەم شێوەی خوارەوە بووە.
1 لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی لە (4/22) کۆبوونەوەی کردووە:
1 محمد صادق-مۆڵەت
2- قادر ئۆتمان-مۆڵەت
3- عبدالرحمن فارس-مۆڵەت
4- باپیر کامەلا- مۆڵەت
5- عبدالله حاجی محمود- مۆڵەت
6- یعقوب گورگیس- مۆڵەت
دووەم: لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە (4/22) کۆبوونەوەی کردووە:
1 شامۆ شێخۆ- مۆڵەت
سێیەم: لیژنەی کشتوکاڵ و ئاژەڵداری و ئاودێری و بەنداوەکان لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 خلف احمد- مۆڵەت بووە

2- ئاواز جنگی-مۆڵەت
چوارەم: لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 زانا عبدالرحمن-مۆڵەت
پێنجەم: لیژنەی دەستپاکی لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
سەرجەم ئەندامانی ئامادە بوون.
شەشەم: لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆسیاد و زیندانیانی سیاسی لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 ئاری محمد-مۆڵەت
2- محمد صادق- ئامادە نەبووە
3- هەورامان حەمە شەریف-مۆڵەت
حەوتەم: لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 حیات مجید- ئامادە نەبووە
2- کەژاڵ هادی- ئامادە نەبووە
3- مریم صمد- ئامادە نەبووە
هەشتەم: لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرضاوە سروشتییەکان لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 دڵشاد شعبان- ئامادە نەبوو
2- علی هالۆ- ئامادە نەبوو
3- صالح بەشار- ئامادە نەبوو
4- یراونت نیسان- ئامادە نەبوو
5- بەیار طاهر- ئامادە نەبوو
نۆیەم: لیژنەی دارایی و کاروباری دارایی و وەبەرهێنان لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 ڕۆزا محمود- ئامادە نەبوو
دەیەم: لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 سەرجەم ئەندامان ئامادە بوون
یانزە: لیژنەی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 محمد علی- مۆڵەت
2- تەلار لطیف- مۆڵەت
دوانزە: لیژنەی کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 پەری صالح مۆڵەت
2- ئاواز جنگی- مۆڵەت
3- تەلار لطیف _ مۆڵەت
4- منیرە عثمان- مۆڵەت

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئاری نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نوقتەی یەکەمم ئیزافەیەکە بۆ ئەو خوێندنەوەی بەڕێز سکرتێری پەرلەمان خوێندیەوە، ڕاستە ئێمە (4/22) کۆبوونەوەمان ئەنجام داوە، بەڵام هەر بۆ پرۆتۆکۆل و یەکەمجاریش بووە حەز ئەکەین لە پرۆتۆکۆل بنووسرێ کە ئێمە کۆبوونەوەکەمان بردە مۆنۆمێنتی هەڵەبجەی شەهید، دوو، داوا لە بەڕێزتان ئەکەم کە بڕگەی یەك و

دوو جێگـۆڕکێی پـێ بکـرێ، داوا لە پەرلەمانتـارانیش ئەکەم کە پشـتیوانیم بـکەن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێم وابێ ئێشکالێکی ئەوتۆ نییە بەرنامەی کار بەشێوەی خـۆی بڕوات، بە تایبەتی سەرۆکی دەستەی گشتی دەستپاکیش لێرە ئامادەیە، بەخێرهاتنی ئەکەین، بەڕێز دکتۆر ئەحمەد سەرۆکی گشتی دەستپاکی، بەڵام ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان ڕازی بوون لەسەر ئەوە وا ئەکەین، کاك فایەق نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە (4/28) لیژنەی ئاوەدان کردنەوە و نیشتەجێ کردن کۆبوونەوەی خۆمان کردووە، بانگهێشتی سەرۆکی وەبەرهێنانیشمان کرد، لەوێ ئامـاژەی پێێـندراوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە ڕاپرۆتەکەتان نەگەیشتۆتە دەستیان، کاك ئومێد نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز ئومێد خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمڕۆ لە مێژووی کورد ئاسایی نییە کە (7) مانگ بەر لە ئێستا پەرلەمانی کوردستان لەسـەر پێشـنیاری بەڕێـز سـەرۆکی هەرێمـی کوردسـتان بڕیـارێکی مێژوویـی و یەکگرتوومان دەرکرد، دوای ئەو (7) مانگە کە کۆمەڵێك ڕەهەندی هەیە لە چوونی پێشـمەرگە بـۆ بەشـێکی تـری وڵات و شـەڕ کـردن لەگەڵ گرووپێکـی تیرۆریسـتی بە هاوکاری یەپەکە و یەپەژە بە خۆشحاڵیەوە ئێستا وەکو کەرنەڤاڵێك لەلایەن خەڵکی کوردستان کە چۆن بەچاوی فرمێسکی هاووڵاتیانی ئەو وڵاتە بەڕێکران، ئەمڕۆ بە خۆشحاڵیەوە پێشوازیان لێ ئەکرێ، و بۆ یەکەمین جار هێزێکی کوردی نیزامی بەنێو وڵاتێك بڕوات کە وڵاتی تورکیایە، گەلێ جار ئەو وڵاتە ڕێگەی بە زهێزەکان نەدایە هێز بەنێویدا بچێ، بۆیە ئەو تۆمارە پڕ سەروەریانەی کە...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد ئەوە نوقتەی نیزامی نییە...

بەڕێز ئومێد خۆشناو:

.....داواکارییە، خۆشەویستی یەپەگە و یەپەژە زیـاد بـوو، یەکڕیـزی بەرپا بـوو، ئەوانە هەمـووی کـاری پەرلەمـانە، داواکـارین، ئەمـڕۆ پەرلەمـانی کوردسـتانیش وەکـو هەڵویستێك بۆ قوربانی دانی ئەو پێشمەرگانە بـۆ ئەو شەهیدانە، و ئەو برینـدارانەی ئەو ڕۆژە مێـژووییە ئەگەر لە چوارچێـوەی بەیانـامەیەکیش بـێ، ئێـوەش وەکـو سەرۆکایەتی پەرلەمان بەشێك بن لەو خۆشیانە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سـوپاس، بە دڵنیـاییەوە پەرلەمـانی کوردسـتان هاوشـێوەی دامەزراوەکـانی تـری هەرێمی کوردستان ئەرکی خۆی لەم بوارە جێ بەجـێ کردووە، بڕیاری ناردنی هێزی پێشمەرگە بۆ کۆبانێ کە بڕیارێکە ئەم خولەی ئێستای پەرلەمان بە هەموو ئەندامانی پەرلەمـان، و بە هەمـوو فراکسیۆن و دەستەی سـەرۆکایەتی شانازی پێـوە ئەکەن لە دوای ئەوەی بەڕێـــز ســـەرۆکی هەرێـــم و وەزارەتـــی پێشـــمەرگە و لـــایەنە پەیوەندیـدارەکانی تـر هەمـاهەنگی پێویسـت کـرا بـۆ ناردنیـان، لێـرە لە پەرلەمـانی کوردسـتان دەنگـی لەسـەر درا، جـێگەی خۆشـحاڵیە کە دوای جـێ بەجـێ کردنـی ئەرکەکەیـان ئەوان بە دڵنیاییەوە چوونی پێشمەرگە بـۆ کۆبـانێ بـووە هـۆی گـۆڕانی هاوسـەنگی هێـز لەوێ، و خۆشـبەختانە نەك کۆبـانێ، بەڵکـو هەمـوو ئەو شـار و

شارۆچکانەی لە دەوروبەری کۆبانێن لەلایەن هێزی پێشمەرگە و پیشتیوانانی تر و لەلایەن شەرڤانان و هێزەکانی یەپەگە و یەپەژە جێگەی دڵخۆشیمانە، و جێگەی دڵخۆشیشە دوای کۆتایی هاتنی موهیمەی هێزی پێشمەرگە و ئەو ئەرکەی پێیان سپاردرابوو، لە (10) ڕۆژی ڕابردوو بە ڕەسمی لە سەرۆکایەتی پەرلەمان ئاگادار کراینەوە کە کاری ئەو هێزە تەواو بووە، و ئەگەڕێنەوە هەرێمی کوردستان، هێزی پێشمەرگە نەك لە کۆبانێ، بەڵکو لەو سنوورەی کە درێژی (1050) کیلۆمەترە توانیانە هاووڵاتی و پێکهاتە جیاوازەکانی هەرێمی کوردستان بپارێزن، ئەوەش جێگەی سەربەرزی ئێمەیە، خوێنی شەهیدانی ئێمە بۆتە هۆی ئەوەی ئەزموونی حوکمڕانی لە هەرێمی کوردستان بەو شێوەی ئێستای بەردەوام بێ، بۆیە بەردەوام پەرلەمان ئەو گوتارەی خۆی دووبارە ئەکاتەوە، دوو نوقتەی نیزامی تر هەیە، بەس تکا ئەکەم نوقتەی نیزامی بێ، فەرموو دکتۆر عیزەت.

بەڕێز د.عزة صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ لیژنەی دارایی و کاروباری وەبەرهێنان کۆبوونەوەی خۆی ئەنجام دا، ڕاپۆرتی خۆی ئامادە کرد، بەڵام، ئیشارەتی پێ نەدراوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە نەگەیشتۆتە دەستی سکرتێری پەرلەمان، خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوم لە لیژنەی کۆمەڵایەتی بە مۆڵەت خوێندرایەوە، من لەو لیژنە نەماوم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو بەڕێزتان ئەگادارن بەپێی ماددەی (26) ئەندامی پەرلەمان (حەسانە) ی هەیە لە هەر لێدوانێك ئەیدات لە کاتی بەئەنجام گەیاندنی ئەرکەکەی، هاوڕێیەکی ئێمە......

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان یاداشتێك ئەدەین، ئەوە پەیوەندی بە بەرنامەی کارەوە نییە، ئێمە لە پەرلەمان تاوتوێی ئەکەین لە پەرلەمان، باشە، ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان دەکەین کە بێنە سەر مەنەصە بۆ دەست پێ کردن بە بەرنامەی کار، باشە، ئەو ئیشەمان کوتاییمان پێ هێنا، ئەمە بابەتێکە ئێمە دیراسەی دەکەین پێویست ناکات ئێستا تۆ لێرە قسەی لەسەر بکەی، بەڕێز لیژنە پەیوەندیدارەکان، لیژنەی یاسایی، لیژنەی دەستپاکی بابێنە سەر مەنەصە بۆ دەست پێ کردن بە بەرنامەی کار، کاك (عمر) تکات لێ دەکەم بێدەنگی بپارێزە، کاك سراج نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز د.سراج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە هەمان شێوە لیژنەی ئەوقاف و کارو باری ئاینی لە کاتی دیاری کراوی خۆی کۆبوونەوەی خۆی ئەنجام دا، بەڵام ئەمڕۆ لەو کۆبوونەوەیە ئاماژەی پێنەکرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، لیژنەی دەستپاکی، لیژنەی یاسایی بێنە سەر مەنەصە، تکایە بێدەنگی ڕابگرە، ئەگەر ناتوانی لەجەلسەکە بیت دتوانیت بچیتە دەرەوە، کاك رابوون نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو ئیعتیبارەی بەڕێز (عمر عینایەت) ئەندامی فراکسیۆنی ئێمەیە پێمان وایە دەبوایە

ڕێگەی پێبدەی قسەکانی تەواو بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هیچ پێویست نەبوو قسەکانی تەواو بکات، چونکە لە بەرنامەی کاردا نییە، بابەتێکە ئێوە یاداشتێکتان بە ناوی فراکسیۆنەکەتانەوە داوەتە دەستەی سەرۆکایەتی و، ئێمە ئێستا لە لێکۆڵینەوەین و لە دوای لێکۆڵینەوەش بە دڵنیاییەوە نامەیەك ئاراستەی ئەنجومەنی دادوەری دەکەین بۆ ئەم بابەتە، لیژنە پەیوەندیدارەکان لیژنەی یاسایی و لیژنەی دەستپاکی، لە پێشدا ئیعتیرازەکە بخوێننەوە ئەو یاسایەی کە لە لایەن پەرلەمانی کوردستانەوە پەسەند کراوە لە لایەن بەڕێز سەرۆکی هەرێمەوە ئیعتیرازی لەسەرە، ئیعتیرازەکە دەخوێنرێتەوە و دەخرێتە دەنگ و ئەگەر ئیعتیرازەکە پەسەند کرا ئەو کاتە ئەو راپۆرتەی حازر کراوە بۆ هەموار ئەوەش دەخرێتە گفتو گۆوە بۆ پەسەند کردنی، بەڵێ، فەرموون.

بەڕێز عمر صالح (عمر کۆچەر):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕیاری ژمارە (2)ی ساڵی (2015) بە پێی دەسەڵاتمان کە لە ماددەی (10)م بڕگەی (1)م خاڵی (2)ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (1)ی ساڵی (2005)ی هەموارکراو دیاری کراوە بڕیارماندا بە ڕەتکردنەوەی یاسای ژمارە (7)ی ساڵی (2014) ئاسایی هەمواری یەکەمی یاسای دەستەی گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (3)ی ساڵی (2011) کە پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی ژمارە (13)ی یاسای خۆی لە (2014/11/26) پەسەندی کردووە و، بە نووسراوی ژمارەی چوار لەسەر سێی (222) لە (2015/1/15) بۆ دیوانی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان نێردراوە، ئەم یاسایە دە گەڕێنینەوە بۆ پەرلەمانی کوردستان بۆئەوەی چاو بخشێنێتەوە بە ماددەی (5)م دا لەبەر ئەم هۆیانە، ناکرێت بە گشتی بگوترێت ئەحکامی ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر هەموو کەسێکی ناو هەرێم لە ناویاندا سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسا دانان و، جێبە جێ کردن و، دادگەری و، ئەندامەکانی و، ئەوانەی تیادا کارمەندن، باو نییە دەستەیەك لە پەرلەمانەوە دامەزرا بێت و سەرەور بێت بەسەر هەرسێ دەسەڵاتەکان و سەرۆکەکانیاندا لە کاتێك دا بە پێی پرەنسیپی جیا کردنەوەی دەسەڵات و سەربەخۆیی دەسەڵات ئەم دەسەڵاتە گرینگانە لە سنووری دەسەڵاتی خۆیاندا سەروەرن و سەرۆکەکانیان خاوەنی یاسا بەندین، یەعنی حەسانەی یاساییان هەیە، بۆیە ناکرێت وەك کەسێکی ئاسایی هەڵسوکەوتیان لە گەڵدا بکرێت ئەوان بەرجەستەی دەسەڵاتی گەلن، چونکە سەرۆکی پەرلەمان و سەرۆکی باڵای جێبە جێ کردن بە هەڵبژاردن گەیشتوونەتە ئەو پایەیە، زۆربەی دەستووری ئەو وڵاتانەی کە پەیڕەوی ڕێبازی دیموکراتی دەکەن ڕێزیان بۆ ئەو پۆستانە داناوە، یاسا بەندیش یەکێکیانە، ئەم دەسەڵاتانە بە یاسای گەلێ دەستووری دیکەی ئەرکەکانیان و پەیوەندی نێوانیان رێکخراوە و ڕێو شوێن و کردەوەی تایبەتی داناوە بۆ لێپرسینەوە لە سەرۆکەکان و ئەندامەکانیان، وێڕای ئەمە

بە پێـی مـاددەی (19) و (87) و (88) لە دەسـتووری عێراقـی دەسـەڵاتی دادوەری سەربەخۆیەو هیچ دەسەڵاتێك لەسەرووی دەسەڵاتی ئەوەوە نییە.
مسـعود بـارزانی سـەرۆکی هەرێمـی
کوردستان

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
پێش ئەوەی راپۆرت بخوێنرێتەوە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لە دوای ئەوەی کە ئەم ئیعتیرازە لە لایەن سەرۆکی هەرێمەوە ئاراستەی پەرلەمان کرا، ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمانمان کرد و ئەوانیش بە هاوبەشی و لە گەڵ دەستەی گشتی دەستپاکی و لە گەڵ نوێنەری ئەنجومەنی دادوەری کۆبوونەوە، لە دوای ئەوەی کۆبوونەتەوە ئەوان پێیان باشە کە ئیعتیرازەکە وەربگیرێت و راپۆرتێکیان حازر کردووە لەسەر هەموار کردنەکە لەسەرەتاوە ئیعتیرازەکە دەخەینە دەنگەوە بزانین کێ لە گەڵ ئەوەیە کە ئیعتیرازەکە پەسەند بکرێت، ئەگەر ئیعتیراز پەسەند کرا ئەوکات دوو لیژنە پەیوەندیدارەکە راپۆرتی خۆیان دەخوێننەوە و گفتو گۆی لەسەر دەکرێت، ئێستا ئەمە دەخەینە دەنگەوە، کێ لە گەڵ ئەوەیە کە ئیعتیرازی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر یاسای هەمواری (1)ی یاسای گشتی دەستپاکی پەسەند بکرێت؟ کێ لە گەڵیەتی؟، (50) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (9) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەین کە راپۆرتی هاوبەشی خۆیان بخوێننەوە لەسەر هەمواری یاساکە.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بابەت: راپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە پڕۆژە یاسای هەمـوارکردنی (1)ی یاسای دەستەی گشتیی دەستپاکی ژمارە (7)ی ساڵی (2014)، لیژنەی کارو باری یاسایی ولیژنەی دەستپاکی رۆژی چوار شەمە (19)ی نەورۆزی کوردی بەرامبەر بە (2015/4/8)ی زایینی کۆبوونەوەیان ئەنجام دا بۆ تاوتوێ کردنی پرۆژە یاسای هەمواری (1)ی یاسای دەستەی گشتی دەستپاکی ژمارە (7)ی ساڵی (2014) کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچووێنرا لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (13) لەڕێکەوتی (2014/11/26) و رەتکردنەوەی لە لایەن سەرۆکی هەرێم بە بڕیاری سەرۆکایەتی هەرێم ژمارە (2)ی ساڵی (2015) و، دوای گەڕانەوەی بۆ پەرلەمان بە نووسراوی سەرۆکایەتی هەرێم ژمارە (د/70) لە (2015/1/29) دوای گفتو گۆ کردن و تاوتوێ کردن هەردوو لیژنە گەیشتنە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:
ماددەی (5)م هەموار دەکرێتەوە و بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە:
ماددەی (5)م حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر:
یەکەم: سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسا دانان و ،جێبە جێ کردن و، دادگەری و، ئەندامەکانیان و، ئەوانەی تیادا کارمەندن بە پێی یاسا بەر کارەکانی تایبەت بەهەر دەسەڵاتێك لە دەسەڵاتە ناوبراوەکان.
دووەم: کەرتی تایبەت بەتایبەتی ئەو کەس و کۆمپانیانەی لە گەڵ قەوارەکانی کەرتی گشتیدا گرێبەستیان ئەنجام داوە.
سێیەم: رێکخستنە سیاسییەکان ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی، ڕێکخراوە حکومییە نیشتمانییەکان، یەکێتیەکان، سەندیکا و، ناوەندە ئاینییەکان، کۆمەڵەکان و، یانەکان، لەو بابەتانەی پەیوەستن بە ڕەوایی سەرضاوەکانی مایە پێدان و جۆری خەرج کردن و بەدوا کەوتنی شۆشتنەوەی مایە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەسـت دەكەیـن بە گفتـو گـۆ لەسـەر راپـۆرتەكە كە خـۆی هەر لە یەك مـاددەش دەبینێـتەوە، واتە ئەو مـاددەیە لە پـڕۆژە هەمـوارەكە هەمـوار دەكرێـت و لە دواتـر پەسەند دەكرێت، كێ قسە دەكات؟ كێ گفتو گۆی هەیە؟، كاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من دوو تێبینیێت هەیـن براستی ئێك لسەر عینـوانێ وێ یە پێش ئەوەی بێمە سەر ماددا (5) كـو دبێـژت (تەواو كردنـی پڕۆژە یاسای ژمارە (7)ی سالّی (2014)ی یاسای هەمـوار كردنـی (1)م یاسـای دەستەی گشـتی دەستپاكی ژمـارە (3)ی سالّی (2013) نەك ژمـارە (7)ی سـالّی (2014) وەك ئەوەی لە بەرنـامەی كاریشـدا هـاتیە تەعـدیل بكرێت ئەوە خالەك، دوو ماددا (5) (1)م سەرۆكەكانی یاسادانان و جێبە جێ كردن و دادگەری و ئەنـدامەكانیان تـا ئێرە دروستە، بەس (ئەوانەی تیـادا كارمەنـدن)، چـونكە ئێستـا وازیـحە مەسـەلەن سـەرۆكێت ڤان دەسـەلاّتا و ئەنـدام، بەس كارمەنـد یەعنـی ئیحتیمـالە جـودا بیـت ژڤـان ژبەر هنـدێ مـن پێباشـە ئەڤ هەرسێ وشـە بێـنە لادان (ئەوانەی تیادا كارمەندن)، یەعنـی بڤـی شێوازی لـێ بێـت (سـەرۆكەكانی دەسـەلاّتی یاسا دانـان و جێبە جێ كردن و دادگەری و ئەنـدامەكانیان بە پێـی یاسا بەركارەكـانی تایبەت بەهەر دەسەلاّتێك لە دەسەلاّتە ناوبراوەكاندا)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كاك دكتۆر شێركۆ لێرە نییە، كاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە مەبەست لەو یاسایەی كە ماددەی (5) و یاسـاكەش بەگشـتی، ئەمە لە راسـتیدا هەدەفەكەی بەرەنگـار بـوونەوەی گەنـدەڵیەو ڕێگـرتنە لە بە هەدەردانـی (الـاموال العامە) لە لایەن فەرمانبەرانی دەوڵەتەوە، جا چـی فەرمانبەری پلە نـزم بێـت، یـا خـۆ پلە بەرز بێت، بەتایبەت بۆ هەرسێ سەرۆكایەتیەكە، چونكە ئەو هەرسێ سـەرۆكایەتیە بڕیـاری گرینگـی پەیوەسـت بە دارایـی و كـارگێڕی دەر دەكەن، مـن پێمـوایە ئەگەر حوكمەكـانی ئەم یاسـایە بەسـەر ئەوانـدا جێبـە جـێ نەكرێـت لە كاتێكـدا كە ئـێمە دەسـتوورمان نییە و یاسـا پەیوەندیـدارەكانیش، یەعنـی بەو سێ سـەرۆكایەتیە هـیچ حوكمێكی روونی بۆ ئەو مەبەستە تێدا نییە ئەوە موهیمەی دەستەی دەستپاكی یە، لەراسـتیدا، یەعنـی ئەركـی خـۆی لە دەسـتەی دەسـتپاكی لە دەسـت دەدات، لەبەر ئەوەی كە پێویسـتە بـۆ هەمـووان بێـت، مـادام راسـتە دەبـوایە لە دەسـتووردا بێـت، بەڵـام ئـێمە دەسـتوورمان نیـیە، بـۆیە پێشـنیار دەكەم كە دەقـی ئەو مـاددەیە كە مادەی پێنجە وەك خۆی بمێنێتەوە یان ئەگەر قسـەكردن بێت لەسـەر ئەمە دیسان بە شـێوازێكی دیكە، یەعنـی حوكمەكـانی یاساكە بەسـەر هەر [3] سـەرۆكایەتییەكەدا جێ بە جێ بكرێت، چونكە ئەمە گوزارشتە لە پابەندبوون بە پرەنسیپی مەشروعییەت لە راستیدا، كە هەمووان ملكەچ بین لەبەردەم یاسادا و هەمووان پابەنـد بـین بە یاسا و پابەنـدبوون بە یاسـا و پایەكـانی دەوڵەتـی قـانون، وەختێـك كە سـەروەری یاسـا دەچەسپێ، دەبێت پابەندبوون بەو پرەنسیپە هەبێت، بـۆیە پێشنیار دەكەم ماددەكە وەك خۆی بمێنێتەوە لە فەراغـی دەسـتوور و لە فەراغـی نەبـوونی هـیچ حوكمێـك لە یاساكانی پەیوەندیدار بە سەرۆكایەتی هەرێمی كوردستان و سەرۆكایەتی پەرلەمان و سەرۆكایەتی حكومەت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، د. فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صوٚفی علی:
بەڕێز سەروٚکی پەرلەمان.
ئەوەندەی من تێبینیم کردبێت و بەراوردم کرد دوای بڕگەی یەکەم، کە باس دەکرێت هەمیشە ئەوەی موتەبەعە لە قانون بە پێی یاسا بەرکارەکان، ئەمە شتێکی ناموٚیە ئەوەی ئێمە لێرە دامانڕشتووە بە پێی یاسای هەر دەسەڵاتێك، بوٚیە پێشنیار دەکەم بە پێی یاسا بەرکارەکان، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەروٚکی پەرلەمان:
سوپاس، کاك انور فەرمووو.
بەڕێز انور قادر مصطفی :
بەڕێز سەروٚکی پەرلەمان.
من لەگەڵ ئەوەدام ماددەی [5] هەر بەو شێوەیە بێت کە لە یاسای ژمارە [7] ی ساڵی [2014] لە پەرلەمان پەسسەند کرا و لەگەڵ ئەوە نیم هیچ کەس لە هەرێمی کوردستان لە ئەحکامەکانی یاسای دەستپاکی بەدەر بێت، من ئەو وەڵامم خوێندووتەوە، وەلامەکە و پاساوەکە و ڕەتکردنەوەکەشی، پاساوێکی نامەعقول و زوٚر بێ بنەمایە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەروٚکی پەرلەمان:
سوپاس، کاك ئایدن فەرمووو،
بەڕێز ئایدن معروف سلیم:
بەڕێز سەروٚکی پەرلەمان.
لە ماددەی [5] لە بڕگەی دووەم، داڕشتنی ئەم بڕگەیە گشتی ترە لە داڕشتنی ئێستادا، ناگوٚنجێت لەگەڵ سیاسەتی ئابووری ئازاد لە حکومەتی هەرێمی کوردستان کە گرتوویەتییە بەر، دووبارە داڕشتنی ئەم بڕگەیە بە شێوەی پێشنیار کراو، ئەگەری دەستێوەردان لە کاروباری بازرگانی دروست دەکات بە تایبەتی لە پەیڕەو کردنی ئەم حوکمەدا، ئەم بڕگەیە وەکو پێشووی خوٚی بمێنێت و سنووردار بکرێت بوٚ کەرتی تایبەت لە کاتی ئەنجامدانی گرێ بەست لەگەڵ کەرتی گشتی، بوٚیە پێشنیار دەکەم ئەم پرگەیە بەم شێوەیە رێك بخرێت [کەرتی تایبەت، کەس یان کوٚمپانیا کە لەگەڵ کەرتی گشتیدا گرێ بەستی ئەنجام داوە]، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەروٚکی پەرلەمان:
سوپاس، کاك ئومێد فەرمووو،
بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خوٚشناو:
بەڕێز سەروٚکی پەرلەمان.
لەو قسەیەی [کاك انور] کە وشەی نامەعقولی بەکار هێنا، ئەو قسەیەی لە پروٚتوٚکوٚل بسڕێتەوە.
ئەو رای خوٚی وتووە، ئەو دەتوانێ رەخنە بگرێت لەو ئیعترازەی کە لە لایەن بەڕێز سەروٚکی هەرێمەوە نێردراوە، رای خوٚی وتووە کێشەی تێدا نییە، خاتوو نجاە فەرمووو،
بەڕێز نجاە محمد عبدالله:
بەڕێز سەروٚکی پەرلەمان.
پشتەڤانیا ئاخفتنێت [د. فرست] دکەم، زوٚر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەروٚکی پەرلەمان:
سوپاس، کاك سەرکەوت فەرمووو،
بەڕێز سەرکەوت سرحەد خلیفە:
بەڕێز سەروٚکی پەرلەمان.

دیـاره بە نیسـبەت مـاددەی پێـنجەم، یەکەم، دەسـەڵاتی سـەرۆکایەتی، دەسـەڵاتی یاسـادانان و جـێ بەجـێ کـردن و دادگەری بەرای مـن بەم شـێوەیە داڕێـژرێتەوە، سەرۆکی دەستە هەڵدەستێت بە کۆکردنەوە و وەرگرتنی زانیاری و وردبینی کردنـی و لێکۆڵینەوە لە راستی و دروستی زانیاری سـەبارەت بە هەر سێ سـەرۆکایەتی، پاشان ئاراستەکردنی بۆ داواکاری گشتی، بۆ ئەوەی بە پێی یاسا مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك فرحان فەرمووو،

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لەگەڵ ئەوەدام کە ئەوەی بـۆ زیـاد بکرێـت، هەمـوو کەسـایەتییە گشـتییەکان یەعنـی لە وڵـات هەر کەسـایەتییەکی گشـتی هەبێـت کە کـاری گشـتی بکـات حوکمەکـانی ئەم یاسـایە بگـرێتەوە، لە بـڕگەی سـێیەم، پـێم باشــە دەزگاکـانی راگەیاندنیشـی بـۆ زیـاد بکرێـت، لەبەر ئەوەی ناویـان نەهـاتووە، ئەوانـیش دەبێـت بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەین هەر روونکردنەوەیەکتان هەیە لەسـەر قسـەی ئەنـدامان و پاشـان سـەرۆکی دەسـتە ئەگەر روونکـردنەوەی هەیە دەتوانێت پێشکەشی بکات، جەنابت فەرمووو مولاحەزاتی خۆت پێشکەش بکە،

بەڕێز د. احمد انور / سەرۆکی دەستەی دەستپاکی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسـبەت مولاحەزە لەسـەر ئەمە، مـن ئەوەی [د. فرسـت]م پـێ باشـە کە دەڵێـت حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بە جێ دەبـن لەسـەر سـەرۆکەکانی یاسادانان و جێ بە جـێ کـردن و دادوەری و ئەوانەی تێـدا ئەنـدامن و کـار دەکەن بە پێـی یاسـا کـار پێکراوەکان، چونکە هەمان زاراوە لە ماددەی پێنجی یاسا تەنافیزە، هـاتووە، لەبەرئەوە جارێکی دیکە تەئکید کردنەوەیە کە دەستەی دەستپاکی حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بە جێ دەکات، بە تەئکید بۆ نموونە شتێکە لە پەرلەمان، قانونی پەرلەمان موراعات دەکات شـتێك بێت رەیئـی ئەنجومەنی وەزیران بێت و قانونی دەسـەڵاتی تەنفیزی جێ بە جێ دەکـات، بەڵام ئەوە مەعنـای ئەوە نییە کە موباشـەرەی سـەڵاحییەتەکانی خۆی ناکات، بەڵام لەکـاتی سـەڵاحیاتی ئەوانە دەبێـت رەچاوی بکات و قانونی ئێمە تاکە قانون نییە کە لەو هەرێمە تەنافوزە، قانونی تر لە پەرلەمانی کوردستانی بەڕێـز دەرچووە، بۆیە پێم وایە بە پێی یاسا کار پێکراوەکان ئەوەی کە [د. فرست] باسی کرد سیاغەیەکی جوانترە ئەگەر نا هەموو ئەوەیە کە [د. ڤالا] خوێندییەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەکان،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گفتوگۆ لەسەر ئەم بابەتە دەرگای کراوەیە کە لەناو راپۆرتی لیژنەکەدا هاتووە و لە نـاو راپـۆرتی لیـژنەکە بە روونـی ئیشـارەت بەوە دراوە کە یەکەم سـەرۆکەکانی دەسـەڵاتی یاسادانان و جـێ بە جێ کردن و دادگەری و ئەنـدامان یـان ئەوانەی تێـدا کارمەنـدن بە پێـی یاسـا بەرکارەکـانی تـایبەت بە هەر دەسـەڵاتێك لە دەسـەڵاتە ناوبراوەکـان، واتە یاسـاکە پیـادە دەکرێـت بەسـەر ئەوانەی کە ناومـان بـرد لە راپۆرتەکەدا نەهاتووە کە ئەو کەسانە بەدەر دەکرێن، بەڵکو لە یاساکە پیادە دەکرێت بەسـەر سـەرۆکی دەسـەڵاتەکان و ئەنـدامەکانیان و ئەو کەسانەی تێدا کارمەنـدن و

پێشـنیار هەبـوو ئەو کەسـانەی تێـدا کارمەنـدن هەڵبگیرێـت، بەڵـام وتوومـانە ئەو کەسانەی تێدا کارمەنـدن مەبەسـتمان هەمـوو ئەو کارمەنـدانە دەگرێتەوە کە لەهەر دەسـەڵاتێك لەو دەسـەڵاتانە کـار دەکەن، مـادام کارمەنـدە و حکـومیە دەبێـت خـازیع بێـت بـۆ ویلایەتی دەستەی نەزاهە، ئەوەی کە پەیوەنـدی بە کەرتـی تـایبەتەوە هەیە مولاحەزە هەبوو، بەڵام ماددەکە وا دارێژراوە کە کەرتی تایبەت بە تایبەت ئەو کەس و کۆمپانیـانەی کە لەگەڵ قەوارەکـانی کەرتـی گشـتی گـرێ بەسـتیان ئەنجـام داوە و چەند مولاحەزەیەکی لـوغەوی هەیە ئەوەیـان لە لایەن [د.احمـد] سـەرۆکی دەسـتەی نەزاهە پێشـکەش بە ئـێمە کـراوە لە کـاتی دارشـتن و خوێنـدنەوەی بـۆ دەنگـدان بە نەزەری ئیعتیبار وەریدەگرین و ئەو بنەمایەی کە ئیعتیرازی لەسەر گیراوە بنەمایەکی دەستووری یاساییە، بەوەی کە ویلایەتی عـامە لە هەمـوو وڵاتێك بە پێـی دەسـتوور لەسەر کەسەکان تەنیا بۆ سوڵتەی قەزائییە، بۆیە لەسەر ئەو بنەمایە ئیعتیراز لەسـەر مـاددە گیـراوە و بەو شـێوەیەی کە دامانڕشـتەوە و خوێنـدمانەوە بـۆ ئەنـدامانی پەرلەمـان، بەم شـێوەیە لە لـایەن لیژنەکـان ئیتفـاقی لەسـەرکراوە، بە پێـی یاسـا بەرکارەکان پێشنیار کرا و لە لایەن [3] ئەندامەوە تەئیدی کراوە و لە لایەن سەرۆکی دەستەشـەوە، ئەگەر بەڕێزتـان بـیخەنە دەنگـدان، بـۆ ئەوەی لە کـاتی سـیاغە داڕێژینەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عمر کۆچەی تێبینیت هەیە؟

بەڕێز عمر صالح عمر [عمر کۆچەر]:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیا سەرۆکێ هەرێمێ بەر مەوزوعێ مولاحەزا دەسەڵاتا قەزائی بـوویە و دەسـەڵاتا قەزائی پتـر دیباجا وێ تشتەکێ شـکلییە، ڤێ دەستێ ویلایە عـامە وەختـێ دبێژیـت [تصـریح کـان هـذا القـانون علـى کل شـخص] یەعنـی ئەو دەسـەڵاتاهە وەرگرتـی ل دەسـت چیـت، بەر هنـدێ ئەنجـومەنێ دادوەرا نـوینەرێ وان ژی هـات و دگەڵ کۆمبوونا مە یا هاوبەش گەهشتینە ڤی سیغەتی کو مە ل راپۆرتێ عەرز کری هەر دێ مینیت و دەسەڵاتیش هەر لسەرە بەس ل دویف ئەو یاسایێ کار پێ دهێتە کرن ل وی وڵاتێ دا و چ ل سەلاحیاتێت ڤێ دەستێ کێم ناکەت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێسـتا ئەم پێشـنیارە دەخەیـنە دەنگـدانەوە، بە دڵنیـاییەوە ئەمـڕۆ کە قسـەم لەگەڵ سـەرۆکی دەسـتە و لیـژنە پەیوەنـدیـدارەکان کـرد ئەوەی کە نووسـراوە بە پێـی یاسـا بەرکارەکـانی تـایبەت بەهەر دەسـەڵاتێك لە دەسـەڵاتە ناوبراوەکـان، لێـرە مەبەسـت ئەوە نییە بە پێـی ئەو یاسـایانە حەسـانەیان هەبێـت ئەو بەرپرسـانە چ لە پەرلەمـانی کوردستان و دەسەڵاتی یاسادانان، چ لە حکـومەتی هەرێـم و دەسـەڵاتی جـێ بە جـێ کردن بە سەرۆکایەتی هەرێمیشەوە، چ دەسەڵاتی دادوەری، ئەمە بەو مانـایە نییە کە حەسانەیان هەبێت، بەڵکو بەو مانـایەیە کە ئیجرائاتی تـایبەت بە لێپرسـینەوە تێدایە تـایبەت بە یاسـای دەسـەڵاتەکەی خۆیـان رێکـدەخرێت، بەڵـام ئەو پێشـنیارەی کە کـرا دیسـان پێشـنیارێکی یاسـاییە و دەیخەیـنە دەنـگەوە، کـێ لەگەڵ ئەوەیە کە یاسـا بەرکارەکـانی تـایبەت بە هەر دەسـەڵاتێك بکرێـت بە یاسـا کـار پێکراوەکـان، کـێ لەگڵیدایە؟ [60]کەس لەگڵیدایە، کێ لەگەڵیدا نییە؟ ئاواز خان تـۆ لەگەڵیدا نـی؟ [1] کەس لەگەڵیدا نییە، کەواتە پەسەند کرا، ئێستا دەقی ماددەکە بخـوێننەوە، بـۆ ئەوەی هەمووی بخەینە دەنگەوە،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم، حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر:
یەکەم: سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسادانان، جێ بە جێ کردن، دادگەری، ئەندامەکانیان، ئەوانەی تێدا کارمەندن بە پێی یاسا بەرکارەکان.
دووەم: کەرتی تایبەت بە تایبەتی ئەو کەس و کۆمپانیانەی لەگەڵ قەوارەکانی کەرتی گشتیدا گرێ بەستیان هەیە، گرێ بەستیان ئەنجام داوە.
سێیەم : رێکخستنە سیاسییەکان، رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی، رێکخراوە نا حکومییە نیشتیمانییەکان، یەکێتییەکان، سەندیکاکان، ناوەندە ئایینییەکان، کۆمەڵەکان و یانەکان لەو بابەتانەی پەیوەستن بە رەوایی سەرچاوەکانی مایە پێدان و جۆری خەرج کردن و بەدواکەوتنی شووشتنەوەی مایە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ لەگەڵ ماددەکەیە کە بەو شێوەیەی خوێندرایەوە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (60) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (3) کەس لەگەڵ دانییە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، زۆر سوپاس بۆ لیژنە پەیوەندیدارەکان، زۆر سوپاس بۆ سەرۆکی دەستەی گشتیی دەستپاکی، ئێستا دەتوانن بگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆتان بۆ ئەوەی بچینە سەر تەوەری دووەمی دانیشتنی ئەمڕۆمان، بەڕێزان، ئێستا دەچینە سەر تەوەری دووەمی بەرنامەی کاری ئەمڕۆ کە بریتییە لە هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پێکهێنانی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بە دواداچوون، بۆ بە جینۆساید ناساندنی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان_عێراق ژمارە (22)ی سالی (2014)، بەڕێزان، دوا بە دوای ئەو کۆبوونەوە تایبەی کە لە پەرلەمانی کوردستان بۆ بە دواداچوونی کەیسی ئەو تاوانانەی کە دەرحەق بەپێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان بە تایبەتی برا و خوشکە کوردە (ئێزیدییەکان و ئاشوورییەکان و شەبەك و کاکەییەکان)ی ناوچە جێ ناکۆکەکان روویدابوو، هەروەها تورکمان کە لەناوچە جێ ناکۆکەکان لەلایەن گرووپی تیرۆرستی (داعش) روویدابوو، یەکێك لە ڕاسپاردەکانی ئەو دانیشتنە بریتی بوو لە پێکهێنانی لیژنەیەکی تایبەتمەند لە پەرلەمانی کوردستان بۆ بە دواداچوونی بە جینۆساید ناساندنی ئەو تاوانانە، هەروەها لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە داوای ئەوە کرابوو کە لیژنەیەکی لەو شێوەیە پێك بهێنرێت، لێرە لە پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر کرا، لیژنەکە بڕیار درا دروست بکرێ، تەنانەت ئەندامانی لیژنەکەش خرانە دەنگدانەوە و دەنگی لەسەر درا، بەڵام لەوکاتەوە تاوەکو ئێستاش ئەو لیژنەیە دەست بەکارنەبووە، لە هەمان کاتیشدا داواکارییەکی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و شەهیدان وقوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسییمان بەدەست گەیشتووە کە داوای هەڵوەشاندنەوەی ئەو لیژنە کاتییە دەکەن، بەو پێیەی کە لیژنەیەکی هەمیشەیی پەرلەمان هەیە کە یەکێك لە ئەرکەکانی بریتییە لە بە دواداچوونی کەیسەکانی جینۆساید، بۆیە ئەم داواکارییە دەخەینە دەنگەوە کە لەلایەن لیژنەی پێشمەرگەوە بۆمان هاتووە، دەیخوێنمەوە و دەیخەینە دەنگەوە، ئەو کات دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان ئەوە ساغ دەکاتەوە کە ئایا لیژنە تایبەتمەندەکە بەردەوام بێ یان لیژنەی پێشمەرگە بەو ئەرکە هەستێت؟ بەڵام با بیخوێنمەوە گفتوگۆی لەسەر دەکەین، بیخوینمەوە چەند ئەندامێکی پەرلەمان بۆیان هەیە رای خۆیان لەسەر ئەم بابەتە بدەن بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمانیش بەرضاو روون بن لەسەر ئەم بابەتە، ئێمە کە ناو و واژوومان لە خوارەوە هاتووە داوا دەکەین کە ئەو لیژنە کاتییەی کە بە بڕیاری (22)ی پەرلەمانی کوردستان لە بەرواری (2014/9/23)

لەسەر جینۆساید لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە پێکهێنرا، هەڵبوەشێتەوە، لەبەر ئەوەی لە ئێستادا لیژنەیەکی هەمیشەیی هەیە کە بەو ئەرکە هەڵدەستێت و ئەمەش بە پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆیە، لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و شەهیدان قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی، کێ قسە دەکات لە سەر ئەم بابەتە؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوەکان (قادر ئۆتمان، د.ریۆاز فائق، د.ڤاڵا، د.شوان قەڵادزەیی).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.ڕێواز نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.ریۆاز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە قەرارێکی تەشریعی ئیلغا دەکەینەوە، بۆچی ئیزنی لیژنەی قانونیت داوە؟ یەعنی بۆ ئەوان لەوێ حزوریان نەبێ؟ چۆن ئێستا قسەکان و تێبینیەکانی هاوڕێکانمان وەردەگیرێ، کێ وەڵامان دەداتەوە؟ بەڕێزت خۆت وەڵام دەدەیتەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نەخێر، ئەو کاتە لیژنەی پێشمەرگە کە داواکاریەکەیان ئاراستە کردووین، دەتوانین ڕێ بەوان بدەین کە ئەوان وەڵام بدەنەوە، تێبینیەکەت دروستە، با لیژنەی پێشمەرگە بێنە سەر سەکۆی لیژنەکان، تکایە با سەرۆکایەتی لیژنەی یاساییش بینە سەر سەکۆی لیژنەکان، بەڕێز کاک گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، ئەندامانی پەرلەمان، کاتی خۆشی لە کاتی پێکهێنانی ئەم لیژنەیە هەمان تێبینیمان هەبوو، کە لەبەر ئەوەی لیژنەیەکی هەمیشەیی لە پەرلەمانی کوردستان هەیە زەرورە کارەکە بکات، بەڵام من یەك پرسیارم هەیە ئەم پێشنیارەیان کردووە بۆ هەڵوەشاندنەوە، بەڵام لە بەرامبەردا لیژنەیەك هەیە کە لیژنەی پێشمەرگەیە و ئەم کەیسە کەیسێکی گرنگە و بە جدی پێویستی بە موتابەعەی پەرلەمانی کوردستان هەیە، حکومەتی هەرێمی کوردستان چەند وەزیرێکی راسپاردووە، پرسیارەکە لەلای من ئەوەیە ئێمە لە نێوان هەردوو لایەندا هەم لیژنەیەکی هەمیشەیی پەرلەمانمان هەیە، هەم لیژنەیەکی کاتیمان هەیە، ئایا کەیسی موتابەعەکردنی ئەم تاوانە بۆ بە جینۆساید ناساندن، لەبەر ئەوەی دوو لیژنە هەیە چاودێری نەکراوە؟ ئەگەر وابێت کارێکی خراپمان کردووە، ئەگەر نا پرسیارەکە بە دیوێکی دیکەدا بکەم، لیژنەی پێشمەرگە کە کاری لەم لیژنە کاتیە نەکردووە و ئاگامان لێیەتی لە خولی پێشووەوە، بابڵێین وەرزی دانیشتنی پێشووەوە پێشنیاری ئەوەیان کرد بۆ ئەوەی هەڵبوەشێتەوە، ئایا بۆ خۆیان وەك لیژنەی پێشمەرگە کە بە ئەرکی خۆیان دەزانن، موتابەعەی ئەم کەیسەیان کردووە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوانەی ئەندامی لیژنەکانن، ئەم دوو لیژنەیە کە ئێستا لەسەر سەکۆی لیژنەکانن ئەوان دوایی دەرفەتی قسەکردنیان پێ دەدرێت، بەڕێز کاک فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مــن لەگەڵ یاداشــتەکەی لیــژنەی پێشــمەرگەمە کە دوای ئەوەی لیژنەیەکــی هەمیشەیی هەیە و حکومەتیش لیژنەیەکی پێکهێناوە، پێموایە پێویستە لیژنەی کاتی هەڵبوەشێتەوە و ئەم لیژنەیە نەمێنێتن، بەڵام بە مانای ئەوەنییە لیژنەی پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆساید موتابەعەی ئەم کەیسە نەکات یان هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی حوکومەتـدا نەبێـتن، پێویسـتە بە دوا داچـوونی جـدی بـۆ ئەم کەیسـە بکـات، لەبەر ئەوەی تـاوەکو ئێسـتا کەم تەرخەم بـووە، وەکـو دیـارە ئیسـتا کەمتەرخەمیەکـی تێـدا هەیە و وەکو پێویست نەچۆتە پێشەوە کە زۆر پێویستە بۆ ئەمڕۆی گەلی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن کارکردن لەو پرسی جینۆسایدە تەخەسوسی چەند لیژنەیەکی جیاوازە، لیژنەی مافەکـانی مـرۆڤ , لیـژنەی پێشـمەرگە و ئەنفـال و جینۆسـاید ,لیـژنەی بەرگـری و داکـۆکیی لە مـافی ئافرەتـان, لیـژنەی یاسـایی، لیـژنەی کـۆمەڵی مەدەنـی, لیـژنەی کۆمەڵایەتی، ئەم موتابەعەیە کە لە تەخەسوسی زۆرینەی لیژنەکاندایە رەنـگە فـۆکس نەخاتە سەر ئەو پرسە بە تەحدید، بـۆیە دروسـت کردنـی لیژنە کاتیەکە لەکاتی خـۆی زۆر گرنگ بوو، رەخنەکەی کە هەیە ئەوەیە کە تەفعیل نەکرا لیژنەکە، تەفعیل نەکـرا و کارەکـانی خـۆی نەکـرد، ئەمە مانـای وانیـیە کە ئـێمە لە پرسـی جینۆسـاید کارمـان نەکــردووە، نەخێــر، هەوڵــی جــدی دراوە بە ســەرۆکایەتی بەڕێــزت کاتێــك شــاندی پەرلەمان چووە هۆڵەندا لیژنەی مافەکانی مرۆڤ لەگەڵ بەڕێـز شـێخ شـامۆ, لەگەڵ بەڕێز کاك ئایدن, لەگەڵ بەڕێز کاك د.سروود کە نـوێنەری هەمـوو پێکهاتەکـان بـوون، چـووینەتە دادگـای تـاوانی نێـودەوڵەتی و فـۆرمی دەعـوا تەقـدیم کـراوە، دوو جـار وەڵامی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی هاتۆتەوە، حکومەت لیـژنەی کاتی چۆتە دادگای نێــودەوڵەتی، ئەمــانە هەر هەمــووی کــارکردنی جــدی بــووە، بــۆیە هیــوادارم هەڵوەشــاندنەوەی ئەو لیــژنەیە کە پێشــکەش کــراوە نەبێــتە ئەوەی کە پەرلەمــان نەیتوانی لەم پرسە کار بکات و لیژنەکەی هەڵوەشاندەوە, بـۆیە مـن پێمـوایە تەفعیل کردنــی لیــژنەکە کە لە هەمــوو پێکهاتەکــان و تەخەسوســی لیژنەکــانە گرنگــی زیــاتر دەدات بە کەیســەکە و لە حکــومەت وەزارەتــی شــەهیدان و ئەنفــال و جینۆســایدی هەیە، بەڵام لە دوو وەزیـر، لە سـکرتێری ئەنجـومەنی وەزیـران، لە خەڵکـی تایبەتمەنـد لیژنەیەکی تری کاتی بە پەلە و گرنگ و ئۆفیسی تایبەت و بەدواداچـوونی تـایبەتی بـۆ دروسـت کـردووە، ئەمە مانـای گرنگـی پێـدانە، بـۆیە رەنـگە قسـە لەسـەر ئەوە بێـت لیژنەکە تەفعیل بکرێت، نەك هەڵبوەشێنرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك د.شوان قەڵادزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر (د.شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیـژنە کـاتیەکە هـیچ گرفتێکـی نیـیە لەبەر ئەوەی لیژنەیەکـی هەمیشـەیی هەیە ئەو لیـژنە کـاتیە هەڵبوەشـێتەوە، چـونکە بە پێـی پەیـڕەو ماددەکـانی (47، 48، 49، 50)

تەركیز لەسەر پێكهێنانی لیژنەی كاتی یاخود لێكۆڵینەوە دەكەن، لەبەر ئەوەی ئێستا پێویستە ئێمە بپرسین ئەو لیژنە كاتییە چ كارێكیان كردووە؟ یان كارەكانیان گەیاندۆتە كوێ؟ بە كام راپۆرت و بە كام سەردانەكانیان كۆمەڵێك زانیاری تەندروستیان كۆ كردۆتەوە بۆ ئەوەی ببێتە پشتیوانێكی باش بۆ لیژنە هەمیشەییەكە تا ئەو كارەساتەی كە ئێمە شەو و رۆژ باسی مەزڵومیەتی شنگال دەكەین چەند بست هانگاویان ناوە؟ كارەكانیان چی بووە؟ نەك ئێستا هەر بە بڕیارێك بەراستی هەڵبوەشێنیەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك بێستوون فائق، فەرموو.

بەڕێز بێستوون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەكاتی خۆیشی كەلەسەرەتای ئەم خولەدا پەیڕەو تەعدیل كرا، ئێمە تەرحی ئەمەمان كرد كە جینۆساید، شەهیدان، ئەنفال، زیندانیانی سیاسی، بەڕاستی بێ لیژنەیە لە پەرلەمان، ڕاستە لیژنەی پێشمەرگەو شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید هەیە، دەستیشیان خۆش بێت ئەندامانی لیژنەكە ماندوون، جەبهە بە جەبهەی كوردستانیان بەسەر كردۆتەوە، شار بەشار بەدوای كەیسی پێشمەرگەدان، زۆر بەوردی بەدوای كێشەی پێشمەرگەن، بەڵام پرسی پێشمەرگە، پرسێكی جیاوازە لە پرسی شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید، ئەمان لەماوەی ئەمساڵەدا تەنها فریای دۆسیەی پێشمەرگە كەوتوون، دۆسیەی پێشمەرگە یەكێكە لە دۆسیە گرنگەكان، ئەمان تەنها فریای ئەوە كەوتوون بەداخەوە نەیانتوانیوە وەكو پێویست ئاگایان لە پرسە گرنگەكانی تری مەسەلەی جینۆساید بێت، یەعنی ئەم لیژنەیە كە تێكەڵ كراوە جینۆساید و پێشمەرگە، دووبابەتی زۆر جیاوازن، دوو وەزارەتی زۆر جیاوازیشن، یەعنی پێشمەرگە بابەتێكی عەسكەری، سیاسی، پەیوەندی بە جەبهەكانەوە هەیە، پەیوەندی بەژیانی پێشمەرگەوە هەیە، جینۆساید و شەهیدانیش بابەتێكی ترە، پەیوەندی بە پرسی جینۆسایدەوە هەیە، ئەوكاتیش ئێمە تەرحمان كرد، كە لیژنەكە جیا بكرێتەوە، ئێستاش جارێكی تر تەرحی دەكەین لە پەیڕەوە تازەكەدا، ئێستا حالیەن پرسی گرنگ هەیە لەسەر جینۆساید، جەنابت دەزانیت لە گەرمیان مەسەلەی موستەشارو ئەنفالچیەكان هەیە، خۆپیشاندان دەكرێت، ناڕەزایی هەیە، لەپەرلەمان ئێمە لیژنەیەكی تایبەتمان نییە لە دۆسیەی جینۆساید و شەهیدان بكۆڵێتەوە، ئەمە بە فەراغێك دەزانم لە لیژنەكانی پەرلەماندا، جارێكی تر تەئكید دەكەمەوە بۆ ئەوەی ئەندامانی لیژنەی پێشمەرگە لەمن زویر نەبن، ئەزانم ئیشی باشتان كردووە، دەستتان خۆش بێت، بەڵام تەنها ئەوەندە فریا كەوتوون كە شەئنی پێشمەرگە باس بكەن، بۆیە فریای جینۆساید نەكەوتوون، بۆیە داوا دەكەم لە پەیڕەوە تازەكەدا جیا بكرێتەوە، لیژنەیەكی تایبەت بۆ جینۆساید و شەهید دروست بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك عباس غزالی، فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەڕاستیدا دەبێت واقیع بینانە بیر بكەینەوە، بزانین ئارەزوومان چییەو دەتوانین چی بكەین؟، جینۆساید بەتەنها بە لیژنەیەك ناكرێت، ئێمە گەورەترین هەنگاو لەحكومەتی هەرێمی كوردستان ئەوەیە كەوا بكات لە عێراق، مولتەزمی بكات ڕێككەوتننامەی ڕۆما ئیمزا بكات، بۆ ئەوەی دادگای لاهای ئیشی خۆی بكات، چونكە

لەوێ دوو وڵات ئەتوانن ئەم کەیسە بجوڵێنن، ئەوەی جێگای خۆشحاڵی بوو، دوێنێ بینیم نوێنەری ئەنجومەنی ئاسایش سەردانی دهۆك و ئێرەی کرد، لەڕێگایەکی تر بۆ جوڵاندنی مەسائیلی جینۆساید بەبێ ئەوەی وڵاتێك بەشدار بێت لەم ڕێگایە، وە ئەم لیژنانە وەکو باسیان کرد لیژنەی کاروباری پێشمەرگە ئیشیان کردووە ڕەنگە نەگەیشتبنە چارەسەر، بەڵام لیژنەکە کاتیەکەش ڕەنگە هیچ نەگۆڕێت، بەڵام چونکە تەخەصوصیان هەیە، ئەگەر لایەنێك بێتە ئێرە قسە لەسەر ماسائیلی جینۆساید بکرێت، یان نەکرێت، ڕەنگە هیچ لەواقیع نەگۆڕێت، بۆیە من پێشنیار دەکەم ڕەنگە ئەو لیژنە کاتیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەگەر ئیشیش نەکات، چونکە ئەگەر لایەنێك بێت وەکو تەخەصوصی ئەتوانن یاسای خۆیان بکەن، هەروەکو ڕاپۆرتەکەی دکتۆرە ڤاڵا کە لێرە پێشکەشی کرد، ئێمە زۆر لێی سوودمەند بووین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك قادر ئۆتمان، فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پە رلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام کە لیژنە کاتییەکە هەڵبوەشێندرێتەوە، لەبەر ئەوەی ئەم لیژنەی پێشمەرگەو شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید، هەم کۆمەڵێك لیژنەی دیکەی تایبەتمەند هەن، کە ئەمانە لیژنەی هەمیشەین، جگە لەوەش لیژنەی باڵای جینۆسایدیش هەیە، کە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە دروست کراوە، کە ئێمە وەکو لیژنەی پێشمەرگە دووجار لەسەر ئەم بابەتە، لەگەڵ لیژنەی ناوبراو کۆبووینەتەوە، وەزیری شەهیدان و ئەمرۆ وەزیری کاروباری کۆمەڵایەتیش دەکرێ بڵێین لەگەڵ لیژنەکە کۆبووینەتەوە، کە ئەوان لە ڕاستیدا جوڵەی باشیان کردووە، دەستیان خۆش بێت، بەڵام هەموو لایەك ئاگادارین کە ڕووبەڕووی گرفت و لەمپەری یاسایی بوینەتەوە، من پێم وایە کە ئەمە جوهدی دەوێت، لەسەر ئاستی دامەزراوە فەرمییەکان وباڵاکانی وڵاتیش، لەسەر ئاستی قیادەی سیاسی، پێویستە زەمینە لەبار بکرێت بۆ چالاکیەکانی ئەم لیژنەیە لەو دۆسیەیەدا واتە پێویستە پاڵپشتی ئەو لیژنانە بکرێت، کە بۆ ئەو مەبەستە لە ئێستادا هەن، ئێمە تەجروبەی خراپمان لەگەڵ لیژنە هەیە، مەبەست زۆر کردنی ژمارەی لیژنە نییە، تۆ چەند لیژنە دروست ئەکەیت، بەڵام گرنگ ئەنجامە، ئێمە ئەو هەموو تراژیدیایانە کە لەڕابردوودا بەسەر میللەتەکەمان و خاکەکەمان هاتوون، لەڕاستیدا نەتوانراوە وەك پێویست لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی بجوڵێندرێن، یەعنی ئەگەر وەفدی فەرمیش ڕۆیشتبێت، یان لیژنەی تایبەتمەندیش ڕۆیشتبێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەدا بەڕاستی پشوو درێژیان پێوە دیار نەبووە، بەنەفەسێکی کورت کاریان لەسەر ئەو بابەتە کردووە، بەتایبەتی لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی، ئەو لەمپەرەی ئێستا ڕووبەڕووی لیژنەی باڵای جینۆساید بووەتەوە، لەڕاستیدا دەبوایە ئەم لەمپەرە نەهێڵرایە، بەلەبەرضاو گرتنی ئەو هەموو تراژیدیایانەی نموونەی کیمیاباران و ئەنفال و جینۆسایدی خەڵکی کوردستان، کە لەدوای ڕاپەڕین ئەبوایە ئەم لەمپەرە نەهێڵدرایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز شامۆ شێخۆ، فەرموو.

بەڕێز شامۆ شێخۆ نعمۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا وەك کاك سۆران عمر تەئیدا بۆچوونا وی دکەم، پەرلەمانێ کوردستانێ چ لە ئاستی سەرۆکایەتیا، چ لەسەر ئاستی پەرلەمانتارا، چ لەسەر ئاستی لیژنەیێت پەیوەندیدار، ئەڤە هەشت مانگە دەریغی نەکرنە شۆپاندنا رەوشا یا خەڵکێ لێ

قەوماوی یا کارەساتا ب سەرێ مە هاتی، بەس موخابن ئیرۆ پەرلەمان یا کەفتیە دناڤبەینا دوو دیتنێن موختلەفدا بەری ئەم بێن پڕیارا هەڵوەشاندنا وێ لیژنێ بدەین خەڵکەك هەیە تەسەورەك ل سەر چێبوویە پەرلەمانێ کوردستانێ ناخوازیت ئەڤێ کارەساتێ ب جینۆساید ناس بکەت، ئەڤێ دیتنا موختەلف بارێ پەرلەمانی گران کریە دناڤ ڤێ خەڵکێ لێ قەوماوی خەڵکەك هەیە فەهمەکێ هوسا ژڤی خەڵکی چێدکەت پەرلەمانێ کوردستانێ ژ ڤی بابەتی رەد دڤێت، ب دیتنا من ئەگەر مە نیەتا هەڵوەشاندنا ڤێ لیژنەیێ هەبا ژی دڤیا مە خۆ ئێك لا کربا، جارێ مە دوو پرۆژێت جینۆسایدێ خاندنا ئێکێ دەرباز کریە، ئێك ژ رۆژا جینۆسایدا شنگالێ یا (8/3) یا دی ژی ناسکرنا کارەساتێ وەك جینۆساید، ئەگەر ئەڤ هەر دوو پرۆژە ب دیتنا من بێنە عەرز کرن و لیژنا مە یا یاسایی سەر بسەکنە تەسەورا من پڕیارەکا مەعنەوی خەڵکێ مە پێویستی پێ هەی پەرلەمانێ کوردستانێ پشتەڤانیەکا مەعنەوی هەبیت ئەڤ خەڵکە ئەڤ گومانە نەمینیت، ئەڤ رەخنە ل سەر پەرلەمان نەمینیت کە پەرلەمان شەرعیەتا ناڤ ماڵا کوردستانی هەی ئەڤ خەڵکە یێ بریندارە پێویستی ب هاریکاریا پەرلەمانی یە نابیت ب ڤی رەنگی، یەعنی هەڵوەشاندن دڤیابا نە نووکە با دڤیا وەختەکێ موناسب با، ڤیا مە خۆ ئێك لا کربا تەبیعیە ئەگەر لیژنا پێشمەرگە ژی ب ڤی کاری رابا نە پروبلیم بوو، بەس ب دیتنا من ئەڤ لیژنە بمینیت دەلیلا ئیهتیماما پەرلەمانی یە ب ڤی کێسی. سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو ئیڤار، فەرموو.

بەڕێز ئیڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەواوی پشتیوانی خۆم دەخەمە پاڵ قسەکانی کاك بێستوون، لەو قۆناغەدا زۆر زۆر گرنگە کە لیژنەیەکی تایبەتمەند هەبێت بەم پرسە، چونکە پرسێکی گرنگە، بەڵام کاتی خۆی کە ئەم لیژنەیە تەشکیل کرا، ئەوەندەی گوێ لە فراکسیۆنەکان گیرا، ڕەئی لیژنە هەمیشەییەکان وەرنەگیرا، یەعنی زۆربەی لیژنە هەمیشەییەکان کاریان لەسەر ئەم پرسە کردبوو، بەتایبەتی لەگەڵ دروست بوونی ئەم ڕووداوە، بەشێك لەو ئەندامانە لە لیژنەکان، لەم لیژنەیەدا نەبوون، تا ئێستاش بۆ ماوەی (8)مانگە ئەبوایە دەست بەکار بێت، کاری خۆی بکردایەو ڕاپۆرتی هەبوایە، بەڵام کاری خۆی نەکردووە، من لەگەڵ ئەوەدام کە ئەم لیژنەیە هەڵبوەشێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك باپیر کامەلا، فەرموو.

بەڕێز باپیر کامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان وەکو لە پەیڕەوی ناوخۆیدا هاتووە، کاك شوان ئاماژەی پێکرد، بەڵام لەکاتێکدا ئەوەی کاك شوان ئاماژەی پێکرد جێبەجێ دەبێت، کە لیژنەی هەمیشەیی نەبێت، کە لیژنەی هەمیشەیی هەبوو، لیژنەی هەمان پسپۆڕی یان لەهەمان بواردا ناتواندرێت، لیژنەیەکی تایبەت دروست بکرێت، ئەوەی تا ئێستا لەمپەر بووە لەبەردەم لیژنەی کاروباری پێشمەرگەو زیندانیانی سیاسی و قوربانیانی جینۆساید، ئەوە بووە کە لیژنەیەکی تر هەبووە، نەتواندراوە وەکو پێویست ئێمە بچین ئەو کارە بکەین، لەهەمان کاتیشدا لیژنەیەکی تر هەبێت، بەداخەوە وەکو هاوڕێیانیش ئاماژەیان پێکرد، لیژنەکەی تریش نەیتوانیوە لەماوەی ڕابردوودا دەست بەکار بێت و کاری خۆی ئەنجام بدات، لەنێوان هەردوولادا لابەلا ئیش کراوە لیژنەکانی تر ئیشیان کردووە هەریەکە بەپێی پەیوەندیداری بە خۆیەوە، کەواتە تەرکیزی نەکراوەتە سەر،

بـۆ باشـتر تەركيـز كـردنە سـەرى ئـێمە لەبەردەم دوو ڕێگـادابين يـان ئەو ليـژنەيە هەڵبوەشـێنينەوە، ليـژنەى كاروبـارى پێشـمەرگە هەسـتێت بە ئيشـەكان، يـان دەبێـت ليژنەيەكى ترى هەميشەيى دروست بكەين و تايبەت بێت بەشەهيدان و قوربانيـانى جينۆسـايد، ڕێـگەى سـێيەممان نيـيە، چـونكە ناكرێـت ليژنەيەكـى تـايبەت هەبێـت و ليژنەيەكى هەميشەيش هەبێت، بەڵام دەكرێت يان ئەو ليـژنەى ئێمە كە ژمارەكەى (11)يە دەكرێت بە ئيستيسنا زياد بكرێت، بۆ ئەوەى زياتر پێ ڕابگات، يـان ليژنەيەكـى ترى هەميشەيى دروست بكرێت وەك كاك بێستوون و ئيڤار خانيش ئاماژەيـان پێكرد، ئەو ليـژنە هەميشـەييە تـايبەت بێـت بە قوربانيـانى جينۆسـايد و زينـدانيانى سياسـى، ئەگەر لەيەك جيـا بكـرێنەوە، ئەگەرنـا دەبێـت ئەو ليـژنەيە هەڵبوەشـێتەوە، منـيش پشتيوانى لەهەڵوەشانەوەى دەكەم، ئەو ليژنە هەميشەييە بەكارى خۆى هەڵبستێت، يان ليژنەيەكى ترى هەميشەيى تايبەت بەوە دروست بكرێت، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

بەڕێز كاك شوان احمد، فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

پێم بـاش بـوو، ئەگەر ليژنەكە لەمـاوەى ئەو (8)مـانگەى كە ڕابـردووە شـتێكيان هەيە پێمـان خـۆش بـوو بە ڕاپۆرتێك پەرلەمـان و خەڵكيـان لـێ ئاگادار بكردايەتەوە، ئەوەى تـريش دەربـارەى هەڵوەشـاندنەوەى يـان هێشـتنەوەى، بەڕاسـتى برينەكـان قـوڵە، كارەساتەكە زۆر گەورە بووە، لەم قۆناغەشدا من پشتگيرى لە شێخ شـامۆ دەكەم، كە ئەو ليـژنەيە بمێنێـتەوە، هەروەهـا كـاك سـۆرانيش ئيشـارەتى پێكـرد، ئەگەر ليـژنەكە بشـمێنێتەوە تەفعيـل بكرێـت، ئەگەر ئيزافەشـى بـۆ بكرێـت بـۆ ئەوەى بتوانێـت ئەو ليژنەيە لەماوەى داهاتوودا ئيشێكى زۆر زۆر بـاش بكـات، بـۆ ئەوەى هاوكار بێت بـۆ بەجينۆسايد ناساندنى ئەو قەزييە گەورەيە كەبەسەر خەڵكى كوردستان و خوشك و برا ئيزيديەكانمان هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دكتۆر سرود سەليم، فەرموو.

بەڕێز سرود سليم متى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

بەتەسـەورى مـن ئەم ليـژنەيە، ئەگەر هـيچ ئيشـێكيش نەكـات، وجـودى ئەم ليـژنەيە لەپەرلەمـان تەئكيـدە كە پەرلەمـان ڕۆڵـى هەيەو ئيهتيمـامى هەيە بـۆ پرۆسـەى بەجينۆسايد ناساندنى ئەم كارەساتە، هەروەها پشتيوانى لەقسەكانى بەڕێزان كاك سۆران عمر و شێخ شامۆ و هەموو ئەوانەش كەداوايان كرد بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز فرهاد فەرموو.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانى پەرلەمان، ئەو ليژنەيە خۆ هێشتا كارەكانى خـۆى تەواو نەكـردووە تا هەڵبوەشێت، يەعنى نە بە جينۆسـايد ناسـاندراوە نە هـيچ كـراوە لەوێ ليژنەيەكدا، بە راسـتى ئەوا هەر وەكـو شـتێكى مەعنەوى بـۆ پەرلەمـانى كوردسـتان، بـۆ خەڵكـى كوردستان، بۆ ئەو خەڵكەى كە ئەو جينۆسايدەى بە سـەر هـاتووە شـتێكى زۆر گـرنگە، لە بەر ئەوە پێويسـتە ئەو ليـژنەيە تەفعيـل بكرێـت و بە هێـزيش بكرێـت خـۆ ئەگەر برادەرانـى ليـژنەى پێشـمەرگە مـن پـێم وا نيـيە پێيـان نـاخۆش بێـت، نـاخۆش بـوونى بۆچيە؟ لە بەر ئەوە ئەو ليژنەيە زۆر گرنگە من پشتيوانى لەو برادەرانە ئەكەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك سالار محمود فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بەم لیژنە كاتییە و بە شێوەیەكی گشتی سەبارەت بە كەیسی شنگال من ئەمەوێ ئەوە بە بیر جەنابتان بینمەوە جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، كە پەرلەمانەكەمان لەم مەسەلەیەدا بە جۆرێك لە جۆرەكان كەمتر خەم رۆڵی دەركەوتووە بەو پێیە كە لە دوای رووداوەكانی (8/3) پەرلەمانتارانی كوردستان پرۆژە بڕیاریان پێشكەشی پەرلەمانی كوردستان كردووە بە تەحدید لە (8/17) ی پارساڵ بۆ بڕیاری تاوانی شنگال لەو بڕیارەدا قوربانییەكان بە شەهید هەژمار بكرێن و بە پێی یاسای ماف و ئیمتیازاتی شەهیدان مامەڵە لە گەڵ شەهیدەكان بكرێت و ئەو رۆژە بكرێتە رۆژی تاوانی شنگال بە بڕیار و من رام وایە ئەو لیژنەیە لە سەر ئەو بنەمایە دروست كرا كە ئەو كاتە جۆرێك لە حەساسیەت هەبوو، بەڵام ئێستا كە ئەو ساتە و وەختەیە كە ئێمە دەبێ لەم پەرلەمانە سەبارەت بە پرسی شنگال بڕیار بدەین و چی دی ئەو پرۆژە بڕیارە كە خوێنەوەی یەكەمی بۆ كراوە لای لیژنە مەعنیەكاندا تەئخیر نەكرێت، پرسی شنگال پرسێكە پەیوەستە بە هەرێمی كوردستان پەیوەست نییە بە هیچ هێز و لایەنێك لە ناو هەرێمی كوردستان و لە دەرەوەی هەرێمی كوردستان و مەرجیعیەتیش بۆ پەرلەمانی كوردستانە بڕیار لە مەسیری شنگال لە رووی سیاسی، لە رووی ئیداری بە پیرەوە چوون بۆ ناساندنی ئەو جینۆسایدە لە ئاستی نێودەوڵەتی و هەندێك بڕیاری روو كاڵی لە ئاستی ناوخۆشدا بە پێی پەیوەست بوون لە شتێكی تر كە پەیوەندی بە جینۆساید ناساندنەوە بێت لە ئاستی دونیادا كۆمەڵێك ئیجرائات هەیە لە ناوخۆ بۆ مامەڵە كردن لە گەڵ قوربانییەكان لە گەڵ ئەو رۆژە پەرلەمانی كوردستان دەبێ بڕیار بدات، داواكارم لە جەنابتان لیژنە هەمیشەییەكان رابسپێرن بە نووسینی دوا راپۆرت و پێشكەشی پەرلەمانی كوردستانی بكەن كە ئێمە لیژنەی هەمیشەییش هەبوو لە پەرلەمانی كوردستان هیچ ئیجاب بە لیژنەیەكی كاتی ناكات كە لەوانەیە خەڵكی موختەسی كەمتر تێدا بێت و بۆ بەرضاو روونی جەنابتان زۆربەی لیژنە هەمیشەییەكان سەردانی دەڤەرەكەیان كردووە بەرضاو روونیان داوەتەوە پەرلەمانی كوردستان سەبارەت بە پێویستییەكانی ئەوەی رووداوە تەداعیەكانی و پێویستیەكانی كار كردن بۆ ئایندەیی ئەو مەنتیقەیە، لە بەر ئەوە جارێكی تر تەئكید دەكەمەوە لە ئاستی عامدا، لە ئاستی خەڵكی شنگالدا، لە ئاستی جیا جیاكانی تری رێكخراوەكانی تایبەت بە جینۆسایدان پەرلەمانی كوردستان كەوتووتە بەردەم بەرپرسیاریەتی و بە گلەییشەوە ئەو پرسیارە رووبەرووی ئێمە مانان و هەموو پەرلەمانی كوردستان دەگرێتەوە، داوا لە جەنابتان ئەكەم بە بەرپرسیاریەتی قانونی ئەو پرۆژە بڕیارە با مەسەلەی قانونی خۆی وەرگرێ، سوپاستان ئەكەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بەر لە ئەوەی بێت سەر ئەوەی بە ئەم لیژنەوە هەڵبوەشێتەوە یان هەڵنەوەشێتەوە لە راستیدا بۆ خێراتر بچێت ئەم لیژنەیە وەكو لیژنەی پێشمەرگەش لە رابردوودا كارەكانی خێراتر بكردایە بە تایبەت ئەو تاوانانەی كە دەرحەق بە كوردانی ئێزدی ئەنجام درا لەو سنوورە وردە لە ساڵی رابردوودا ئەو

ئاسەوارانەی، ئەو تاوانانەی بەشێکی بەرەو نەمان ئەچێت و ئێمە وەکو لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان دوو جار سەردانی مەیدانی ئەو سنوورەمان کردووە رەخنەی و گلەیی و گازندەیی ئەوەیان هەبووە کە ئەو لیژنەیەی حکومەت هاوکار نییە بۆ تومار کردنی هەموو ئەو تاوانانە بۆیە بەشێکی پەیوەندی بە ئەوەیە کە ئەبوو خێراتر ئاسەواری ئەو تاوانانە بە دوکومێنت بکرایە و ئێمە بە راپۆرتی خۆشمان وەکو لیژنە ناوچە کوردستانییەکان ئاراستەی بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمانمان کردووە و من پێشم وایە ئەم لیژنەیە لە رابردوودا دانراوە ئێمە بەر چاومان روون نییە بۆ راپۆرتێکیان هەبێت بۆ ئەوەی بزانین ئەو لیژنەیە لە ماوەی رابردوودا چی کردووە، بۆیە دەنگدانی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان لە سەر ئەو بنەمایە بمێنێت یان نەمێنێت لە روانگەی کارەکانیان وایە لە رابردوودا، من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان لە راستیدا تەنها شتی عام نەبێت ئەو کارانە نازانم چییان ئەنجامداوە ئەو لیژنەیە لە رابردوودا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا ئەندامانی دوو لیژنەی پەیوەندیدار، بەڕێز کاك ئاری هەرسین فەرموو.

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر شت وترا، بەڵام بە عام ئەگەر تەسنیفی بکەین بە دوو بەش دابەش ئەبێت، یەکێکیان ئەڵێت بمێنێتەوە، یەعنی بۆچوونێك هەیە کە ئەڵێت با بمێنێتەوە، بۆچوونێکیش دەڵێت با نەمێنێتەوە، من حەز دەکەم لەوە دەست پێ بکەم کە من خۆم قەت هەستم بەوە نەکردووە کە پەرلەمانی کوردستان گومانی هەبێت لەوەدا یا خود نەیەوێت ئەو کەیسە بە جینۆساید بناسێت، بۆیە سەیرم لێ دێت لە هۆڵی پەرلەمانی پەرلەمانی کوردستان باسی ئەوەیان دەکرێت مەسەلەی بوونی لیژنەیەکی هەمیشەیی و تەئیید لە گەڵ ئەوە دروست کردنی لیژنەیەکی کاتی ئەوە برای بەڕێزم کاك باپیر کامەلا زۆر جوان ئیشارەی پێ کرد من دووبارەی ناکەمەوە قسەکانی، بەڵام ئەوەی کە زۆر موهیمە، یەعنی بە پێویستی ئەزانم هەندێك حەقیقەتێکی تاڵیشە بەس با باسی بکەین، ئێمە کە هاتینە سەر ئەم لیژنەی پێشمەرگەیە، ئەم لیژنەیەمان گرتە دەست لە گەڵ هاوڕێ بەڕێزەکانمان دوو، سێ دۆلابی بەتاڵمان بەرکەوت، یەعنی چی؟ یەعنی لە گەڵ رێز و خوشەویستیم بۆ هاوکارەکانمان لە خۆلەکانی پێشوو بە هیچ جۆرێك ئەرشیفێکی دەوڵەمەند لە سەر جینۆساید دروست نەکراوە ئیتر ئەمە خەتای پەرلەمان بووە، خەتای حکومەتی هەرێمی کوردستانی بەر ئەکەوێت من نازانم، ئەم موزوعی هی جینۆسایدە ئەوانەی کە موتابەعەیان کردووە ئیشێکی رۆژێك و دوو رۆژ نییە ئێشێکی بەردەوامە، چونکە هەتا زیاتر بۆی بچیت عیلێمێنتی تازە، تۆخمی تازە ئەدۆزیتەوە، ئەوەی عیلاقە بە سەر جینۆسایدەوە هەیە کە ئەبێ بە ئەرشیفی بکەیت، بۆ ئێمە ئێشێکی ئاسان نییە ئەبێ لە پشت لیژنەیەکی کە بڵێین ئەرکی موتابەعە کردنی جینۆسایدی لە سەرە لە کوردستان ئەبێ لە پشت ئەوەوە یەك تیمی پسپۆری، بەڵام بەراستی پسپۆر نەك موستەشار تەعین کرابێت لە سەر ئەساسی کە کاری باشە، بە راستی تیمێکی پسپور هەبن مەرج نییە لەو موستەشارانەش بن کە لە ناو موئەسەسەی پەرلەماندا دەوام بکەن، لەوانەیە خەڵك هەبێت پسپورێکی زۆر باش بێت، مامۆستا بێت لە جامیعە لەندەن، یان لە جامیعەی سلێمانی یا دهۆك، ئەم تیمە وەکو تیمێکی پشتیوانی بێت بۆ ئەو لیژنە پەرلەمانییە لیژنەکەی حکومەت نازانم کێ بوو لەو بەڕێزانە وا بزانم کاك قەهار بوو ئیشارەیەکی پێدا ئێمە ئەو رۆژ، جارێکی تر بۆ جاری دووەم بوو لە گەڵیاندا

دابنیشــین ســەر ئەو ئیشــانەی کە کردوویــانە بە راســتی هەتــا ئێســتا ئینســان ئەو ئینتیباعەی لای دروست دەبێت کە ئەو لیژنەیەی حکومەت دروستی کردووە و زۆر باش ئیشی کردووە و زۆر چالاکە چ لە لوبی کردن لە بەغدا و لە دەرەوە لە ئەوروپا و چ لە ســـەردانی مەیـــدانی و کـــۆکردنەوەی زانیـــاری و بە ئەرشـــیف کردنـــی ئەو دیکومێنتانەی کە هەن لە سەر ئەو جینۆسایدەکەی کە بەرامبەر بە ئێزدیەکان کراوە، مــن پشــتیوانی قســەکانی بــرای بەڕێــزم کــاک ســۆران عمــر ئەکەم لەوەدا کە ئەمە مەسـەلەی جینۆسـاید ئیشـی یەك لیـژنەی تـایبەت نییە، زۆر لیـژنەی پێـوە مەشـغولە، بۆیە گۆڕینەوەی زانیاری لە نێوان لیژنەکاندا هاوکاری کردن زۆر زۆر گرنگە بە تەئکیـد مــن خــۆم پشــتیوانی لەوە ئەکەم کە پێویســتە بــۆ جینۆســاید و شــەهیدان و ئەنفــال ئەوەی کـاك بێسـتوون فەرمـووی صـەد دەر صـەد (100%) پشـتیوانی لـێ ئەکەم کە ئەبێ لیژنەیەکی تایبەت هەبێت بەوە، لە بەر ئەرکێکی قۆرسە فەرقێکی گەورەی ئەو لیـژنەیەش لە گەڵ هەمـوو لیژنەکـانی تـردا ئەوەیە کە ئەمە بوعـدێکی نەتەوەیـی و نشتیمانی هەیە، هەتا ئەتوانم بڵێیم ناسنامەی نەتەوایەتـی هەیە باشـترین بەڵگەش بۆ ئەوە بەراورد کردن یا خود باس کردنی جینۆسایدی جولەکەکان لە حەربی عـالەمی دووەمـدا کە بە قـوەترین ئەتـوانم بڵێیم، یەعنـی پشـتیوانی بـوو بـۆ دروسـت بـوونی دەوڵەتی ئیسـرائیل، مـن نـازانم ئایا لە چوارچێـوەی ئەم مەشغولیەتەی کە ئێستا ئەم پەرلەمانە هەیەتی مەجال ئەبێت حاڵەتێکی بڵێین ئیستیسـنائی ئێمە دابمەزرێنـین و ئەم لیــژنەی پێشــمەرگە و شــەهیدان و جینۆســاید و ئەمــانە بکەیــن بە دوو کەرتەوە، لیژنەی پێشمەرگە جیا بکەینەوە ئەوانەی تـر هەمـوو بـکەونە لایەکی تـر، نـازانم ئەمە چەند عەمەلییە و چەند سەرەنج هەیە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پەیوەندی بە پەیرەوەوە هەیە بەڕێـز کـاك ئـاری ئەو کـات لە هەمـواری پەیـرەودا ئەتوانین باس لەو پرسەوە بکەین.

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، منیش بۆ ئەوە وتم نازانم چۆن؟ هیوادارم لە نووسینەوەی پەیـرەوی داهاتوودا ئەو ڕەچـاو بکرێـت، مەسـەلەی تـر دیسـان موستەمسـەکاتی کـاك بێسـتوون کە وتـی فیعلەن گلەیەکە لە شوێنی خۆیەتی، یەعنی کە ئینسان شتێکی راست پیوەیە بۆ پـێ ناخۆش بێت ئێمە بە تەئکید وەکو پێویست نەمانتوانیوە موتابعەی دۆسیە و کەیسـی جینۆساید بکەین بۆ؟ لە بەر ئەو هۆیە سادەیە کە خۆی باسی کرد کاك بێسـتوون کە ئـێمە بە درێژایـی هەزار و پەنجـا (1050) کیلـومەتر موتابەعەمـان لە سـەر بـووە لە جەبهەکان، وەزعـی پێشـمەرگە، وەزعـی تەسلیحیان و مەسـەلە فەنییەکانی تـر کە لە ناو وەزارەتی پێشمەرگەدا هەن هۆکاری ئەوەش زۆر زۆر سادەیە، چـونکە ئـێمە ئێستا لە شەڕداین، بۆیە هەموو تەجهیزەکە خراوەتە سەر ئەوە، ئێمە لە لیـژنەی پێشـمەرگە موناقەشـەیەکمان کـردووە یـا خـود بیرۆکەیەکمـان بـۆ هـاتووە کە جـگە لە بـوونی لیژنەیەکـی هەتـا جینۆسـاید هەمیشـەیی لە پەرلەمـانی کوردسـتان پێویسـتە بـۆ بەرجەستە کردنی مەسەلەی جینۆساید بەرامبەر خەڵکی کوردستان، لیژنەیەکی باڵا هەبێـت لە سـەر ئاسـتی هەمـوو هەرێمـی کوردستان بە ئەنـدامەتی بڵێین ئەنـدامی پەرلەمانی کوردستان، نوێنەری حکـومەتی هەرێمـی کوردسـتان، کۆمەڵگای مەدەنـی، ناوەنـدە زانسـتییەکان، لـایەنی قەزائـی و سـەرۆکایەتی هەرێـم ئەمـانە هەمـوو تێـدا بەشــدار بــن هــیچ نەبێــت ئەمە لــایەنی ســیمبۆلێکی ئەو زوڵــم و زۆریەیە کە لە میللەتەکەمان کراوە، مەسەلەی ئەوەش کە لیژنەی پێشمەرگە پێی ناخۆش بێت کاك فەرهاد واللە بەس پێمان ناخۆش نییە، یەعنی ئەگەر بێـت و بڕیار بێـت و ئەم لیژنەیە

بمێنێتەوە بەس خۆ دەبێ لیژنەکە بەرهەمی هەبێت، یەعنی نابێت بەس ناو بێت، حەلی وەسەتێك هەیە ئەم پەرلەمانە ئەتوانێت ئەو لیژنە موەقەتە کە دروستی کردووە بە شێوەیەك لە شێوەکان دەمجی نالێین دەمجی بکات، بەڵام کەناڵ دورست بکات لە بەینی ئەم لیژنەیە و ئەو لیژنەیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە پێکەوە هاوکاری یەکتری بن، ئەم لیژنەیە تەقریرەکانی خۆی بێنێتەوە بۆ ئەوێ و لیژنەی حکومەتیش ئەو تەقریرانەی خۆی بەرێتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بەڵام بە گشتی، یەعنی ئەگەر سەیری بکەین ئەم لیژنەیە باشترین موقەرير بۆ ئەوەی کە ئەم لیژنەیە پێویستە هەڵبوەشێنێتەوە ئەوەیە کە هەتا ئێستا لەو وەختەی دروست بووە ئەم لیژنەیە بەردێکی نەخستووتەوە سەر دارێ، هیچ بەرهەمێکی نەبووە لە گەڵ رێز و خوشەویستیمان بۆ ئەندامانی لیژنەکە، بۆیە هەڵوەشانەوەی بە پێویست ئەزانین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڤاڵا فەرید فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ئەمن تەرکیزی لەسەر دەکەم تەنها ئەوەیە کە دامەزراندن و دەنگدان لەسەر ئەو لیژنەیە بەهیچ شێوەیەك پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان نییە، لەبەرئەوەی هەر لیژنەیەکی کاتی کە دروست دەکرێت و لە پەرلەمان دەنگی لەسەر دەدرێت، حەتمەن بۆ دەعم کردن و ، کارکردن و مومارەسەکردنی بەشێك لە ئیختساساتی لیژنەیەکی هەمیشەییە، واتە هەر لیژنەیەکی کاتی کە دروست دەکرێتن مانای ئەوەنییە کارێکی پێ دەسپێرێت کە لە ئیتخساسی پەرلەمان و ئیختساسی لیژنەکان نەبێ، ئەو لیژنەیە کە دروستکرا بێگومان لەبەر ئەهمیەت دان و گرینگیدان بوو بە تاوانەکان، بەتایبەتی تاوانی جینۆسایدی کە لە (8/3) لە دژی کوردانی یەزیدی ئەنجامدرا، ئەوە وایکرد کە پەرلەمانی کوردستان لە نەبوون یاخود بابڵێین مەشغەڵەتی لیژنەی پێشمەرگە کە ناپرژێتە سەر ئەوکارانەی کە بەڕێز سەرۆکی لیژنەکە خۆی ئیشارەتی پێکردو ڕوونی کردەوە، لیژنەیەکی کاتی دروست بکرێتن، ئەو لیژنە کاتییە تایبەتمەند بێ بە مومارەسەکردنی ئەوکارانەی کە پەیوەندی بە جینۆسایدی پێکهاتەکان و کوردانی ئێزیدیەوە هەیە، بۆیە لەڕووی پەیرەودا بەهیچ شێوەیەك پێچەوانە نییە، بەڵام من لەبەرئەوەی ئەندامم لە لیژنەکە ناتوانم بەرگری لە مانەوەی لیژنەکە بکەم، بۆئەوەی نەوترێت لەبەر خۆیەتی، بەڵام ئەگەر ئەندام نەبووبام من یەکێك دەبووم کە پێداگریم دەکرد لەسەر مانەوەی لیژنەکەو بە زەرووری دەزانم، بەڵام پێشنیارێك بۆ پەرلەمانی کوردستان هیوادارم بە هەند وەربگیرێ، پێم باشە کە هەڵوەشاندنەوەی ئەو لیژنەیە هاوکات بێتن لەگەڵ دەنگدان لەسەر دامەزراندنی لیژنەیەکی هەمیشەیی و هەتا جیاکردنەوەی لیژنەی پێشمەرگە لە لیژنەی جینۆساید و ئەنفال و زیندانیانی سیاسی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. بەهار.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرکارێك لە پەرلەمان یان لە هەر موئەسەسەیەکی تر دەکرێ، ئێمە پێویستە سەیری هەدەفەکەی بکەین، هەدەف لە دروست بوونی ئەم لیژنەیە لە بیدایەتەوە موسانەدەکردنی لیژنە هەمیشەییەکەی پەرلەمان بوو، لەبەر بەر بڵاوی کارەکان بوو، بۆئەوەی پەرلەمان بتوانێ لەو کارەساتەی کە بەسەر خوشك وبرا ئێزیدیەکانمان

هاتووە لەبواری ئیختساسی خۆیدا بە دەوری خۆیدا هەڵدەستێت ئەمە هەدەفەکە بوو، بەڵام ئێستا ئێمە کە سەیری لیژنەکە دەکەین هەدەفەکەی نەهێناوەتە دی، بۆیە لێرەدا گرینگ ئەوەنییە هەڵبوەشێەوە یان هەڵنەوەشێتەوە؟، بەس گرینگە پەرلەمانی کوردستان لەبواری ئیختساسەکەی خۆیدا دەوری هەبێ لەم کارەساتە، بۆیە ئایا ئەوە دەمج دەکرێت لەگەڵ لیژنەکەی تردا یان تەفعیل دەکرێت بە جۆرێك لە جۆرەکان؟، تا ئێستا بۆ تەفعیل نەبووە؟ ئەوە گرینگە، گرینگە پەرلەمانی کوردستان کاربکات لەسەر ئەو کەیسە، ئیتر لیژنە هەمیشەییەکەی کە ئەم لیژنەیە تەفعیل دەکرێت گرینگ نییە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوکاتەی کە پەرلەمان بڕیاری لەسەر پێکهێنانی ئەم لیژنەیە دا لەسەروبەندی تاوانەکانی شنگال و ئەو حاڵەتانەی کە ڕوویدا، بۆیە لە پەرۆشی سەرجەم پەرلەمانتارانەوە بوو بۆ پێکهێنانی ئەو لیژنەیە، بەڵام دەبێ دان بەوەدا بنێین لەوکاتەدا ڕەچاوی ئەوە نەکرا کە لیژنەیەکی هەمیشەیی هەیە بەناوی قوربانیانی جینۆساید، بۆیە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ناکرێت تۆ لیژنەیەکی هەمیشەییت هەبێ، لیژنەیەکی کاتیشی بۆ دروست بکەیت، بۆیە دەبێ ئێمە چارەسەری ئەو حاڵەتە بکەین، ئێمە لیژنەکە، خودی لیژنەکە پێکنەهێنراوە لە ئەندامانی لیژنەکە، یەعنی پێکنەهێندراوە تا هەڵی بوەشێنینەوە، ئێمە باس لە بڕیاری پێکهێنانەکەی دەکەین کە هەڵوەشێتەوە، نەك خودی لیژنەکە، چونکە لیژنەکە لە ئەساسەوە پێکنەهێندراوە، هەر ئەوکاتە کە پێکهێندرا ئەو ناڕەزایەتییە هەبوو لەلایەن لیژنەی پێشمەرگە چەندین پەرلەمانتار کە وتیان ئەوە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ناگونجێ، لەبەرئەوەی لیژنەیەکی هەمیشەیی هەیە، سەبارەت بە پرسی جینۆساید لە ڕاستیدا پرسێکی ئیختساسییە بۆیە فیعلەن پێویست دەکات لیژنەیەکی تایبەتمەند هەبێ، چونکە هەم جینۆسایدی شنگال و، هەموو ئەو جینۆسایدانەی تر کە لە ئەنفال و لە کیمیابارانی هەڵەبجەو لە بارزانییەکان و هەموو ئەو تاوانانەی تر کە هەبووە، پێویست دەکات کە فیعلەن لیژنەیەك هەبێ، ئەو لیژنەیە ئیختساسی بێ، بۆیە بۆ چارەسەری ئەوە دەبێ لیژنەکە هەبێ، بەڵام ئەوە چۆن لە پەیڕەوی ناوخۆ جێی دەکەینەوە، لە پەیڕەوی ناوخۆدا گرینگە ئێمە ڕەچاوی بکەین لە قۆناغی داهاتوودا هەتا ئەوکاتەی لیژنەیەکی هەمیشەیی هەبێ ناکرێ لیژنەیەکی کاتی هەبێ، چونکە پێچەوانە دەردەچێت لەگەڵ پەیڕەوی ناوخۆ، بۆیە دەبێ لە پەیڕەوی ناوخۆ موعالەجەی ئەمە بکرێت بە پێکهێنانی لیژنەیەکی تایبەتمەند، بەڵێ ئێمە لە لیژنەی پێشمەرگە بە گرینگی دەزانین، دان بەوەش دادەنێین لیژنەی پێشمەرگە لەبەرئەوەی کە (4) ئیختساس پێشمەرگە، شەهیدان، قوربانیانی جینۆساید، زیندانیانی سیاسی، ڕەنگە وەکو پێویست ئەو پرسە گرینگە کە قوربانیانی جینۆسایدە یەکلایی نەکرابێتەوە هێندەی سەرقاڵی پرسەکانی تری شەهیدان و پێشمەرگەو زیندانیانی سیاسی بووین، بۆیە بەڵێ هەمووومان موتەفقین لەسەرئەوەی کە لیژنەیەك هەبێت، بەڵام دەبێ بەپێی پەیڕەوی ناوخۆیە ڕێکارە یاساییەکان موعالەجەی ئەوە بکەین، جگە لەوەی کە لەڕاستیدا ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان دوو ئەرکە سەرەکییەکەی خۆمان کە یاسا دەرکردن و بەدواداچوونە، ئێمە ئەرکی بەدواداچوونمان هەیە بۆ ئەو بڕیارانەی کە دەرکراوە بۆ بەجینۆساید ناساندن، لەوەدا کەمتەرخەمی هەبووە کە دەبێ کاری جدی لەسەر بکەین، سەبارەت بەدواداچوونیش ئێمە چەندین جار لەگەڵ وەکو لایەنی مەعنی لەگەڵ وەزارەتی شەهیدان کۆبووینەتەوە، بەڵام دوو بەربەستی

ئەساسیان بۆ ئێمە ڕوونکردووەتەوە، دەڵێت لەبەرئەوەی عیراق ئەندام نییە لە دادگای تاوانەکان ئەمە گرفتێکی سەرەکییە بۆ ئیشەکانی ئێمە، بۆیە دەبێ جەخت بکەین لەوەی کە هەوڵ بدەین ئێمە لە هەرێمی کوردستانەوە فشارێکیش دروست بکەین، هەوڵ بدەین هەوڵەکانمان بۆ ئەوەبێ کە عیراق بەشداربێ لەو ئیتفاقییەی کە کراوەو بەشێك بێ لە دادگای تاوانەکان، جگە لەوەی کە ئەوان گرفتێکی تریان هەیە کە مەسەلەی بەجینۆسایدناساندن پرسێکی نێودەوڵەتییە، ئێمە دەمانەوێ لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی بیناسێنین، کاتێك لەناوخۆدا ئێستا یەکێك لەو گرفتانەی کە ڕووبەڕوومان بووەتەوە لە پرسەکانی پێشتردا، لە ناساندنی جینۆسایدە، ئێمە لە چوارچێوەی عیراقدا بە جینۆساید ناساندوومانە، بۆیە لە دەرەوە ئاستی نێودەوڵەتی پێمان دەوترێت ئەوە نووسراوی وەزارەتی شەهیدانە، کە لە وەڵامی ئێمە نووسیویانە، دەڵێت بۆیە کە پێیان دەڵێین ئێوە خۆتان ناساندووتانە ئیتر بۆ هەوڵ دەدەن ئێمە پشتگیریتان بکەین، بۆیە دەبێ ڕەچاوی هەموو ئەوانە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر مصطفى حسن ماوەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ئەو گفتوگۆیە دوابخرێت بۆ زیاتر لێك تێگەیشتن لەگەڵ هەموو لیژنەکان، زەمینەیەکی باشتری بۆ بڕەخسێنین هەم بۆئەوەی کە ئەو لیژنە فراوانە بکرێتە چەند لیژنەیەك، بۆئەوەی باشتر سەرپەرشتی ئیش و کارەکانی بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئاری فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(100%) پشتیوانی لە قسەکانی برای بەڕێزم کاك دلێر دەکەم، بۆ؟ لەبەرئەوەی ئەوە زیاتر هەڵدەگرێت، تەنافوسێکیشە بۆ خۆمان، بۆ ئێمە کە لەگەڵ یەکتریدا لە مەمەڕەکانی پەرلەمان بێ، لەژووری فراکسیۆنەکان بێ، لە دەرەوەی پەرلەمان بێ بەیەکەوە بیروڕا بگۆڕینەوە، بگەینە حەلێکی جەزری و باشتر بۆ ئەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سێ نوقتەی نیزامی هەیە، تکایە نیزامی بێ، بۆئەوەی هەندێك ڕوونکردنەوە بدەین، ئێمەش دوایی ئەو بابەتە دەخەینە دەنگەوە، کاك خلف فەرموو.

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەش بە حاڵی خۆم واژووم لەسەر هەڵوەشانەوەی لیژنەکە کردووە، لەسەر دوو بنەما یەکەم: ئەو لیژنەیەی کە هەبووە تاکو ئێستا هیچ کارێکی نەکرد بوو، بێ ئومێد بووم لە لیژنەکە، دووەم: قەناعەتم وابوو لیژنەی موختەس کە پێشنیارێکی لەو جۆرەیان کردووە بۆ هەڵوەشاندنەوەی لیژنەکە ئیمکانیەتی ئەوەیان هەیە، یان ئامادەکاریەکیان کردووە، بۆئەوەی هەنگاوی باشتر بنێن یان هەنگاوبنێن بۆ ئەو مەجالە، بەڵام لە ڕوونکردنەوەی بەڕێزان لە لیژنەی پێشمەرگە گەیشتمە ئەو قەناعەتەی کە ئەم بابەتە وانییە و، ئەوان ئەرکی زۆر قورستریان لەسەرەو ئەوە نابێ، بۆیە ئەگەر ئێمە دەتوانین لەو دانیشتنە لیژنەکەی جەنابیان ئەوەی کە موختەسە وەکو کاك بێستون باسی کرد لێێ جیا بکەینەوە، بتوانین لیژنەکە بکەین بە دوو لیژنە، ئەوە سەحبی واژووکەم دەکەمەوە، ئەگەر ناتوانین ئەوەش بکەین دیسان

ســەحبی واژووکەم دەکەم، لەبەرئەوەی ئەو لیــژنە بمێنێــتەوە و بەهێزتــری بکــات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. محمد فەرموو.

بەڕێز د. محمد علی یاسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن دەمەوێ بئـاخڤم نە نـوقتەی نیـزامییە، ئەگەر دەلـیقە هەبـێ بەس دەقـیقەیەك، ئەوکـاتەی کە ئەولیــژنەیە پێکهێنــدرا، ئەوکــاتە ئــێمە نەمانــدەزانی کە لیژنەیەکــی هەمیشــەیی هەیە، کە ئەو ئیشــە دەکــات ئختساســیە، بەرای مــن بەپێــی ئەو خوێنـدنەوەی کە ئێسـتا هەیە، بـابەتەکە زۆر بە شەخسـی وەرگرە، لیـژنەی پێشـمەرگە بەڕێـزان ئێوە بە شەخسـی وەرنەگرن پشـتگیریەك لە ئیش و کاری ئێوە دەکات، ئەو ئەنــدامانەی کە ئەنــدامیش نیــنە هەوڵ دەدەن، یەعنــی بڕیاریــان داوە ئەوە هەڵبوەشـێنردێت، ئەوانـیش بە شەخسـی وەرنەگـرن بـا ببـنە ئەنـدام لەو لیـژنەیە، موشـکیلە نیـیە، بەڵـام ئێسـتا لەم کـاتەی کە مـن قسـە دەکەم زانیاریمـان هەیە کە شەوی ڕابردوو زیاتر لە (500) کەسی ئێزیدی قەتلو عـام کراون، ئـێ باشـە لەکاتێکی ئەوهادا بەڕای گشتی هەڵوەشاندنی لیژنەیەکـی ئەوها چـی دەخولقێنێت؟، ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان ئەوەندەی کە ئیش وە کارەکانمان ڕەنگدانەوە میدیاییان هەیە، ئەوەنــدە ڕەنگــدانەوەی واقیعــی نەبــووە، لەبەرئەوەی دەبــێ لەوە بترسـێین ئەوە لەسەر ڕای گشتی چ کارەساتێك ڕوودەدات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی کاتی پەیڕەوی ناوخۆ کە ئینشائەڵلا بەنیازین هەفتەی داهاتوو تەواو ببـین، یەکێـك لە پێشـنیارەکانمان کە دەسـتکاری لیژنەکانمـان کـردیە، جیـاکردنەوەی لیژنەی شـەهیدانە لەگەڵ لیـژنەی پێشـمەرگە، ئەگەر ئەوڕۆ ئەو گفتوگۆیە دوابخەن، ئێمە دڵنیاین لەوە ئەو پەیڕەوە کەمتر لە دوو هەفتە دێتە ناو هـۆڵ، لەبەرئەوە ئەگەر ئەنــدامانی بەڕێــزی پەرلەمــان پەســەندیان کــرد ئەو جیــاکردنەوەیە، ئەوکــاتی ئەهمیەتیش دانە بەو مەسەلەیەوە، ئەوکاتی هـیچ گلەییەك نییە، بـۆیە ئەگەر ئێسـتا بڕیـار بـدەین و هەفـتەی دیـکە لیژنەیەکـی تـر تەشـکیل بکەیـن زۆر ئیجابی دەبـێ، بـا ئەمـڕۆ کۆبــوونەوەکە هەڵگــرین لەســەر ئەو مەوزوعەی قەپــات بکرێــت، ئــێمە بە ڕەزامەندی تەقریبەن هەمو ئەندامانی لیژنە بڕیارمان داوە لیژنەی پێشـمەرگە لەگەڵ لیژنەی قوربانیان و جینۆسیاد زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئاواز فەرموو.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو لیژنەیە پێویست بوو لەکاتی بڕیار دەرکردن بـۆ دانـانی ئەو لیـژنەیە، پێویســت بــوو کە دۆکیومێنــت کۆبکــاتەوە لەســەر جینۆســایدیی یەزیــدەکان، تــۆ لە مەحــافیلی نێــودەوڵەتی کاتێــك کە داوا دەکەیــت کەیســەکەت بە جینۆســاید بناسـێندرێت، پـێم وایە هەر بە پیشــاندانی وێـنەو نەهامەتییەکـان کەیســەکی بە جینۆسـاید ناناسـرێنێت، کەواتە ئەگەر ئەو لیـژنەیە ئەم کـارانەی نەکـردووە، پـێم وایە ئێسـتا هەلەکەشـمان بەجۆرێـك لە جۆرەکـان لەدەسـتداوە، بەڵـام ئەوەی کـاك محمد

علی باسی دەكات ئەگەر ئەوە شەوی ڕابردوو ڕوویدا بێ، من داوا دەكەم ئەمڕۆ پەرلەمانی كوردستان داوا لەم لیژنەی مەعنی و لیژنەی پێشمەرگەو جینۆساید بكات، كە زۆر بەزوویی بچنە ئەو شوێنە، هەموو ئەوە ڕووداوە ئەگەر بتوانن لە نزیكەوە نەچنە شوێنی ڕووداوەكە كاك محمد علی، بچنە ئەو جێیە هەوڵ بدەن زۆرترین زانیاری كۆبكەنەوە لەسەر ئەو ڕووداوە، بە دۆكیمێنتی بكەن، بۆئەوەی بتوانین وەكو دەلیل لە ڕۆژی خۆیدا، لە مەحكەمەی لاهای، لە هەر شوێنێك كە پێویستمان پێ بوو بەكاری بهێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كاك ئاری دەستت دەبینم بەڵام پێش تۆ خاتوو امنە ژكری، قسەیەكت هەبوو؟

بەڕێز آمنة ذكري سعيد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئاخفتنێن من بەڕێز فەرسەت كرن، بەس ڕەخنەی ژی من یا لیژنا پێشمەرگە و جینۆسایدە، هێڤیدارم بە روحەكا ریازی وەربگرن، هەلبەت ئەگەر وان زانی كو شیانێت لیژنا وان دا نینن، یەعنی قورسیا باری لیژنا پێشمەرگە بویە سەبەبا هەندێ كو دیفچوونا كەیسایا جینۆسایدێ نەكەن، پێتڤی نەكر هۆلا پەرلەمانی مژویلی هندێ بكەن بۆ هەندێ كو بڕیارەكی دەربێخن بۆ هەڵوەشاندنا وێ لیژنێ نووكە ژی هەڤدژی لەگەڵ ئاخافتنێت وان بۆ خۆ ییت هەین كو ئەڤ لیژنە بمینێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كاك ئاری، فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، خۆی تەبعەن ئێمە جوابی كەس نادەینەوە، ئەوە هیچ پێویست ناكات، بەڵام هەر بۆ زانیاری بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەوانەی كە (قتل عام) كراون لە دەرەوەی سنووری پێشمەرگە كراون، كێ حەددی هەیە لە سنووری پێشمەرگەدا ئێزیدی (قتل عام) بكات؟ مەعنای ئەوەیە لە سنووری داعشدایە، بۆیە سەردان كردنیان شتێكی زەحمەتە، ئەوە یەك، دوو/ پێشنیارێك هەیە با ئەوە بخەینە بەردەم بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانەوە، با هەڵوەشاندنەوەی ئەو لیژنەیە هەڵپەسێرین، هەتا ئەو مولاحەزەیەی كە بەڕێز كاك فرست صۆفی فەرمووی لە كاتی هەمواركردنی پەیڕەوی ناوخۆدا ئەو كاتە خۆی بە شێوەیەكی ئۆتۆماتیك ئەو لیژنەیە هەڵدەوەشێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، من دەمەوێت هەندێك ڕوونكردنەوە بدەم لەسەر ئەو بابەتانەی كە باس كران، تەبعەن قسەی زۆر باش كران، كاك باپیر، جەنابت نوقتەی نیزامیت هەیە؟ بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز باپیر كاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە هەموومان لەگەڵ ئەوەداین كە ئەو لیژنەیە دوابخرێ لەو كۆبوونەوەیەدا، بەڵام بەدواخستنی بڕیارێك دەربكەین هەر ئێستا ئەو لیژنەیەی كە هەیە تەفعیل بكرێ، بۆ ئەوەی نەك ماوەی دوو مانگی تر، سێ مانگی تر كارەساتێكی تر دێتە ڕوو، وەكو ئەوەی تر كاتمان لە كیس بچێ، ئەو لیژنەیە كاتی یە با تەفعیل بكرێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باش، ئەو لیژنەیە هیچ پێویستی بە بڕیاری تەفعیل كردن نییە، چونكە لیژنەكە لەلایەن پەرلەمانەوە دروست كراوە، پێویست دەكات ئیش بكات، بەڵام بەداخەوە